ΟΙ ΓΑΤΕΛΟΥΖΟΙ ΕΝ ΛΕΣΒΩ.

1355-1462

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ
1901

DEL
ΓΕ
2986

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΓΑΤΕΛΟΥΖΟΙ ΕΝ ΛΕΣΒΩ

1355-1462

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΙ ΤΟΥΔΕ ΚΤΗΤΩΡ
ΞΕΝΟΦΩΝ Α. ΣΙΔΕΡΙΔΗΣ
ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΑΡ 244 Χ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ
1901

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΙΣ ΕΜΟΙΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙΣ ΚΑΙ ΕΥΕΡΓΕΤΑΙΣ

ΙΕΡΟΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Περὶ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς Λέσβου οὐκ ὀλίγοι ἱστορικοί, ἀρχαιολόγοι καὶ ἐπιγραφικοὶ ἀπὸ τοῦ Τουρνεφορτίου (Relation d'un voyage du Levant Amsterdam 1719) μέχρι τοῦ ἔναγχος δημοσιεύσαντος τὰς Unedierte Inschriften von Mytilene ἐμοῦ διδασκάλου Πέτρου Ν. Παπαγεωργίου ἠσχολήθησαν. Συστηματικωτέρας δὲ αὐτῆς ἐρεύνης καὶ ἐξετάσεως ἐπελήφθη πρῶτος ὁ Γερμανὸς Σεβῆρος Λουκιανὸς Plehn ἐν τῷ κατὰ τὰ 1826 ἐκδοθέντι «Libro Lesbiacorum», τῷ καὶ ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ γηραιοῦ ἰατροῦ Εὐσταθίου Γεωργιάδου μεταφρασθέντι ('Αθῆναι 1849), ἐν ᾧ περιέλαβε πᾶν ὅ,τι ἦτο περὶ τῆς ἀρχαίας Λέσβου γνωστὸν ἔκ τε τῶν κλασσικῶν συγγραφέων καὶ τῶν νεωτέρων νομισματολόγων καὶ περιηγητῶν (Tournefort, Pococke, Choiseul Gouffier, Sestini, Olivier, Richter). Ἐν μετὰ ταῦτα ἔτος ὁ Zander ἐδημοσίευσε «τὰς Συμβολὰς πρὸς γνῶσιν τῆς λεσβιακῆς τέχνης». Ὁ Herbst διὰ τοῦ συγγράμματος αὐτοῦ ἡ «ἅλωσις τῆς Μυτιλήνης ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου» (1861) καὶ ὁ Cichorius διὰ τῆς ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ διατριβῆς του «Ρώμη καὶ Μυτιλήνη» (Λειψία 1888) λεπτομερῶς ἐπραγμα-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τεύθησαν δύο σπουδαιοτάτας τῆς Λεσβιακῆς ἱστορίας ἐποχάς. Ὁ Boutan διὰ τοῦ «Rapport sur la topographie et l'histoire de l'île de Lesbos (Paris 1856), ὁ πολὺς Κόνζε διὰ τῶν «περιηγήσεων ἐπὶ τῆς νήσου Λέσβου» (Ἀννόβερον 1865) καὶ τελευταῖος ὁ Ῥοβέρτος Κολδεβάϋ διὰ τῶν «Ἀρχαίων ἐρειπίων τῆς νήσου Λέσβου» (Βερολῖνον 1890) περιέγραψαν τὰ σωζόμενα ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ μετ' ἐπιτυχίας προσεπάθησαν νὰ ὁρίσωσι τὰς θέσεις τῶν ἀρχαίων πόλεων. Τέλος ὁ πολυθρήνητος Λόλλιγκ, ὁ Φαβρίκιος, ὁ Ποττιέ, ὁ Ὠβὲττ Βερνώλτ, ὁ Παπαδόπουλος Κεραμεύς, ὁ Ἐμμανουὴλ Δαυΐδ, ὁ Π. Παπαγεωργίου καὶ προπάντων ὁ Γουλιέλμος Paton ἐξέδοντο πλείστας Λεσβικὰς ἐπιγραφάς.

Ἀλλὰ τὴν Βυζαντιακὴν Λέσβον οὐδείς, καθ' ὅσον ἐγὼ γιγνώσκω, ἐμελέτησεν ὡς ἔδει. Ἡ ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιώδους σχολάρχου Γεωργίου Ἀριστείδου συνταχθεῖσα «Μελέτη περὶ τῆς κατὰ τὸν Μεσαίωνα πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Λέσβου», ἣν ἐν τῇ «Πανδώρᾳ» τὸ πρῶτον ἐδημοσίευσεν εἶναι σήμερον πλέον ἡ ἀπηρχαιωμένη. Οὐδὲ περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Γατελούζων ἐν Λέσβῳ εἰδικῶς ἠσχολήθη τις. Ὁ Koehne, ὁ Friedlaender, ὁ Schweizer, ὁ Promis, ὁ Norbert ὁ Schlumberger καὶ ὁ ἀοίδιμος Παῦλος Λάμπρος περιωρίσθησαν εἰς τὴν ἐξέτασιν μόνον τῶν νομισμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μετὰ πολλῆς δεινότητος καὶ ἐπιτυχίας. Ὁ μέγας Μεσαιωνοδίφης Κάρολος Χὸπφ καὶ ἐν τῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ τοῦ Ersch καὶ Gruber καὶ ἀλλαχοῦ ὑπεσχέθη, ὅτι εἰδικὴν περὶ Γατελούζων πραγματείαν θὰ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἐδημοσίευεν, ἀλλ' ὡς μοὶ ἀνεκοινώσατο ὁ διαπρεπὴς Βυζαντινολόγος καὶ καθηγητὴς τῆς ἱστορίας κ. Σ. Λάμπρος οὐδ ἐν τοῖς χειρογράφοις αὐτοῦ εὑρέθη τοιαύτη μελέτη[1]. Οὕτω παρῆλθε (2 Σεπτεμβρίου 1873) καὶ ὁ κατατρίψας ὁλόκληρον αὐτοῦ τὸν βίον καθηγητὴς καὶ βιβλιοθηκάριος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κενιξβέργης εἰς τὴν μελέτην τῶν ἀρχείων τῆς Γενούης καὶ Βενετίας, καταλιπὼν τέσσαρας σελίδας τῆς Γενικῆς ἐγκυκλοπαιδείας τοῦ Ersch καὶ Gruber περὶ τῆς Γατελουζείου οἰκογενείας καὶ γενεαλογικὸν αὐτῆς πίνακα δημοσιευθέντα ἐν τοῖς Chroniques Graeco-Romanes, ὃν καὶ ἐγὼ ἐν τέλει τοῦ βιβλίου ἀναδημοσιεύω. Δυστυχῶς οἱ μετ' αὐτὸν ἐρευνήσαντες τὴν ἱστορίαν τῶν Γενουηνσίων καὶ Βενετικῶν ἀποικιῶν, ἐντελῶς παρημέλησαν τὴν λεπτομερῆ καὶ ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῆς ἱστορίας τῶν Γατελούζων. Ἡ μόνη ἀξία λόγου συμβολὴ εἰς αὐτὴν ἡ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν ἐκδοθεῖσα, εἶναι ἡ δημοσίευσις ἐν τῇ «Λιγυστικῇ Ἐφημερίδι» σχετικῶν Ἰταλικῶν ἐγγράφων ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Documenti riguardanti alcuni dinasti dell' Archipelago.

Παρ' ἡμῖν ἐλάχιστοι γινώσκουσι τὴν ἱστορίαν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Διὰ τοῦτο οὔτε ἄσκοπος, οὔτε περιττὴ εἶναι ἡ παροῦσα ἱστορικὴ πραγματεία, ἐν ᾗ ἐπειράθην κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε ἐκδοθείσας πηγὰς

(1) Καὶ ὁ ἐν Βερολίνῳ καθηγητὴς Reinhold Roehricht ἔν τινι σημειώσει δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ πολλοῦ λόγου ἀξίῳ *Βυζαντινῷ Δελτίῳ* τοῦ Κρουμβάχερ (τόμ. 4 (1895) περὶ τῶν χειρογράφων τοῦ Χὸπφ οὐδὲν λέγει περὶ ἀνεκδότου πραγματείας αὐτοῦ περὶ Γατελούζων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καὶ τὰ πορίσματα τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, νὰ διαγράψω σαφῆ, προσιτὴν τοῖς πολλοῖς καὶ ὅσον οἷόν τε πλήρη εἰκόνα τῆς ἱστορίας τῶν Γατελούζων ἐν Λέσβῳ Ἐὰν ὁ ἀναγνώστης διεξελθὼν αὐτὴν προσκτήσηται νέαν τινὰ γνῶσιν καὶ μάθῃ τι, ὅπερ πρότερον ἠγνόει, ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου ἐπετεύχθη. Εὔχομαι δὲ ἄλλοι πολλῷ κρείττονες καὶ ἐρευνήσαντες τὰ ἀρχεῖα τῆς Γενούης ἀσχοληθῶσιν εἰς τὴν κατὰ τοὺς Μέσους καὶ νεωτέρους χρόνους ἱστορίαν τῆς ἀγαπητῆς νήσου. Διότι ἐὰν τοιαύτη μελέτη δὲν προηγηθῇ, εἶναι ἀδύνατος ἡ συγγραφὴ πλήρους καὶ τελείας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ἱστορίας τῆς Λέσβου, ἧς ἡ ἔλλειψις ἀπὸ πολλοῦ κατέστη αἰσθητή.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 23 Δεκεμβρίου 1900.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Πηγαὶ καὶ βοηθήματα.

Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ «Ἱστοριῶν βιβλία τέσσαρα» Τόμ. Α', ἐκδ. Βόννης 1828.

Νικηφόρου Γρηγορᾶ «Ῥωμαϊκὴ Ἱστορία» Τόμ Α', ἐκδ. Βόννης 1829

Δούκα «Historia Byzantina» ἐκδ. Βόννης 1834.

Λαονίκου Χαλκοκονδύλου Ἀθηναίου «Ἀπόδειξις ἱστοριῶν δέκα» ἐκδ Βόννης 1843.

Leonardi Chiensis «de Lesbo a Turcis capta; epistola Pio Papae II» primus edidit C. Hopf. Regimonti 1866.

Γ. Α. Ἀριστείδου «Τετραλογία πανηγυρική» Ἀθήνας 1863.

Ersch und Gruber. «Algemeine Encyclopaedie Τομ. 85ος καὶ 86ος.

Charles Hopf «Chroniques Graeco Romanes». Berlin 1873.

G. Schlumberger «Numismatique de l'orient Latin». Paris. 1878. «Supplements et Additions Paris 1882.

Wilhelm Heyd. «Geschichte des Levanthandels im Mittelalter. Stuttgart». 1879.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Α'.

ΔΟΜΗΝΙΚΟΣ ΚΑΤΑΝΗΣ

(Cattaneo 1334)

Ἡ πατρὶς τοῦ Πιττακοῦ, τῆς Σαπφοῦς καὶ τοῦ Θεοφράστρου, ἡ ἀγαπητὴ τοῦ Πομπηΐου καὶ τῶν ἄλλων Ρωμαίων πατρικίων νῆσος περιέστη εἰς τὴν μεγίστην ἀφάνειαν καὶ ἀδοξίαν ἀπὸ τοῦ δ'. μ. χ. αἰῶνος. Οἱ Βυζαντῖνοι τοσοῦτον αὐτὴν περιεφρόνουν, ὥστε μόνον τοὺς περιπίπτοντας εἰς τὴν δυσμένειαν τῶν ἰσχυρῶν τῆς ἡμέρας, μετὰ τὴν ἐξόρυξιν τῶν ὀφθαλμῶν ἢ ρινότμησιν αὐτῶν, ἔπεμπον εἰς αὐτήν, ὡς οἱ Γάλλοι τοὺς πολιτικοὺς καταδίκους εἰς τὴν νέαν Καληδονίαν καὶ τὰς ἄλλας τῆς Ὠκεανίας νήσους. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομα Λέσβος, τὸ ἀναμιμνῆσκον ἡμᾶς εὐκλείας ἡμέρας ρίπτεται εἰς λησμοσύνην, ἡ δὲ νῆσος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ιε'. αἰῶνος, ὡς μαρτυροῦσιν πλὴν ἄλλων τὰ νομίσματα τῶν Γατελούζων, ἀπὸ τῆς πρωτευούσης καλεῖται Μ υ τ ι λ ή ν η καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπισήμῳ τοῦ κράτους γλώσσῃ. Τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ γεωργία ἦσαν ἐντελῶς νενεκρωμένα.

Τὰ πρῶτα ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολῆς σημεῖα κατάδηλα γίγνονται ἀπὸ τοῦ ια'. αἰῶνος, ὁπότε ἤρξαντο αὐτόθι ἐγκαθιστάμενοι διάφοροι Ἰταλοὶ ἔμποροι καὶ μάλιστα Γενουαῖοι. Διὰ τούτων ἡ ἐμπορικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις ἐπὶ μέγα προή-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

χθη, ἐμπορεῖον δὲ σημαῖνον ἐν τῇ καθόλου ἐμπορικῇ κινήσει τῆς Ἀνατολῆς κατέστη ἡ πρωτεύουσα Μυτιλήνη. Ἐν τῇ γνωστῇ τοῦ Νυμφαίου συνθήκῃ (*) τῇ μεταξὺ Βυζαντίνων καὶ Γενουαίων κατὰ Μάρτιον τοῦ 1261 συνομολογηθείσῃ, δι᾽ ἧς ἐπετρέπετο τοῖς Γενουαίοις νὰ ἔχωσι πλὴν ἄλλων μεγάλων προνομιῶν ἐν ταῖς ἐμπορικωτάταις τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνικοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους ἴδιον κώνσολον, ἰδίαν ἐμπορικὴν στοάν, ἰδίαν ἐκκλησίαν καὶ νὰ δικάζωνται κατὰ τοὺς ἰδίους νόμους περιελαμβάνετο καὶ ἡ Μυτιλήνη, ὡς καὶ τὸ Ἀδραμύττιον, ὅπερ κατὰ τοὺς σταυροφορικοὺς χρόνους ἦτο κέντρον ἐμπορικὸν καὶ ἐθνικὸν προπύργιον καὶ προμαχῶν γενναιότατα ἀντιστὰς κατὰ τῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων τῆς Κων)πόλεως αὐτοκρατόρων ἐκπεμφθεισῶν στρατιῶν (1205-1262).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Οἱ ὅροι τῆς συνθήκης ταύτης, ἣν ἐποιήσαντο οἱ Βυζαντῖνοι ὅπως ἔχωσι σύμμαχον τὴν Γένουαν ἐν τῷ πρὸς ἔξωσιν τῶν Λατίνων ἀγῶνι, οἱ τοσοῦτον ταπεινοῦντες, ἐξευτελίζοντες καὶ ἐκθέτοντες τὴν τιμὴν τοῦ κράτους, ὀλεθριώτατα ἐπέδρασαν ἐπὶ τὰς τύχας τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπιστεύτως ἐπιταχύναντες τὴν παρακμὴν καὶ πτῶσιν αὐτοῦ. Διότι οἱ Γενουαῖοι καὶ οἱ ἄλλοι Φράγκοι οἱ παρεμφερῶν αὐτοῖς ἀτελειῶν τυχόντες, μετὰ πᾶσαν ἀποτυχίαν ἐν τοῖς ἐν Ἀνατολῇ ἀγῶσι, ἐτρέποντο ἐπὶ τὰς εὐαλώτους ἑλληνικὰς πόλεις καὶ νήσους, βοηθούμενοι δὲ ὑπὸ τῶν ἐν αὐταῖς ὁμοφύλων των, οἵτινες ἀπολαύοντες τῶν ἀτελειῶν, ἃς ἐμνημονεύσαμεν, συνεκνέτρωσαν πᾶσαν τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν καὶ οὕτως οἰκονομικῶς ἦρχον, ἐκυρίευον ταχέως

(*) Περὶ ταύτης ὁ βουλόμενος πλείω νὰ μάθῃ παραπέμπεται εἰς τὴν *Ἱστορίαν τοῦ βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου* τοῦ Ἀντωνίου Μηλιαράκη (Ἀθῆναι 1898).

αὐτὰς καὶ ἢ καθιδρύοντο μόνιμοι αὐτῶν ἄρχοντες ἴδια κράτη συνιστάντες, ἢ ἀφ' οὗ ἀνοικτιρμόνως καὶ ἀνηλεῶς διέπραττον πᾶσαν ἁρπαγὴν καὶ λεηλασίαν ἀπέπλεον μετ' ἀφθόνου λείας εἰς τὰς πατρίδας των. Ἡ δευτέρα βυζαντιακὴ αὐτοκρατορία, ἁπλῆ σκιὰ τῆς πρώτης κατὰ τὸν Μοντεσκιέ, εἶναι πλήρης τοιούτων ληστρικῶν ἐκστρατειῶν, ὧν ὁ κύριος σκοπὸς ἦτο ὅλως διάφορος ἢ μᾶλλον ἐναντίος τοῦ ὑπὸ τῶν Παπῶν διακηρυσσομένου.

Περὶ τὸ ἔτος 1330 πολυάριθμοι Τοῦρκοι ἐμφανισθέντες εἰς τὰ παράλια καὶ τὰς νήσους τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ παρακωλύοντες τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα τῶν Φράγκων μυριοτρόπως βλάπτοντες, κατέστησαν ἀναγκαίαν καὶ ἐπιβάλλουσαν τὴν ἕνωσιν τῶν Λατινικῶν κρατῶν πρὸς ἄμυναν τελεσφορωτέραν. Ὁ Πάπας, οἱ Ἐνετοί, ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος, ὁ Ροβέρτος τῆς Νεαπόλεως, ὁ βασιλεὺς τῆς Κύπρου, οἱ ἱππόται τῆς Ρόδου, οἱ ἄρχοντες τῆς Φωκαίας καὶ τῆς Νάξου ἔπεμψαν στόλον ἡνωμένον ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Σεπόην κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ μετά τινας κατ' αὐτῶν ἐπιτυχίας, ἀφ' οὗ ἐλεηλάτησε τὰ εἰς τοὺς Βυζαντίνους ὑπαγόμενα παράλια, ἀπῆλθε μετὰ τῶν εἰς τοὺς Φράγκους τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατων ἀνηκόντων πλοίων εἰς τὰ ἴδια. Μείναντες οὕτω μόνοι ὁ ἡγεμὼν τῆς Φωκαίας Δομήνικος Ἀνδρεόλου Κατάνης (Cattaneo)* μετὰ πλοίων δώδεκα, ἅτινα εἶχεν ἐν Γενούῃ ἐξαρτίσῃ καὶ ὁ ἡγεμὼν τῆς Νάξου Νικόλαος Σανοῦδος μετὰ πέντε πλοίων κατὰ τὸν Κατακουζηνόν, ἐν ᾧ κατὰ Νικηφόρον τὸν Γρη-

* Ὁ Ἰωάννης Κανταχουζηνὸς γράφει Κατάνιας. Ἐκ παραδρομῆς ὁ Παῦλος Καλλιγᾶς ἐν ταῖς «Μελέταις Βυζαντινῆς ἱστορίας» καλεῖ αὐτὸν Ἀνδρέαν Κατάνεο.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

γορᾶν ὁ μὲν Κατάνης εἶχε ὀκτὼ ναῦς, τέσσαρας οἱ Ἰωαννῖται τῆς Ρόδου καὶ τρεῖς ὁ Σανοῦδος, ἐπῆλθον κατὰ τῆς εὐφόρου καὶ ἐμπορικωτάτης Μυτιλήνης, ἥτις ὑπὸ πολλοῦ στρατοῦ μὴ φυλασσομένη εὐκόλως ἠδύνατο νὰ καταληφθῇ. Οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης καταπλαγέντες ἐκ τοῦ αἰφνιδίου καὶ ἀπροσδοκήτου τῆς προσβολῆς καὶ φοβούμενοι προδοσίαν ὑπὸ τῶν ἐν τῷ φρουρίῳ Γενουαίων ἐμπόρων, οὐκ ὀλίγων ὄντων, παρεδόθησαν ἀμαχητεί. Καὶ τὰ ἄλλα δὲ τῆς νήσου φρούρια πλὴν τοῦ τῆς Ἐρεσοῦ καὶ τοῦ Μολίβου, ἅτινα ἀπαρασάλευτον ἐτήρησαν τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πίστιν, τὸ τῆς Γέρας, Πέτρας, Ἁγίων Θεοδώρων, Αὐγερινοῦ, Παρακοίλων, Καλλονῆς μετὰ βραχεῖαν πολιορκίαν ἠνέῳξαν τὰς πύλας. Εἰς πάντα τὰ κυριευθέντα φρούρια δολίως ὁ Κατάνης εἰσήγαγε φρουρὰς ἐκ τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ στρατιωτῶν καὶ μισθοφόρων, μετεκαλέσατο δὲ ὁλόκληρον τὴν οἰκογένειάν του ἐκ Φωκαίας καὶ παρεσκευάζετο νομίσματα αὐτοῦ ὡς ἡγεμόνος τῆς Λέσβου νὰ κόψῃ. Διεβουκολεῖτο ὑπὸ τῆς ἐλπίδος, ὅτι οἱ Βυζαντῖνοι αὐτοκράτορες, ὡς τὰ πολλά, εἰς θεολογικὰ κατατρίβοντες τὸν χρόνον ζητήματα, μετ' ἀπαθοῦς ἀταραξίας καὶ ἀφροντιστίας ἤθελον ἀποδεχθῇ τὴν κατάληψιν τῆς μεγάλης καὶ καρποφόρου νήσου, ὡς γεγονὸς τετελεσμένον.

Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος ὁ νεώτερος (1328—1341) κληρονόμος τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου εὐνοίας καὶ συμπαθείας πρὸς τὴν Λέσβον, μετ' ἀγανακτήσεως καὶ ὀργῆς πολλῆς ἤκουσεν τὴν εἴδησιν τῆς ἁλώσεως τῆς Μυτιλήνης καὶ ἀμέσως ἐπεδόθη εἰς τὸν καταρτισμὸν στόλου ἐπαρκοῦς πρὸς ἐκδίωξιν τῶν ἐπιδρομέων*.

Προσκαλέσας δὲ τοὺς προκρίτους τῆς Γενουηνσίας ἀποικίας

* Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν λεπτομερῆ ἀφήγησιν τῶν ἐπακολουθη-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τοῦ Γαλατᾶ πικρῶς αὐτοὺς ἤλεγξε καὶ ἐμέμφθη, διότι παρὰ τοὺς ὅρους τῶν συνθηκῶν δι' οἰκείας μοχθηρίας

σάντων γεγονότων ὀφείλομεν νὰ ἐξετάσωμεν καὶ εἰ δυνατὸν νὰ ὁρίσωμεν τὸ ἔτος τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ Κατάνη καὶ πόσον διήρκεσεν ἡ ὑπ' αὐτοῦ κατοχὴ τῆς Λέσβου. Ἡ ἀκριβὴς χρονολογία εἶνε ὁ ἀσφαλέστατος τῆς ἱστορίας μίτος. Οἱ σύγχρονοι τοῖς γεγονόσι ἱστορικοὶ ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνὸς καὶ Νικηφόρος ὁ Γρηγορᾶς φαίνονται διαφωνοῦντες περὶ τοῦ ἔτους τῆς ἐπιδρομῆς. Ἐκ τῶν νεωτέρων οἱ μὲν Γουσταῦος Σχλουμπερζὲ (α) μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ μετὰ ζήλου αὐτὸ τοῦτο ὑπερανθρώπου περὶ τὴν Βυζαντινὴν ἱστορίαν, τέχνην καὶ νομισματικὴν διατρίβων καὶ ὁ Ἐρρῖκος Gelzer (β) καθηγητὴς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Ἰένης, ἵνα περιορισθῶ εἰς τοὺς σπουδαιοτέρους, παραδέχονται. ὅτι ὁ Δομήνικος ἐπέδραμεν τὴν Λέσβον τῷ 1333, ἐξεδιώχθη δὲ εξ αὐτῆς τῷ 1336. Ὁ δὲ Παῦλος Καλλιγᾶς λέγει, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐκ Βυζαντίου ἀπέπλευσε τὸ φθινόπωρον τοῦ 1335 ἡ δὲ συνθήκη συνωμολογήθη τῷ 1336. Ἄλλοι δὲ ἄλλας ἀπεφήναντο γνώμας. Ἡ ἀκριβὴς καὶ αὐστηρὰ μελέτη τῶν σχετικῶν χωρίων τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐν ἀντιπαραβολῇ μάλιστα πρὸς τὰ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως τοῦ Γρηγορᾶ, δύναται ἀσφαλῶς νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας. Κατὰ τὸν Καντακουζηνὸν τῇ 12ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 1332 ἀπέθανεν Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος ὁ πρεσβύτερος. Ἕνα καὶ ἥμισυν ἐνιαυτὸν μετὰ ταῦτα ἐτελεύτησεν ἡ σύζυγός του Ξένη καὶ ὀλίγῳ ὕστερον ὁ διοικητὴς τῆς Θεσσαλίας Γαβριηλόπουλος. Ἕνεκα τῆς διὰ τοῦ θανάτου τούτου ἐπελθούσης διαταράξεως τῶν Θεσσαλικῶν πραγμάτων, ἠναγκάσθη ὁ βασιλεὺς νὰ πορευθῇ εἰς Θεσσαλίαν. Ρητῶς ὁ αὐτὸς ἱστορικὸς μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ Ἀνδρόνικος ἀφίκετο εἰς Θεσσαλονίκην πρὸ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1333. Ὅσον δὲ βραδεῖα καὶ βασιλικὴ καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ πορεία τοῦ βασιλέως, πάντως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐπομένου ἔτους

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

(α) Ἐν Revue Archaeolcgique τοῦ 1878 καὶ ἐν Numismatique de l'orient Latin.

(β) Ἐν τῇ «Βυζαντιακῇ αὐτοῦ ἱστορίᾳ τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τέλει τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας τοῦ πολλοῦ Κρουμβάχερ,

καὶ πανουργίας προξενοῦσιν οὐ μόνον ζημίας, ἀλλὰ καὶ πόνους καὶ κινδύνους εἰς αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἐδυστρόπουν, διέταξε τοὺς στρατιώτας νὰ θέσωσι πῦρ εἰς τοὺς ὀχυροὺς καὶ μεγάλους τοῦ Γαλατᾶ γενουησίους πύργους, δι' ἀσυστόλου παραβάσεως τῶν συνθηκῶν ᾠκοδομημένους, ἐν οἷς ἄφθονον πολεμικὸν ὑλικὸν ὑπῆρχεν. Ἐκ τῶν μέτρων τούτων φοβηθέντες οἱ Γενουαῖοι ἐχαρακώθησαν ἐν τῷ Γαλατᾷ καὶ παντοιοτρόπως ἐπειράθησαν νὰ βλάψωσι τοὺς ἐν Βυζαντίῳ, ἀλλὰ περικυκλωθέντες ὑπὸ τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων μετὰ πολιορκίαν ἑπτὰ ἡμερῶν, ἕνεκα τῆς τῶν ἐπιτηδείων ἐλλείψεως ἠτήσαντο συγγνώμην. Ἀπαλλαγεὶς ὁ βασιλεὺς τῆς περὶ τούτων φροντίδος καὶ μερίμνης, πυρετωδῶς παρεσκευάζετο πρὸς τὴν ἐκστρατείαν, τὴν μέλλουσαν νὰ ἀνορθώσῃ τὸ διασαλευθὲν γόητρον τοῦ βασιλικοῦ κύρους καὶ ἀξιώματος. Κατὰ τὸν μέγαν αὐτοῦ δομέστικον τουτέστι πρωθυπουργὸν καὶ ἱστοριογράφον Ἰωάννην Καντακουζηνόν, ἤρκεσαν εἴκοσι ἡμέραι, ὅπως ἐξαρ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

1334, εὑρίσκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὀλίγῳ βραδύτερον, πάντοτε κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικόν, ἠγγέλθη ἡ ἐπιδρομὴ τοῦ Κατάνη, μεταξὺ δὲ τῆς ἀγγελίας καὶ τοῦ ἀπόπλου ἐλάχιστος ἐμεσολάβησε χρόνος, δύο ἢ τρεῖς τὸ πολὺ μῆνες. Ἐν τούτῳ συμφωνεῖ τῷ Καντακουζηνῷ καὶ ὁ Γρηγορᾶς λέγων, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀπέπλευσεν «μετὰ τὰς τοῦ Κυνὸς ὄντος ἐπιτολάς, ὅτε δὴ ἀφθονώτερα τὰ ἀρκτικὰ πνεύματα πρὸς τὴν κάτω χέονται θάλασσαν», τουτέστι κατὰ μῆνα Ἰούνιον, ὁπότε ἄρχονται πνέοντες οἱ ἐτησίαι. Ἡ πολιορκία τῆς Μυτιλήνης καὶ τῆς Φωκαίας λύθη βεβαίως πρὸ τῆς παρελεύσεως τοῦ ἔτους **1334**: Ὁ μὲν Καντακουζηνὸς ἐν τῇ μετὰ τοῦ Ἰωάννου de Spinia συνεντεύξει του ποιεῖ λόγον περὶ χειμῶνος ἐπικειμένου, ὁ δὲ Γρηγορᾶς ἀναφέρει, ὅτι ἡ Φώκαια ἑάλω κατὰ τὰς χειμερινὰς τροπάς. Κατὰ ταῦτα δὲ ὁ Κατάνης ἦρξε τῆς Λέσβου μῆνας μόνον (ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου) τοῦ ἔτους **1334**.

τύσῃ τοιοῦτον στόλον, οἷον οὐδέποτε πλέον ἔμελλε νὰ ἴδῃ ὁ λιμὴν τῆς βασιλευούσης, ἀποτελούμενον ἐξ ὀγδοήκοντα καὶ τεσσάρων νεῶν πολεμικῶν, ὧν τεσσαράκοντα μὲν καὶ τέσσαρες διήρεις καὶ τριήρεις, αἱ δὲ ἄλλαι μονήρεις, μετὰ πολλῶν φορτηγῶν πλοίων. Ὡς ἀνωτέρω εἶπον ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1334. Ἐπί τινας ἡμέρας ἐστάθμευσε ἐν Καλλιπόλει, ἥτις κατὰ τοὺς τότε χρόνους εἶχε τὴν στρατηγικὴν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα τῶν σημερινῶν Δαρδανελλίων. Οἱ αὐτόθι κατάσκοποι τοῦ Κατάνη διὰ ταχυπλοούσης νεὼς ἀνήγγειλαν εἰς αὐτὸν τὸν ἐπίπλουν τοῦ βυζαντιακοῦ στόλου, οὗτος δὲ παρεσκευάζετο ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τοῦ βασιλέως. Ἀλλ᾽ οἱ Νάξιοι μετ᾽ ἀπειλῶν ἠνάγκασαν τὸν ναύαρχον αὐτῶν νὰ ἀναχωρήσωσι, διότι ἐθεώρουν ὅλως ματαίαν τὴν πρὸς τοιοῦτον στόλον ἀντιπαράταξιν. Τότε δὲ ὁ ἡγεμὼν τῆς Φωκαίας παρῃτήθη πάσης ἐκ τοῦ συστάδην πρὸς τὸν βασιλέα ναυμαχίας καὶ πέντε μὲν τῶν πλοίων αὐτοῦ ἀπέστειλε, ὅπως ἐπισιτίσωσι τὸ φρούριον τῆς Καλλονῆς, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἔμεινεν ἐν τῷ λιμένι τῆς Μυτιλήνης. Ὁ στόλος προσωρμίσθη τὸ πρῶτον εἰς Μόλιβον καὶ εἶτα παραπλεύσας τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Λέσβου εἰς Ἐρεσόν, διὰ νὰ εὐχαριστήσῃ ὁ βασιλεὺς ἀμφοτέρων τῶν πόλεων τοὺς κατοίκους διὰ τὴν εὔνοιαν, ἣν πρὸς αὐτὸν ἐπεδείξαντο. Ἡ βραδυπορία αὕτη ἐγένετο αἰτία ἀνυπολογίστων ζημιῶν, δυνάμεθα δὲ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐὰν ὁ στόλος ἐκ τῆς Καλλιπόλεως διηυθύνετο ἐπὶ τὴν πρωτεύουσαν ἡ ὅλη ἐκστρατεία θὰ ἐπερατοῦτο ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν, ὅτι τὸ κατόπιν ἑορτῆς εἶναι ἡ κατ᾽ ἐξοχὴν ἑλληνικὴ παροιμία, ἡ ἀπόλυτον κῦρος κεκτημένη καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ καὶ ἐν τῷ μεσαιωνικῷ καὶ ἐν τῷ νεωτέρῳ Ἑλληνισμῷ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸν ἀνελπίστως παραχωρούμενον πολύτιμον χρόνον ἔγνω ὁ Κατάνης νὰ ἐπωφεληθῇ. Ἐνεδυνάμωσε καὶ ἐνίσχυσεν τὰ ἀσθενῆ τοῦ φρουρίου μέρη καὶ εἰσεκόμισεν ἐπιτήδεια οὐκ ὀλίγα καὶ εἰςτὴν Μυτιλήνην καὶ εἰς τὴν Φωκαίαν, ἧς διοικητὴν κατέστησε τὸν συμπολίτην αὐτοῦ Ντουνάρδον. Ὡς νὰ μὴ ἤρκουν δὲ τὰ διαπραχθέντα λάθη ὁ βασιλεὺς ἄνευ λόγου κατὰ τὸν παλαιὸν τοῦ Βυζαντίου γάλλον ἱστορικὸν Lebeau ἐξ Ἐρεσοῦ κατηυθύνθη εἰς τὴν Χίον. Ἡ θάλασσα ἦτο ἤρεμος καὶ οἱ ναῦται εἶχον ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς νοτίας παραλίας τῆς Λέσβου κώμας, ἀφ' ἧς δὲν ἀπεῖχον πολύ, ὅτε ἀπὸ ὑψηλῆς σκοπιᾶς παρὰ τὸν κόλπον τῆς Καλλονῆς φρουρός τις ἠρώτησε στεντορείᾳ τῇ φωνῇ τίνος ἐστὶν ὁ στόλος; Ἀποκριναμένων δὲ τῶν ναυτῶν, ὅτι τοῦ βασιλέως εἶναι, πάλιν ἠρώτησεν αὐτοὺς τίνος εἰσὶ τὰ ἐν τῷ κόλπῳ ναυλοχοῦντα πλοῖα; Ἐκ τῆς δευτέρας ἐρωτήσεως ἐννοήσαντες οἱ ἐν τῷ στόλῳ, ὅτι πλοῖα τοῦ Κατάνη ἦσαν ἠγκυροβολημένα ἐν τῷ κόλπῳ εἰσῆλθον ἐντὸς αὐτοῦ. Οἱ Γενουαῖοι εὐθὺς ὡς εἶδον τὸν βασιλικὸν στόλον εἰσπλέοντα ἀνελκύσαντες τὰς ναῦς, ἐκρύβησαν εἰς τὸ παρακείμενον δάσος, ὅπως διαλάθωσι τοὺς Βυζαντίνους. Ἀλλ' οὗτοι δὲν ἠρκέσθησαν εἰς τὴν κατάληψιν τῶν κενῶν νεῶν, ἀλλὰ τῇ ὁδηγίᾳ τῶν ἐκεῖ οἰκούντων Λεσβίων διευθυνθέντες πρὸς τὸ δάσος, τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ ἐζώγρησαν, ὀλίγοι δὲ τῶν Γενουαίων μόνον βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ σκότους τῆς νυκτὸς κατώρθωσαν νὰ φθάσωσιν εἰς Μυτιλήνην, ἀφ' οὗ ὅμως ἀπεδεκατίσθησαν ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς νήσου, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Γρηγορᾶς. Πεζὴν καὶ ναυτικὴν δύναμιν καταλιπὼν ἐν Καλλονῇ ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θείου αὐτοῦ Ἀλεξίου τοῦ Φιλανθρωπηνοῦ, δεξιοῦ καὶ γενναίου στρατηγοῦ καλῶς γινώσκοντος τὸ ἔδαφος τῆς Λέσβου,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἀπῆρε μετὰ τῶν ἄλλων αὐτοῦ νεῶν εἰς Χίον καὶ μετά τινας ἡμέρας κατέπλευσεν εἰς Φώκαιαν, ὅπως ταύτην ἐκπολιορκήσῃ, ἐν ᾧ ὁ Φιλανθρωπηνός, ἀνακτήσας πάντα τὰ ἄλλα τῆς Λέσβου φρούρια περιεζώννυε τὴν πρωτεύουσαν.

Τῆς τε Φωκαίας καὶ τῆς Μυτιλήνης ἡ πολιορκία ὑπῆρξε στενή. Οὐχ ἧττον ὅμως παρετάθη ἐπὶ μακρόν, διότι ὁ Κατάνης εἶχε παρασκευάσῃ ἱκανῶς τὰ πρὸς ἄμυναν καὶ οἱ στρατιῶται αὐτοῦ περὶ τοὺς χιλίους ἐν ἀμφοτέροις ταῖς πόλεσι γενναιότατα ἐμάχοντο. Ἵνα ἐπιταχύνῃ τὴν ἅλωσιν τῆς Φωκαίας ὁ Ἀνδρόνικος συνῆψε συνθήκην πρὸς τὸν ἰσχυρὸν δυνάστην τῆς Μαγνησίας Σαρουκχὰν (Σαρχάνης), δι᾽ ἧς οὗτος μὲν ὑπεσχέθη νὰ παρέχῃ ἀγορὰν εἰς τὸ βασιλικὸν στράτευμα, ἐκεῖνος δὲ νὰ μὴ συνθηκολογήσῃ πρὸς τοὺς ἐν Φωκαίᾳ, πρὶν ἢ αὐτοὶ τοὺς ὡς ὁμήρους κρατουμένους, τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σουλεϊμὰν καὶ εἰκοσιτέσσαρας ἄλλους Τούρκους εὐγενεῖς παῖδας ἀποδώσωσιν. Ἐπειδὴ δὲ πανταχόθεν ἐπιέζοντο οἱ πολιορκούμενοι, τὰ δὲ τρόφιμα ἐξηντλοῦντο ὁλονέν, ἀπέπεμψαν τοὺς ἐν τοῖς φρουρίοις Ἕλληνας, οἵτινες καὶ ἄλλως αὐτοὺς ἠδύναντο νὰ βλάψωσιν. Ἀλλ᾽ ἐν ᾧ ἐναγωνίως ἀνεμένετο ἡ ἅλωσις δεινὰ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἠγγέλλοντο. Οἱ προσωπικοὶ τοῦ βασιλέως ἐχθροὶ μετὰ τῶν Γενουαίων τοῦ Γαλατᾶ ἐβυσσοδόμουν τὴν ἀνατροπὴν τῆς βασιλευούσης δυναστείας, ἔμελλον δὲ νὰ κάμωσιν ἀρχὴν τῆς ἐφαρμογῆς τῶν καταχθονίων βουλευμάτων αὐτῶν μετὰ τὴν ἄφιξιν τῶν ἐκ Γενούης ἀναμενομένων δεκαὲξ νεῶν. Ἀλλ᾽ ἡ τοῦ Κανταχουζηνοῦ μήτηρ ἐγκαίρως πληροφορηθεῖσα τὰ τῆς συνωμοσίας, ἠσφάλισε τὰ ἀνάκτορα διὰ τοποθετήσεως τῆς ἀπαιτουμένης στρατιωτικῆς δυνάμεως, συγχρόνως δὲ ἔκαμε γνωστὰ εἰς τὸν Ἀνδρόνικον τὰ βυσσοδομήματα τούτων. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν καὶ τὸν ὄλεθρον τῶν καθ᾽ ἑαυτοῦ δυσηρεστημένων

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ὁ βασιλεύς, ἐρρωμενέστερον καὶ ἐπιμονώτερον προσέβαλε τὴν Φώκαιαν.

Εἶχεν ἤδη παρέλθῃ καὶ ὁ πέμπτος μὴν καὶ ὁ χειμὼν ἦτο ἐπὶ θύραις, ὁ δὲ βασιλεὺς ἐσκόπει καταλείπων μικρὰν ναυτικὴν δύναμιν μᾶλλον πρὸς ἐπιτήρησιν τῶν πολιορκουμένων, νὰ ἀπέλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, τὸ δὲ ἔαρ τοῦ ἐπομένου ἔτους ναῦς καὶ στρατὸν μείζονα συναθροίζων νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐκστρατείαν. Ἐν τοιαύτῃ ψυχολογικῇ στιγμῇ ὁ Καντακουζηνὸς ἡμέραν τινὰ διατρίβων παρὰ τὸ τεῖχος εἶδε τὸν Ἰωάννην de Spinia ἄνδρα γνωστὸν αὐτῷ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς σοφίας μετεσχηκότα, ὃν προσεκάλεσε παρ᾽ αὐτῷ καὶ ἐγκαρδίως δεξιωθείς, παρεκάλεσε νὰ ἔλθῃ τὴν ἐπαύριον διὰ νὰ διαλεχθῶσι περὶ τοῦ πολέμου. Ὁ Καντακουζηνὸς ἐλθόντος ἐνωρὶς τοῦ de Spinia, διὰ λόγου μακροῦ καὶ στομφώδους, μετὰ πολλῆς διαλεκτικῆς δεινότητος ἀπέδειξεν, ὅτι ἡ πτῶσις τῶν φρουρίων ἐπίκειται. Οὔτε βοήθειαν, ἔλεγε, ἔχετε νὰ ἀναμένητε ἔξωθεν, οὔτε ἐπιτήδεια ἀρκοῦντα σᾶς ὑπολείπονται, ὁ δὲ βασιλεὺς οὐδαμῶς σκέπτεται νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν ἐντελῶς. Πρὸς τούτοις δὲ πρᾶος ὢν καὶ εὐκόλως παρέχων συγγνώμην πρὸς τοὺς μετανοοῦντας, ἐὰν τὸν παῖδα τοῦ Σαρουχὰν ἐλευθερώσητε καὶ τὰς κλεῖς τῶν φρουρίων παραδώσητε, οὐ μόνον τὰ ἀναλωθέντα ὑφ᾽ ἡμῶν χρήματα καὶ ὅσα ἄλλα ἐζημιώσατε τοὺς Λεσβίους δὲν θὰ ἀπαιτήσῃ παρὰ τοῦ κοινοῦ τῆς Γενούης, ἡ ὁποία κατὰ τοὺς ὅρους τῆς συνθήκης ὑποχρεοῦται νὰ τὰ παράσχῃ ποιουμένη κατάσχεσιν τῶν ἐν αὐτῇ κτημάτων σας· οὐ μόνον ἐχθροὺς τοῦ κράτους δὲν θὰ θεωρήσῃ, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐπιτρέψῃ τὰς πρὸ τοῦ πολέμου ἀτελείας νὰ ἔχητε καὶ ὁ Δομήνικος νὰ λάβῃ τὴν Φώκαιαν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν ὡς καὶ πρότερον τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους. Διὰ τῆς γενναιότητος καὶ ἱκανότητος τοῦ Καντακου-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ζηνοῦ, λέγει, δικαίως ὁ ἥκιστα πρὸς αὐτὸν εὐμενῶς διακείμενος Γίββων, ἀνεκτήθη ἡ Μυτιλήνη. Οἱ προταθέντες ὅροι ἐγένοντο δεκτοὶ ὑπὸ τοῦ de Spinia. Διὰ πλοίου δὲ βυζαντιακοῦ ἀφικόμενος εἰς Μυτιλήνην τοὺς ὑπέβαλεν εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Κατάνη, προθύμως δόντος τὴν συγκατάθεσίν του καὶ ἐξουσιοδοτήσαντος ἐκεῖνον πρὸς διεξαγωγὴν τῶν περαιτέρω διαπραγματεύσεων. Καὶ μετά τινας ἡμέρας ὁ Δομήνικος μετὰ τῶν ἐξεχόντων ἀξιωματικῶν αὐτοῦ παρουσιάσθη πρὸ τοῦ βασιλέως κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς μνημονευθέντας ὁμήρους καὶ τὰς κλεῖς τῶν δύο φρουρίων. Ὁ Ἀνδρόνικος οὐδὲν τῶν προϋποσχεθέντων παρέβη. Αἱ προνομίαι τῶν Γενουαίων ἔμειναν ἄθικτοι, εἰς οὐδένα τῶν πολιορκουμένων οὐδὲ ἡ ἐλαχίστη ἐγένετο ζημία, αὐτὸς δὲ ὁ Κατάνης ἀνεγνωρίσθη ἡγεμὼν Φωκαίας. Ὁ Σχλουμβερζὲ λέγει, ὅτι μέχρι τοῦ 1340, ὅτε ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν κατοίκων ἑνωθέντων μετὰ τῶν Βυζαντινῶν, ἦρξε μᾶλλον ὡς ἐπικαρπωτὴς (usufruitiez). Κατὰ τὸν Γρηγορᾶν καί τινας νεωτέρους ἀπιθάνως συγχέοντας τὰ πράγματα, ὁ βασιλεὺς σπεύδων νὰ ἀπέλθῃ εἰς Βυζάντιον, ἔνθα ἡ παρουσία του ἦτο πλέον ἢ ἀναγκαία, δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς Μυτιλήνην. Ἀλλὰ τοῦτο ἀντιμάχεται πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Καντακουζηνοῦ πολλῷ ἀξιοπιστοτέρου (διότι ἦτο αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος μάρτυς), λεγόμενα. Ὁ αὐτὸς Γρηγορᾶς ἀναφέρει, ὅτι ὁ βασιλεὺς μετὰ τὴν ἐκ τῆς Φωκαίας ἀναχώρησιν ἀνέθηκεν εἰς τὸν Ἀλέξιον τὸν Φιλανθρωπηνὸν τὴν ἅλωσιν τῆς Μυτιλήνης, ὅπερ καὶ πρὸς τὴν λογικὴν τῶν πραγμάτων δὲν συνᾴδει.

Ἡ πρωτοφανὴς δραστηριότης καὶ ἀνδρικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου ἀπήλλαξε ἀλλοφύλου καὶ ἀλλοδόξου τυράννου τὴν νύμφην τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Οἱ κάτοικοι τῆς νήσου ἤλπιζον καὶ ἐπίστευον ἀκραδάντως, ὅτι οἱ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου δὲν θὰ παρέβλεπον χώραν τοσοῦτον εὔφορον, δι' ἣν τοσαύτας θυσίας εἰς αἷμα καὶ χρῆμα ὑπέστησαν, ἀλλὰ περὶ πολλοῦ θὰ ἐποιοῦντο καὶ θὰ ἐμερίμνων καὶ θὰ ἐφρόντιζον περὶ τῆς ἐπ' αὐτῆς διατηρήσεως τῆς αὐτῶν ἀρχῆς. Διὰ ταῦτα μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπεδέχθησαν τὸν Ἀλέξιον τὸν Φιλανθρωπηνὸν καὶ μετὰ χρηστῶν ἐλπίδων ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἐπούλωσιν τῶν πληγῶν, ἃς ἡ ἐπίβουλος Δύσις εἶχε κατενέγκῃ. Ἀλλὰ τὸ Βυζάντιον ἦτο εὐεπίφορον, μάλιστα κατὰ τὸν ιδ'. αἰῶνα, εἰς δυναστικὰς μεταβολὰς καὶ εἰς ταύτας προσηνέχθη πρῶτον θῦμα ἡ Λέσβος.

Β'.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΓΑΤΕΛΟΥΖΟΣ (*)

1355—1376

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τῇ 16 Ἰουνίου τοῦ 1341 ἐτελεύτησε προσβληθεὶς ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ ὁ ἀνακτήσας τὴν Λέσβον βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος ὁ νεώτερος. Ὁ αἰφνίδιος αὐτοῦ θάνατος ἦτο μέγα δυστύχημα διὰ τὸ κράτος. Τὸ μέγιστον τῶν τέκνων αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης ἦτο μόλις ἐνναετής, ἡ δὲ

(*) Ἰταλιστὶ Gatteluzzi. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων φέρεται Gatiluxus, Gatiluxi, Gateluxius, Gateluxe, Gateluxes, Gateluxie, Gateluxis. Οἱ Γάλλοι Γερμανοὶ καὶ Ἄγγλοι γράφουσι Gattilusio, τῶν δὲ νεωτέρων Ἑλλήνων οἱ μὲν Καταλούσιοι οἱ δὲ Κατιλούζιοι, οἱ δὲ Γατιλούζιοι καὶ ἄλλοι Κατελοῦζοι. Ὁ Φραντζῆς χρῆται τῷ Κατελιούτζῃ, ὁ Χαλκοκονδύλης τῷ Κατελουΐζῳ, ὁ Δούκας ὁ ἐπὶ μακρὸν βιώσας ἐν Λέσβῳ τῷ Γατελούζῳ καὶ ὁ Κωδινὸς τῷ Γατελουΐζῳ.

σύζυγος του Ἄννα πρὸ δεκαπενταετίας ἐκ Σαβοϊδίας ἀφικομένη δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἀρκοῦσαν πεῖραν τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων καὶ ἀνεπιφυλάκτως παρεδόθη εἰς τὸν γνωστὸν Ἰωάννην Καντακουζηνόν. Περὶ τῶν ἐπακολουθησασῶν ἐμφυλίων ἐρίδων καὶ σπαραγμῶν πολλὰ ἐγράφησαν καὶ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίνου Παπαρρηγοπούλου ἐν τῷ ε΄. τόμῳ τῆς «Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους καὶ ὑπὸ τοῦ Παύλου Καλλιγᾶ ἐν ταῖς «Μελέταις τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας αὐτοῦ». Ὁ Καντακουζηνὸς διὰ παντοίων τρόπων θεμιτῶν τε καὶ ἀθεμίτων κατώρθωσε νὰ στεφθῇ συναυτοκράτωρ τῇ 8 Φεβρουαρίου τοῦ 1347 τοῦ Ἰωάννου, ὃν καὶ ἔκαμε γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρί. Ἀλλ᾽ αἱ δολοπλοκίαι αὐτοῦ καὶ ἡ ἀλαζὼν καὶ ὑπερφίαλος διαγωγὴ τοῦ υἱοῦ του Ματθαίου ἠνάγκασαν τὸν Ἰωάννην νὰ ἀπέλθῃ τὸ 1353 εἰς Τένεδον, ὁπόθεν ἠδύνατο ὀρθείσης καταλλήλου εὐκαιρίας νὰ διεκδικήσῃ κάλλιον τὰ κληρονομικὰ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου δικαιώματα.

Κατὰ περίεργον συγκυρίαν περὶ τὸ αὐτὸ ἔτος εἶχεν ἀποπλεύσῃ ἐκ Γενούης μετὰ δύο γαλερῶν πρὸς τὰ ὕδατα τοῦ Αἰγαίου πελάγους ὁ τολμηρὸς καὶ ῥιψοκίνδυνος εὐγενὴς Φραγκῖσκος Γατελοῦζος, κεντρισθεὶς ὑπὸ τῆς ἐπιτυχίας ἄλλων συμπολιτων του, ἱδρυσάντων ἴδια ἐν Ἀνατολῇ Κράτη. Μετὰ πολλὰς τῇδε κἀκεῖσε περιπλανήσεις, ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῆς τρικυμίαν περὶ τὸ 1354 προσωρμίσθη εἰς Τένεδον καὶ ἐπορεύθη εἰς συνάντησιν τοῦ φυγάδος βασιλέως, ὡς δῆθεν ἀντιπρόσωπος τῆς Γερουσίας τῆς Γενούης καὶ αὐτόκλητος ἀρωγὸς πρὸς ἀποκατάστασιν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀρχήν. Ἡ ἀρρενωπὴ ὄψις τοῦ Γενουαίου ναυτίλου, αἱ εὐμενεῖς αὐτοῦ πρὸς ἔνοπλον ὑποστήριξιν τῶν δικαίων τοῦ οἴκου τῶν Παλαιολόγων διαθέσεις, ἐπὶ πᾶσι δὲ ἡ ἐλπὶς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἀρωγῆς ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ τῆς Γε-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νούης, τοσοῦτον τὸν Ἰωάννην ἐχαροποίησαν, ὥστε ὑπεσχέθη οὐ μόνον τὴν Λέσβον νὰ παραχωρήσῃ ἀλλὰ καὶ γαμβρὸν ἐπ' ἀδελφῇ νὰ καταστήσῃ ὡς ὁ πάππος του Ἀνδρόνικος ὅπως προσοικειωθῇ τὸν ἀρχηγὸν τῶν Καταλανῶν Ρογέριον Δεφλὼρ ἐξέδωκεν αὐτῷ σύζυγον τὴν ἐγγονήν του Μαρίαν. «Εἰ τοῦ Θεοῦ συνεργοῦντος, ἔλεγε συχνάκις ὁ Ἰωάννης Παλαιολόγος, καὶ ἕξω σε βοηθὸν ἐν τῇ ἐπαναλήψει τῆς ἐμῆς βασιλείας, γαμβρόν σε ποιήσομαι ἐπ' ἀδελφῇ τῇ ἐμῇ Μαρίᾳ». Συμφωνήσαντες δ' ἐν πᾶσι καὶ κανονίσαντες τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας ἀπῆραν ἐκ Τενέδου καὶ οὐρίου πνέοντος ἀνέμου μετὰ σύντομον πλοῦν ἀφίκοντο ἔξωθεν τοῦ Βυζαντίου. Ἡ νὺξ ἦτο ἀλαμπὴς καὶ ζοφερά, ἡ θάλασσα τρικυμιώδης, ἰσχυρὸς δὲ νότος ἐσάλευεν τὸν μικρὸν ἐκ δύο νεῶν στολίσκον, ἐφ' οὗ ὡς λέγει ὁ **Lebeau** ἐπέβαινε ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν θρόνων τοῦ κόσμου. Ὅταν ἐπλησίασαν τὰ τείχη παρὰ τὴν πύλην τὴν καλουμένην τῆς Ὁδηγητρίας, διέταξεν ὁ Φραγκῖσκος τοὺς ναύτας νὰ θραύωσι τοὺς ἐν τοῖς πλοίοις κενοὺς ἐλαιοδόχους πίθους (λαΐνας κατὰ Δούκαν) ρίπτοντες κατὰ τῶν τειχῶν. Ὁ τῶν κυμάτων θροῦς, τῶν ναυτῶν αἱ κραυγαί, τῶν θραυομένων λαΐνων ὁ κρότος καὶ τοῦ ἀνέμου ὁ συριγμὸς ἀφύπνισαν ἐκπλήκτους καὶ ἐντρόμους τοὺς φρουρούς, οἵτινες ἀμέσως ἔσπευσαν πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἠρώτησαν τίς ἡ αἰτία τοῦ τόσου θορύβου ; « Ἐμπορικὰ νῆα (*) ἐσμὲν φέροντες ἔλαιον πολύ, ἀπεκρίναντο οἱ ἐν ταῖς ναυσίν, τὰ μὲν ἐν τῇ Ποντικῇ θαλάσσῃ, τὰ δὲ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ βασιλευούσῃ, καὶ παρεικήσαντες ἰδοὺ τὸ ἓν τῶν νηῶν συνεθλίβη. Γενέσθω οὖν ἀρωγή τις ἐξ ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς καὶ πάντα τὸν καταλειφθέντα φόρτον ὡς ἀδελφοὶ διαμερισόμεθα, μόνον μὴ

(*) Δούκας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

βλαβέντες τὰ σώματα». Οἱ φρουροὶ ἐπίστευσαν τὰ λεγόμενα καὶ περὶ τοὺς εἴκοσι ἐξῆλθον νὰ ὁδηγήσωσι τοὺς ναυαγοὺς ἐντὸς τοῦ τείχους. Ἀλλ᾽ εὐθὺς ὡς αἱ πύλαι ἠνεῴχθησαν, πεντακόσιοι ἔνοπλοι εἰσώρμησαν ἐντὸς καὶ κατασφάξαντες τοὺς σωτῆρας των ἐγένοντο κύριοι τοῦ ἐκεῖ πύργου. Τότε δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξῆλθε τοῦ πλοίου μεθ᾽ ὅλων τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ συμποσουμένων εἰς δύο χιλιάδας, καὶ ὠχυρώθη ἐντὸς ἑτέρου ἁλωθέντος ἰσχυροῦ πύργου.

Ἡ εἴδησις τῆς ἀφίξεως τοῦ Ἰωάννου ἐν ἀκαρεὶ διεδόθη ἀνὰ τὴν πόλιν, ὁ δὲ Φραγκῖσκος περιερχόμενος τὰ κεντρικώτερα τῆς πόλεως μέρη ἐφώνει «Πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ Παλαιολόγου βασιλέως Ἰωάννου». Ἕνεκα τῶν δυσαρεσκειῶν, ἃς καθ᾽ αὐτοῦ εἶχεν ἐγείρῃ ἡ ἄφρων καὶ ἀσύνετος τοῦ Κατακουζηνοῦ πολιτεία καὶ τῶν συμπαθειῶν, ἃς οἱ πολλοὶ ἔτρεφον πρὸς τὸν ἀπόγονον τῶν Παλαιολόγων, τὸν ἔχοντα ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἀθωότητος τὸ γόητρον, ὑπὸ συσσώμου τοῦ λαοῦ προσδραμόντος εἰς τὸν Ἱππόδρομον, τὴν ἀγορὰν τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, διὰ βοῆς ἀνηγορεύθη ὁ Παλαιολόγος βασιλεὺς καὶ τεθεὶς ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ στρατοῦ, τοῦ προθύμως ἀκολουθήσαντος αὐτὸν ἐπορεύθη εἰς τὰ ἀνάκτορα. Ὁ Καντακουζηνὸς ὑπὸ φόβου καὶ τρόμου καταληφθεὶς οὐχὶ μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἀνεγνώρισεν συμβασιλέα τὸν Ἰωάννην ὑπὸ τὸν ὅρον τὰ πρωτεῖα νὰ ἀνήκωσιν εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ παρέλθῃ τὸ ἔτος (1354) κατέλιπε τὴν βασιλικὴν ἀρχὴν καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τῶν Μαγγάνων καρεὶς μοναχός, ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ἐν ᾧ καὶ τὸ πολλάκις ὑφ᾽ ἡμῶν μνημονευθὲν ἱστορικὸν ἔργον συνέγραψε.

Διὰ τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Καντακουζηνοῦ ὁ Παλαιολόγος ἐγένετο μονοκράτωρ τοῦ Βυζαντιακοῦ κράτους καὶ τὰς ἐπαρ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

γίας αὐτοῦ, ὡς ἤθελε, ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑπομένου ἔτους 1355 ἐτέλεσε μετὰ μεγαλοπρεπείας ἐκτάκτου τοὺς γάμους τῆς ἀδελφῆς του Μαρίας μετὰ τοῦ Φραγκίσκου. Ὀλίγας δὲ ἡμέρας ὕστερον προέπεμψε τοὺς νεονύμφους ἀπελθόντας εἰς Λέσβον, ὅπως λάβωσι κατοχὴν τῆς δίκην προγαμιαίας δωρεᾶς δοθείσης αὐτοῖς νήσου. Τὸ ἱδρυθὲν κράτος εἶναι ἐν τῇ ἱστορίᾳ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Γατελούζειος ἡγεμονία τῆς Λέσβου.

Εἰς τὴν διαρρύθμισιν τῶν ἐσωτερικῶν τῆς νήσου πραγμάτων μεγάλα καὶ δυσυπέρβλητα προσκόμματα δὲν ἀπήντησεν ὁ Φραγκῖσκος. Οἱ Λέσβιοι δὲν ἐθεώρησαν αὐτὸν ὡς ἐπιδρομέα, ὡς ἀλλόφυλον κατακτητὴν καὶ ἅρπαγα βασιλικῆς χώρας, ἀλλ' ὡς ἐντελοδόχον, ὡς γαμβρὸν τοῦ βασιλέως των, ὅστις μάλιστα καὶ συνίστη αὐτοῖς πίστιν καὶ ὑπακοὴν καὶ προθυμίαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν τοῦ νέου ἡγεμόνος. Αὕτη νομίζω εἶναι ἡ αἰτία δι' ἣν οἱ μετὰ τοσαύτης θέρμης ἀγωνισθέντες κατὰ τοῦ Κατάνη, ἄνευ ἀντιρρήσεως ὑπετάγησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐπίσης Γενουαίου Γατελούζου. Ὁ Φραγκῖσκος δὲ καὶ οἱ διάδοχοί του οὐδέποτε παρέκρουσαν τὰ κυριαρχικὰ τῶν Βυζαντίνων βασιλέων δίκαια. Ἐπὶ πάντων τῶν νομισμάτων αὐτῶν φέρονται ἐγκεχαραγμένα τὰ σύμβολα τῶν Παλαιολόγων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Πράγματα παρέσχον εἰς τὴν νέαν ἡγεμονίαν αἱ ὑπερφίαλοι ἀξιώσεις τοῦ πάπα καὶ ἡ ἔρις αὐτῆς πρὸς τὴν Βενετίαν ἕνεκα τοῦ νομισματικοῦ ζητήματος.

Ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου πρὸ τῆς ἐκ Γενούης ἀναχωρήσεως, ὅπως ἔχῃ εἰς τὰ φιλόδοξά του σχέδια τὴν ἀρωγὴν τοῦ τότε

κραταιοτάτου Πάπα, ὑπεσχέθη αὐτῷ, ὅτι πάντα θὰ κινήσῃ λίθον πρὸς ὑποταγὴν τῆς Ἑλληνικῆς εἰς τὴν Παπικὴν Ἐκκλησίαν. Λέγεται, ὅτι τῶν πρώτων ὅρων, ἐφ' οἷς ἀνέλαβε νὰ βοηθήσῃ τὸν Ἰωάννην, ἦτο οὗτος γενόμενος βασιλεὺς νὰ ἀποπμόσῃ τὰ δόγματα τῆς πατρίου Ἐκκλησίας. Μετὰ δὲ τὴν ἄφιξίν του εἰς Λέσβον ἔγραφε πρὸς τὸν Πάπαν Ἰννοκέντιον τὸν 6ον, ὅτι ὁ βασιλεὺς μεγάλας καταβάλλει προσπαθείας, ὅπως καταπείσῃ τὸν Πατριάρχην καὶ τὸν ἄλλον κλῆρον νὰ ἀναγνωρίσωσι τὸ πρωτεῖον τοῦ ποντίφηκος τῆς Ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας. Ὡς εἰκός, ἡ Ρωμαϊκὴ Κουρία ἐναγωνίως ἀνέμενε τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν φανταστικῶν ἀγγελιῶν τοῦ πιστοῦ τέκνου τῆς Ἐκκλησίας. Τῷ 1356 ἔπεμψε τὸν Λουδοβῖκον Μπράβω ἐπίσκοπον Μιτυλήνης οὐχὶ διὰ νὰ εὐλογήσῃ, ὡς λέγει ὁ Εὐστρ. Δράκος, τὸν ἐστεμμένον, διότι μετὰ τοῦ Φραγκίσκου ἀποκατέστησαν ἐν Λέσβῳ καὶ ἄλλοι πολλοὶ Γενουάται, ὧν οὐκ ὀλίγοι κληρικοί, ἀλλὰ διὰ νὰ διαδώσῃ ἀνὰ τὴν νῆσον τὴν Ρωμαϊκὴν πίστιν. Ἀλλ' ὑπεβοήθησαν οἱ ἡγεμόνες τῆς Λέσβου τοὺς προσηλυτικοὺς σκοποὺς τοῦ Μπράβω καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας ; Ἀμφιβάλλω. Ὁ τολμηρὸς καὶ πανοῦργος Φραγκῖσκος οὐδαμῶς ἐστερεῖτο τοῦ κοινοῦ νοός, ὁ δὲ κοινὸς νοῦς τῷ ἐπέβαλλε νὰ ἀπέχῃ πάσης ἀναμίξεως εἰς τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις τῶν ὑπηκόων του. Αἱ πρὸς τὸν Πάπαν ὑποσχέσεις ἀφθόνως ἐδίδοντο, μέχρις οὗ ἐκπληρωθῶσιν οἱ ὑποκάρδιοί του πόθοι, ἀλλ' ἀφ' οὗ χρόνου ἐγένετο ἡγεμὼν νήσου στερρῶς ἐχομένης τῶν θρησκευτικῶν της πεποιθήσεων καὶ ἀρχῶν, ἐθεώρησε τὰς ὑποσχέσεις ὡς χάρτην ἄγραφον. Αὐτὴ ἡ σύζυγός του ἐνέμεινε πιστὴ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν, ὅπερ πάσης ἄλλης μαρτυρίας ἐνδεικνύει κάλλιον, πόσον εὐλαβῆ ἐτήρει θέσιν ἀπέναντι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἧς πάντα τὰ δικαιώματα

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἔμειναν ἀλώβητα. Οὔτε τὰ ἡμέτερα μοναστήρια ὡς ἐν ταῖς βενετικαῖς κτήσεσι κατέστησαν φόρου ὑποτελῆ, οὔτε ἀπεσκίρτησέ τις ἐξαναγκασθείς. Ὅτι τέλος οἱ Λέσβιοι ὑπῆρξαν πιστοὶ τῶν πατρίων τηρηταί, μαρτυρεῖ τρανότατα καὶ τοῦτο. Ὅτι δῆλον ὅτι, ἐν ᾧ δύο μόνον τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπων τὰ ὀνόματα γινώσκομεν τοῦ Λουδοβίκου Μπράβω καὶ τοῦ Λεονάρδου Ἰουστινιάνη τοῦ Χίου, ὁ ὀρθόδοξος μητροπολιτικὸς θρόνος τῆς τε Μυτιλήνης (*) καὶ τῆς Μηθύμνης οὐδέποτε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔμεινε κενός. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἐὰν μὴ ἦτο ἡ ἐπίσημος, ἵνα μεταχειρισθῶ νεώτερον ὅρον, Ἐκκλησία τοῦ κράτους, πάντως ὅμως εἶχε πλείονα τῶν καλουμένων ἀνεγνωρισμένων δικαιώματα.

Μείζονος ἐν πολλοῖς σπουδαιότητος ἐγένετο ἡ ἔρις πρὸς τοὺς Βενετοὺς ἕνεκα τοῦ νομισματικοῦ ζητήματος. Ἡ ἵδρυσις νομισματοκοπείου ἐν Μυτιλήνῃ, ἀφ' οὗ ἀπεσπάσθη τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἦτο πρώτης ἀνάγκης ἔργον καὶ διέθρυπτε λίαν τὴν φιλοτιμίαν τοῦ ἡγεμόνος. Ἀλλ' ἀντὶ ἴδιον νομισμάτων σύστημα νὰ ἐπινοήσῃ, παρέλαβε τὸ τῶν Βετῶν παραποιήσας αὐτό. Πάντα τῶν Γατελούζων τὰ νομίσματα ὅσα μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθησαν εἶναι κατὰ τὸν τύπον τῶν Βενετικῶν δουκάτων κεχαραγμένα, φέρουσι δὲ ἐπὶ τῆς ὀπισθίας ὄψεως τὸ σύμβολον πολλῶν βασιλέων καὶ ἰδίᾳ τῶν Παλαιολόγων, σταυρὸν μετὰ

* Ὁ σπουδαιότατος τῶν ἐπισκόπων τῆς Μυτιλήνης τῆς περιόδου ταύτης, εἶνε ὁ Δωρόθεος, μετασχὼν τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου καὶ τὴν ἱστορίαν αὐτῆς γράψας. Περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ Δωροθέου ἔγραψεν ὁ Θεόδωρος Fromman ἐν τοῖς Kritische Beitaege zur Geschichte der Florentiner Kircheneinigung (σελ. 75—84) Ἄλλη 1872.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τεσσάρων Β $\begin{matrix}(B & & B)^{*}\\ (B & \dagger & B)\end{matrix}$ Ἡ Βενετία καὶ ἄλλας ἀφορμὰς δυσαρεσκείας κατὰ τῶν Γατελούζων ἔχουσα διεμαρτυρήθη ἐντόνως διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτῆς Pafino Corresini εἰς τὴν Γερουσίαν Γενούης καὶ ἀπῄτησε τὴν ἄμεσον τιμωρίαν τῶν παραποιούντων τὰ νομίσματα καὶ κατ᾽ ἀκολουθίαν καταστρεφόντων οὕτω τὴν πίστιν τῶν ἐμπορικῶν καταστημάτων τῶν ὑπηκόων της.

Ἡ Γερουσία δι᾽ ἐπιστολῆς φερούσης χρονολογίαν 8 Αὐγούστου τοῦ 1357 κατέστησε γνωστὰς εἰς τὸν ἡγεμόνα τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἐνετοῦ πρεσβευτοῦ, διότι ὡς αὐταῖς λέξεσι γράφεται ἐν τῷ σπουδαιοτάτῳ τούτῳ ἐγγράφῳ «Monetam auream ducato protinus apparentia consimilem, immo verius sub ducato Venetiarum communis proprio stigmate, quantumcumque in quaestate, materia et quantitate diversam Ἡ ἐπιστολὴ προσέθετεν, ὅτι οἱ Βενετοὶ εἶναι λίαν ὠργισμένοι ἐκ τῆς τολμηρᾶς παραποιήσεως τῶν νομισμάτων, ὧν τὸ μονοπώλιον τοῖς εἶχε παραχωρηθῆ διὰ βασιλικοῦ διατάγματος ἐν ὅλῳ τῷ Βυζαντιακῷ κράτει, αὐτοὶ δὲ ἠρυθρίων διότι τοσοῦτον ἀνηθίκου καὶ ἀπρεποῦς πράξεως ἐργάτης ἐγένετο συμπολίτης αὐτῶν. Ἀλλ᾽ εἶναι ἀμφίβολον, ὡς παρατηρεῖ καὶ ὁ ἀοίδιμος Παῦλος Λόμπρος, ἂν ὁ Φραγκῖσκος ὑπήκουσεν εἰς τὰς διαταγὰς τῆς πατρίδος του. Καὶ μετὰ τὴν λῆψιν τῆς ἐπιστολῆς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

(*) Περὶ τῆς σημασίας τούτων πολλὰ ἐλέχθησαν καὶ ἐγράφησαν Ὀρθοτέρα καὶ εὐφυεστέρα ἑρμηνεία φαίνεται ἡ τοῦ σοφοῦ τοῦ Ἐθνικοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου διευθυντοῦ Ἰωάννου Σβορώνου (*Βυζαντιακὰ νομισματικὰ ζητήματα* ἐν τῇ *Διεθνεῖ Ἐπιθεωρήσει τῆς Νομισματικῆς ἀρχαιολογίας* τόμ. Β. (1899) καθ᾽ ἣν τὰ 4 Β μετὰ τοῦ σταυροῦ σημαίνουσι Σταυρὲ βασιλέως βασιλέων βασιλεῖ βοήθει.

ἐξηκολούθει χαράσσων τοῦ αὐτοῦ τύπου νομίσματα. Μέχρις ἡμῶν οὐδὲν τοῦ Φραγκίσκου χρυσοῦν νόμισμα κατῆλθεν, ἀλλὰ μόνον τῶν διαδόχων αὐτοῦ καὶ μάλιστα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰακώβου. Τοῦτο ὅμως οὐδὲν σημαίνει. Τὸ ὅλον ἐπεισόδιον ἢ ὡς ὁ Hopf ἐκάλεσεν αὐτὸ σκάνδαλον περιωρίσθη εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν ἐπιστολῶν καὶ κενῶν διαμαρτυριῶν, αἵτινες οὐδαμῶς ἀνέκοψαν τὰς πρὸς βελτίωσιν τῆς οἰκονομικῆς θέσεως τῆς Λέσβου προσπαθείας τοῦ ἡγεμόνος.

Ἰδιαιτέραν μέριμναν κατέβαλεν ὁ Φραγκῖσκος, ὅπως ἄκρα ἡσυχία βασιλεύῃ ἐν τῷ κράτει αὐτοῦ. Ἀναφέρεται, ὅτι οἱ πολυάριθμοι Ἀρμένιοι * οἱ τότε τὴν Λέσβον οἰκοῦντες παρεκώλυον τὴν εἰρηνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς νήσου. Ὅπως ἀπαλλαγῇ τῶν ὀχληρῶν τούτων ὑπηκόων ὁ ἡγεμών, κατέπεισε τοὺς Ἰωαννίτας νὰ δώσωσιν αὐτοῖς πρὸς οἰκισμὸν τὴν νῆσον Κῶν τῷ 1366. Ἔκτοτε οὐδέποτε πλέον γίνεται μνεία Ἀρμενίων ἐν Λέσβῳ. Ἀφ᾿ οὗ δὲ κατεδιώχθησαν αὐστηρῶς καὶ πάντα τὰ ἄλλα κακοποιὰ στοιχεῖα, οἱ δὲ κάτοικοι ἀγογγύστως ἀπέτινον τοὺς νενομισμένους φόρους καὶ τάσεις πρὸς ἐπανάστασιν δὲν ἐδείκνυον, ὁ ἡγεμὼν ἠκολούθησε τὸν βασιλέα τῷ 1369 ἀπελθόντα εἰς Εὐρώπην, ὅπως ἐπιζητήσῃ τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων τὴν ἀρωγὴν πρὸς ἄμυναν τοῦ κράτους ἀπὸ τῶν προσβολῶν τῶν Τούρκων. Ὁ Φραγκῖσκος ἠγωνίσθη μετὰ σθένους ὑπὲρ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ταξειδίου, ἀλλ᾿ αἱ καιρικαὶ περιστάσεις καὶ ἡ ἀσυμφωνία τῶν Εὐρωπαϊκῶν ἡγεμόνων, μὴ ἐχόντων τὴν δύναμιν νὰ ἐννοήσωσιν, ὅτι οὐχ ἧττον τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου αὐτοὶ ἐκινδύνευον ἐκ τῶν προόδων τῶν Τούρκων, κατίσχυσαν τῶν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

* Τῶν Ἀρμενίων τούτων ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Βενιαμὶν Τουδέλα (1151) μνημονευομένων Ἑβραίων οὐδὲ ἴχνος ὑπάρχει νῦν.

προσπαθειῶν αὐτοῦ. Μόνον ὁ Πάπας, οὗ ἐνώπιον ἐπισήμως ἀνέλαβεν Ἰωάννης ὁ Παλαιολόγος τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπιβάλῃ τὴν ἕνωσιν εἰς τοὺς ὑπηκόους του, ὑπεσχέθη βοήθειαν. Καὶ κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1373 συνεκάλεσεν εἰς σύσκεψιν ἐν Θήβαις τοὺς ἐν Ἀνατολῇ φράγκους ἡγεμόνας καὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς Οὐγγρίας καὶ τῆς Σικελίας. Πολλοὶ ἀπέστειλαν ἀντιπροσώπους, αὐτοπροσώπως δὲ ἐνεφανίσθησαν οἱ κόμητες Λευκάδος, Βοδουνίτζης καὶ Νάξου, ὁ γενικὸς τοποτηρητὴς τοῦ Δουκάτου Ἀθηνῶν, οἱ κύριοι Κορίνθου καὶ Λέσβου καὶ πολλοὶ ἀρχιερεῖς λατῖνοι. Μεταξὺ τῶν κεκλημένων ἦτο καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Βυζαντίου, ἄγνωστον ὅμως ἂν ἀντεπροσωπεύθη. Ἀλλ' εἰς οὐδὲν ἀπέληξε τὸ συνέδριον συμπέρασμα, τὸ μὲν ἕνεκα τῆς ἐλλείψεως ἀξιομάχου δυνάμεως, τὸ δὲ διότι ὑπῆρχε σύγκρουσις συμφερόντων.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου αὐτοῦ ἀφιέρωσεν ὁ Φραγκῖσκος εἰς τὰς οἰκογένειακὰς αὐτοῦ ὑποθέσεις καὶ εἰς τὴν ὀχύρωσιν τῶν πόλεων τῆς Λέσβου. Τῷ 1373 ἤγαγε εἰς πέρας τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ φρουρίου τῆς Μυτιλήνης καὶ ἄνωθεν τῆς μεγάλης πύλης ἔγραψε πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ μεγάλου γεγονότος τάδε, ἅπερ ὑπὸ τοῦ Γάλλου Boutan πρῶτον ἀνεγνώσθησαν (Rapport sur la topographie et l'histoire de l'île de Lesbos) ἀνεδημοσιεύθησαν δὲ ὑπὸ τοῦ Conze (Reiseauf insel Lesbos). MCCCLXXIII die prima Aprilis magnificus dominus dominus Francis[cus] Gatel[us]ius dominus insulae Mytilini et cetera fecit fieri hoc edificium.

Ἐὰν καὶ τὰ ἄλλα τῆς νήσου φρούρια ἐπεσκεύασε δὲν μαρτυρεῖται ἀκριβῶς. Κατὰ τὴν πιθανωτέραν γνώμην ἀπέθανε τῷ 1376 ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας μὴ ὑπερβὰς τὸ πεντηκοστὸν ἔτος*.

* Περὶ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ πρώτου ἡγεμόνος τῆς Λέ-

Γ΄.

ΙΑΚΩΒΟΣ (JACOPO)

1376—1397.

Ὁ Ἰάκωβος ἀνελθὼν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τὸν θρόνον ἦτο νεανίας μόλις τὸ εἰκοστὸν τῆς ἡλικίας ἔτος ὑπερβάς. Τὰ τῆς Ἀνατολῆς πράγματα ἦσαν εἰς ἄκρον τεταραγμένα. Ἡ Γένουα εἶχε κηρύξῃ πόλεμον ἐπὶ πενταετίαν παραταθέντα (1376—1381) κατὰ τῆς Βενετίας, Βενετικὰ δὲ πλοῖα προσέβαλον τὴν Χίον καὶ τὴν Φώκαιαν ἐπενεγκόντα δεινὴν καταστροφήν. Περὶ τῆς Λέσβου οὐδεμία μνεία γίνεται ἐν τοῖς χρονικοῖς τοῦ φοβεροῦ ἐκείνου πολέμου, ἀλλὰ πιθανῶς ὁ ἡγεμὼν τῆς νήσου δι' ἐπιδεξίου καὶ συνετῆς πολιτείας, ἣν ὡς φιλοπάτριδα δὲν δυνάμεθα νὰ χαρακτηρίσωμεν, διέφυγε τὴν λεηλασίαν τῶν Βενετῶν, οἵτινες φαίνονται λησμονήσαντες τὴν περιφρόνησιν, ἣν ἀντέταξεν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των ὁ πατήρ του Φραγκῖσκος.

Τῷ 1384 ὁ Νικόλαος Γατελοῦζος, ἀδελφὸς τοῦ Φραγκίσκου μὲν κατὰ τοὺς πλείστους τῶν ἱστορικῶν, τοῦ Ἰακώβου δὲ κατὰ

σβου ἀμφισβητοῦσι ἔτι οἱ ἱστορικοί. Κατὰ μὲν τὸν Κάρολον Χόπφ, Γουλιέλμον Χέϋδ καὶ ἄλλους εἶναι τὸ 1401, κατὰ δὲ τὸν εἰδικώτατα ἀσχοληθέντα εἰς τὴν Βυζαντιακὴν νομισματικὴν καὶ σοφὰς πραγματείας περὶ αὐτῆς συγγράψαντα Παῦλον Λάμπρον (1887), τὸν Finlay καὶ τὸν Schlumberger τὸ 1376. Ἡ λεπτομερὴς ἔρευνα τῶν ἀρχείων τῆς Γενούης θὰ διαφωτίσῃ τὸ λίαν σκοτεινὸν τοῦτο ζήτημα. Διὰ λόγους ὧν μακρὰ θὰ ἦτο ἐνταῦθα ἡ παράθεσις στοιχοῦμεν τῇ γνώμῃ τοῦ ἡμετέρου νομισματογνώμονος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τὸν Ψευδοκωδινὸν καὶ τὸν Φίνλεϋ ἐγένετο κύριος τῆς Αἴνου μετὰ τὰς τρομερὰς σφαγὰς τὰς διαπραχθείσας ἐν Θράκῃ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουρὰτ τοῦ Α'., ἱδρύσας ἴδιον κράτος, ὅπερ ἐν τοῖς ἔπειτα χρόνοις περιελάμβανε πλὴν τῆς Αἴνου καὶ τὰς νήσους Σαμοθράκην καὶ Ἴμβρον. Ἀπὸ τοῦ 1400 ἐγένετο ὑποτελὲς τῶν Τούρκων.

Τῷ 1388 ἀπέθανε ἐν Λέσβῳ ὁ Καρμηλίτης μοναχὸς **Gastagna d' Ortaggio** καὶ κατέλιπε διὰ διαθήκης τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς τὸ ἐν Γενούῃ μοναστήριον τοῦ τάγματος του. Ὁ Ἰάκωβος παρανόμως ἐνοσφίσθη ταύτην, ἡ δὲ Γερουσία τῆς Γενούης διέκοψε πᾶσαν πρὸς αὐτὸν σχέσιν καὶ συγχρόνως ἐποιήσατο κατάσχεσιν τῶν οἰκογενειακῶν ἐν Γενούῃ αὐτοῦ κτημάτων. Τότε ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου ἀπέδωκε τὰ χρήματα τοῦ **Gastagna** πέμψας ἰδιαίτερον αὐτοῦ ἀπεσταλμένον εἰς τὴν Γένουαν, ὅπως ἄρῃ τὰς ἀφορμὰς τῆς δυσαρεσκείας. Ἡ ἀποστολὴ ἐστέφθη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας καὶ αἱ σχέσεις ἐπανελήφθησαν εἴπερ ποτε καὶ ἄλλοτε φιλικαί.

Τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο εἶναι τὸ μόνον γεγονός, ὅπερ πρὸς στιγμὴν ἠπείλησε τὴν εἰρηνικὴν τῆς νήσου ἀνάπτυξιν. Ἡ οἰκονομικὴ τῶν κατοίκων κατάστασις ἐβελτιώθη, ὁ δημόσιος πλοῦτος ηὔξησε, τὸ δὲ ἐμπόριον, εἰς ὃ ἀπὸ χρόνων ἀρχαιοτάτων διεκρίθησαν οἱ Λέσβιοι τεραστίαν ἔλαβεν ἐπίδοσιν. Τὴν ἐπὶ τοῦ Ἰακώβου οἰκονομικὴν εὐεξίαν τῆς Λέσβου τεκμηριοῦσι καὶ τὸ μέγα πλῆθος τῶν τότε χαραχθέντων νομισμάτων, ὧν 2 χρυσᾶ, 15 ἀργυρᾶ καὶ 5 χαλκᾶ περιεσώθησαν μέχρι σήμερον καὶ ἡ πρόθυμος καταβολὴ τῶν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ δουκὸς Νεβὲρς λύτρων. Τῷ 1396 δηλ. πολυάριθμος χριστιανικὸς στρατὸς ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Οὐγγαρίας Σιγισμούνδου συνεπλάκη μετὰ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ παρὰ τὴν Νικόπολιν. Οἱ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

πλεῖστοι τῶν ἱπποτῶν ἢ ἐσφάγησαν, ἢ ἐπνίγησαν ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ Δουνάβεως, ἢ ἐζωγρήθησαν. Ἐν τοῖς δεκασχιλίοις αἰχμαλώτοις κατελέγετο καὶ ὁ γενναῖος καὶ εὔτολμος υἱὸς τοῦ δουκὸς τῆς Βουργουνδίας Νεβέρς, εἰς οὗ τὴν ἀπελευθέρωσιν κατένευσεν ὁ Βαιαζὴδ ἐπὶ ὑπερόγκοις λύτροις, ἅτινα προθύμως ἀπέτισαν ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου μετὰ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Αἴνου. Ὁ εὐγενὴς Γαλάτης εὗρεν εὐμενῆ δεξίωσιν ἐν Μυτιλήνῃ, ἐν ᾗ καὶ διέμεινεν μέχρι τοῦ 1398. Τῷ 1397 ἐτελεύτησεν ὁ ἡγεμών. Σύμπας ὁ Μυτιληναϊκὸς λαός, ὑφ᾽ οὗ ἀληθῶς ἐλατρεύετο τὸν προέπεμψεν εἰς τὸν τάφον μετ᾽ ἐνδείξεων πολλῶν τιμῆς καὶ εὐλαβείας. Τῆς ἐκτιμήσεως καὶ τοῦ θαυμασμοῦ, οὗ ἀπέλαυε ὁ ἀποθανὼν περίφανον δεῖγμα εἶναι καὶ ἡ ἐπ᾽ αὐτοῦ χαραχθεῖσα σφραγὶς τῆς πόλεως Μυτιλήνης. Ἐπὶ τῆς ἐμπροσθίας ὄψεως εἶναι ἐγκεχαραγμένα Mytiliana tuum servato libera decus — Ἡ Μυτιλήνη ἐλευθέρα τηρεῖ τὴν τιμήν σου. «Τὸ χάραγμα ταύτης τῆς σφραγῖδος παρατηρεῖ ὁ πρῶτος ἐκδοὺς αὐτὴν Σχλουμπερζὲ (Revue Archaeologique 1878) εἶναι ἐξόχου τελειότητος, ἐργασίας λίαν ἐπιμεμελημένης καὶ πολλῆς χάριτος».

Δ΄.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Β΄.

1397 - 1401.

Ἡ ἡγεμονία αὐτοῦ εἶναι ἀφανεστάτη, βραχυτάτη καὶ ἀπαισιωτάτη. Τὰ ἐπ᾽ αὐτοῦ συμβάντα εἶναι ἡ ὑπαγωγὴ τῆς Λέσβου εἰς τὰς φόρου ὑποτελεῖς τοῦ Σουλτάνου κτήσεις καὶ ὁ κατὰ 1401 ἰσχυρὸς σεισμὸς ὁ κατερειπώσας πάσας σχεδὸν τὰς πό-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

λεις τῆς νήσου. Ὑπὸ τὰ ἐρείπια δὲ τῶν ἀνακτόρων εὗρε τὸν θάνατον καὶ ὁ ἡγεμών. Ὁ Hopf διημφεσβήτησε τὴν ὕπαρξιν Φραγκίσκου β΄. ἀλλ᾽ ἄνευ ἀναμφιλέκτων τεκμηρίων. Ὁ Ψευδοκωδινὸς ἐν τῷ περὶ ὀφφικιαλίων τοῦ παλατίου τῆς Κων)πόλεως κτλ. (ἐκδ. Παρισίων σελ. 418) βιβλίῳ παραθέτων τοὺς τύπους τῶν ἐπιστολῶν τῶν διαφόρων ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων διαρρήδην μνημονεύει Φραγκίσκου νέου ἀνεψιοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Αἴνου Νικολάου (Νικολέζου) *.

Ε΄.

ΔΟΡΙΝΟΣ

(Νοταρᾶς Παλαιολόγος παρὰ Φραντζῇ)

140—1449

Ὁ ἀδελφὸς τοῦ Φραγκίσκου Β΄. Δορῖνος ἦτο ἀνῆλιξ, ὅτε ὁ ἐνοσίχθων θεὸς σείσας τὴν τρίαιναν του αἰφνιδίως ἔκοψε τὸ νῆμα τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Τὴν διοίκησιν ἀνέλαβε μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως τοῦ νομίμου ἡγεμόνος ὁ Νικόλαος Γατελοῦζος. Ὅπως ἀποτρέψῃ τὸν ἐκ τῶν Τούρκων ἐπικείμενον ὄλεθρον, προέτεινεν εἰς

* Ἐπειδὴ ἡ ἔκδοσις τοῦ Κωδινοῦ εἶναι σπανία, παραθέτομεν ὁλόκληρον τὸ σχετικὸν χωρίον. «Ὅπως γράφει Μητροπολίτης πρὸς τὸν ἐν Μυτιλήνῃ εὑρισκόμενον νῦν νέον Γατελουίζον.

«Περιπόθητε ἀνεψιὲ τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως· ἐνδοξότατε, περιφανέστατε αὐθέντα τῆς Μυτιλήνης».

«Γράφει δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ αὐθεντείαν ἔν τε τῇ ἐπιγραφῇ οὕτω «Τῷ περιποθήτῳ ἀνεψιῷ· τοῦ κραταιοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως ἐνδοξοτάτῳ καὶ περιφανεστάτῳ αὐθέντῃ τῆς Μυτιλήνης Φραντζέσκῳ».

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τοὺς Ἰωαννίτας τῆς Ρόδου καὶ τοὺς Βενετοὺς νὰ συνάψωσι συνθήκην ἐπιμαχίας καὶ συμμαχίας. Ἀλλ' ὡς φαίνεται περιωρίσθησαν εἰς ἁπλῆν ἔκφρασιν ἀμοιβαίας φιλίας. Τῷ 1405 οἱ Βενετοὶ συνέλαβον Γατελούζειον πλοῖον νομίσαντες τοῦτο ὡς Γενουήσιον, ἀλλὰ γνωσθείσης τῆς ὑπηκοότητός του κατέλιπον αὐτὸ ἐλεύθερον ὅπως ἐξακολουθήσῃ τὸν πλοῦν αὐτοῦ. Τῇ 14 Ἀπριλίου τοῦ 1408 ἐδεξιώθη τοὺς ἀπεσταλμένους τῶν Ἰωαννιτῶν ἀπερχομένους εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀπέθανε τῷ 1409 ἐν Αἴνῳ, διότι τῆς Μυτιλήνης ἡγεμὼν (*) ἀπὸ τοῦ προηγουμένου ἔτους εἶχεν ἀναγορευθῇ ὁ Δορῖνος.

Τῷ 1413 οἱ Ἰωαννῖται ἐμέμφθησαν πικρῶς τὸν Δορῖνον, διότι τὸν ἱππότην Luis Asiner νικήσαντα τοὺς Τούρκους παρὰ τὴν Λέσβον ἐκώλυσαν ἀπὸ τῆς περαιτέρω καταδιώξεως αὐτῶν.

Μετὰ τῆς πατρίδος του ὁ Δορῖνος διετέλει εἰς φιλικωτάτας καὶ ἐγκαρδιωτάτας σχέσεις. Τῇ 24ῃ Μαρτίου τοῦ 1426 τῷ ἔγραψεν, ὅτι ἡ Δημοκρατία τῆς Βενετίας μετὰ τῶν κακοπίστων Φλωρεντινῶν εἶχον κηρύξῃ κατ' αὐτῆς πόλεμον, ἀλλ' ἤλπιζεν, ὅτι ταχέως θὰ δυνηθῇ τούτων νὰ ἀπαλλαγῇ. Τῷ δὲ 1432 εὑρίσκομεν τὸν ἡγεμόνα τῆς Λέσβου μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πολέμου ἐν νέα ἀλληλογραφίᾳ πρὸς τὴν Γένουαν. Τότε ἐπεσκέφθη τὴν Λέσβον καὶ ὁ περιηγητὴς Berstandon de la Brocquiére.* Τῷ 1334 ἔλαβε παρὰ τοῦ Βυζαντίνου βασιλέως

(*) Ἐπισήμως οἱ Γατελοῦζοι δὲν ἔφερον τὸ ὄνομα ἡγεμὼν (princeps) ἀλλὰ κύριος (dominus). Ἡμεῖς κατὰ συνθήκην καλοῦμεν αὐτοὺς ἡγεμόνας ὡς καὶ ὁ Δούκας τοὺς ὀνομάζει.

* Ἡ περιήγησις αὐτοῦ Voyage d'Outremer ἐπιγραφομένη ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Legrand d'Aussy ἐν τῷ ε' τόμῳ τῶν Memoires de l'Institut, sciences morales et politiques.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου του Ζ' ὡς τιμάριον τὴνΘάσον καὶ ἐπ' αὐτῆς ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ Δορίνου Oberto Grimaldi ᾠκοδόμησεν εὐμεγέθη πύργον, οὗ μέχρι τοῦ νῦν τὰ ἐρείπια διατηροῦνται. Ὀλίγῳ δὲ βραδύτερον καὶ τὴν Λῆμνον. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους οἱ Ἰουστινιάναι * τῆς Χίου ἐδώρησαν αὐτῷ τὴν παλαιὰν Φώκαιαν (Foglia Vecchia), ἐν ᾧ τῷ ἡγεμόνι τῆς Αἴνου παρεχωρήθη ὑπὸ τῶν Βυζαντίνων ἡ Ἴμβρος καὶ ἡ Σαμοθράκη. Περὶ τὴν τετάρτην λοιπὸν δεκαετηρίδα τοῦ δεκάτου πέμπτου αἰῶνος, τὸ κράτος τῶν Γατελούζων ἐξετάθη εἰς πάσας τοῦ θρακικοῦ πελάγους τὰς νήσους. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι

(*) Ἡ Γένουα ἐν ἔτει 1345 στερουμένη χρημάτων πρὸς καταστολὴν στάσεως κατὰ τὰ παράλια τῆς Λιγουρίας, ἐκήρυξεν, ὅτι ἐπιτρέπει τὸν ἰδίοις ἀναλώμασι καταρτισμὸν στόλου πρὸς καταστολὴν τῆς στάσεως ἐπὶ ἀποδόσει τῆς δαπάνης μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν. Οἱ νέοι οὗτοι ναύκραροι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐπ' ἀνδρίᾳ ἐξέχοντος Simone Vignosi συνεκρότησαν στολίσκον, δι' οὗ ἀμαχητεὶ κατέβαλον τὴν στάσιν, μεθ' ὃ ἐτράπησαν εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἐν Εὐξείνῳ Πόντῳ ἀποικιῶν τῆς Γενούης. Μετὰ πολλὰς περιπετείας κατέλαβον τὴν Χίον καὶ τὰς δύο Φωκαίας, ἐν αἷς καταλιπόντες φρουρὰς ἀπῆλθον εἰς Γένουαν πρὸς ἀπαίτησιν τῶν ἀναλωθέντων ὑπολογιζομένων εἰς 203,000 λίρας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Γένουα ἐξηκολούθει διατελοῦσα ἐν ἀχρηματίᾳ, τῇ 26ῃ Φεβρουαρίου τοῦ 1347 ὑπεγράφη σύμβασις, καθ' ἣν αὐτὴ παρεχώρει εἰς τοὺς ὑπὸ τὸν Βινιόζι ναυκράρους τὴν ἐπωφελῆ κυριότητα τῶν κατακτηθέντων, ὅπως ἐκ τῶν προσόδων ἱκανοποιηθῶσιν, ἐπεφυλάχθη δὲ εἰς τὴν Γένουαν τὸ δικαίωμα τῆς ἐξαγορᾶς τῶν μετοχῶν, ἐξ ὧν ἔλαβεν ἕκαστος τῶν ἐξοπλιστῶν τὸ ἐπιβάλλον, ἀπαρτισθείσης διὰ μετοχῶν εταιρίας ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν Maona ἢ Mahona, οἱ δὲ μέτοχοι ἐκλήθησαν Maonesi. Οἱ Μαο εἰς κατόπιν ἐπώλησαν τὰς μετοχὰς αὐτῶν εἰς ἄλλους καὶ πάλιν οὗτοι εἰς ἄλλους. Οἱ τελευταῖοι κάτοχοι οἱ νέαν σύμβασιν μετὰ τοῦ κοι οῦ τῆς Γενούης τῷ 1362 ὑπογράψαντες ἐκαλοῦντο Ἰουστινιάναι.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καὶ τῆς Λέσβου ἡ ἡγεμονία καὶ τῆς Αἴνου ἦσαν ὑποτελεῖς των Τούρκων, ἀλλ᾽ ὁ φόρος τῆς ὑποτελείας ἦτο μικρὸς μὴ παραβλάπτων τὴν οἰκονομικὴν αὐτῶν εὐημερίαν. Ἰδίᾳ δὲ ἡ τῆς Μυτιλήνης δύναται νὰ παραβληθῇ πρός τινα τῶν μικρῶν δουκάτων καὶ κομητάτων εἰς ἃ εἶναι κατατετμημένη ἡ Γερμανία, τὰ προμηθεύοντα τὰς νύμφας τῶν ἡγεμόνων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Τραπεζοῦντος Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Γατελούζων εἶχε ζητήσῃ καὶ λάβῃ σύζυγον διὰ τὸν δευτερότοκον αὐτοῦ υἱὸν Σκαντάριον(Ἀλέξανδρον). Καὶ τοῦ τελευταίου δὲ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ φοβουμένου μὴ τὸ βασιλικὸν γόητρον μειωθῇ, ἐὰν ἡ θυγάτηρ τοῦ Δόγη τῆς Βενετίας καθεσθῇ ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἡ σύζυγός του Αἰκατερίνη ἦτο θυγάτηρ τοῦ Δορίνου. Παραθέτομεν ἐνταῦθα ὁλόκληρον τὴν ἐξήγησιν τοῦ μόνου τὰ τοῦ γάμου ἐκτενῶς διηγουμένου Γεωργίου Φραντζῆ. «Καὶ τῆς Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ ἔτους 1440 προσετάχθην ἀπελθεῖν με εἰς Λέσβον, ἔνθα καὶ κατέστησα, ἵνα εἰς γυναῖκα λάβῃ ὁ δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖνος ὁ αὐθέντης μου τὴν κυρίαν Αἰκατερίναν, θυγατέρα τοῦ τῆς εἰρημένης νήσου αὐθέντου κὺρ Νοταρᾶ Παλαιολόγου τοῦ Κατελιούτζη καὶ τὴν τοῦ γάμου μνηστείαν ἐποίησα. Τῇ δὲ κζ'. Ἰουλίου μηνὸς τοῦ ἐπομένου ἔτους ἀπῆλθεν εἰς Λέσβον ὁ αὐθέντης μου ὁ δεσπότης κὺρ Κωνσταντῖνος μετὰ βασιλικῶν τριήρεων καὶ ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν εἰρημένην Αἰκατερίναν Κατελιούτζεναν, δρουγγαρίου ὄντος ἐν ταῖσδε ταῖς τριήρεσιν Λουκᾶ τοῦ Νοταρᾶ τοῦ μετὰ ταῦτα μεγάλου δουκὸς γενομένου. Καὶ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ 1441 καταλείψας ἐκεῖ τὴν δέσποιναν καὶ γυναῖκα αὐτοῦ ὁ αὐθέντης μου εἰς τὸν αὐτῆς πατέρα, ἤλθομεν εἰς Πελοπόννησον μετὰ τῶν αὐθεντικῶν τριήρεων καὶ ἑτέρας ἄλλης τριήρεως τῆς Λέσβου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Καὶ τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ ἐπομένου ἔτους (1442) ἐρχομένου τοῦ αὐθέντου μου καὶ δεσπότου κὺρ Κωνσταντίνου εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, καὶ διὰ τῆς Λέσβου διελθόντος, ἔλαβε καὶ τὴν δέσποιναν τὴν ἑαυτοῦ σύζυγον μεθ' ἑαυτοῦ· καὶ ἐν τῇ Λήμνῳ ἐλθόντος ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ στόλου παντὸς τῶν Τούρκων ἡμέραις πολλαῖς ἐκεῖ εὑρεθέντος· τῇ δὲ Θεοῦ βοηθείᾳ ἀπῆλθεν ἄπρακτος ὑπ' αὐτοῦ ὁ στόλος· ἡ δὲ δέσποινα ἡ τούτου σύνευνος ἀπὸ τῆς περιστάσεως ἀσθενήσασα καὶ ἐκτρωθεῖσα τῷ Αὐγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τοῦ αὐτοῦ τῆς Λήμνου νησίου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη».

Τῷ 1442 τουρκικὸς στόλος προσέβαλε τὸ ἐρυμνὸν τοῦ Μολύβου φρούριον. Τὰ χρονικὰ τῆς Γενούης ἀναφέρουσιν ὅτι ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος ἡ σύζυγός του— κατ' ἄλλους ἡ τοῦ θείου αὐτοῦ Λουκίνου—Orietta Doria ἡρωικῶς ἀντέταξεν ἄμυναν μετὰ δρακὸς στρατιωτῶν κατατροπώσασα τὴν τουρκικὴν δύναμιν. Τῷ 1445 ὁ Βούλγαρος ἐξωμότης καὶ διοικητὴς Καλλιπόλεως Πάλδας (Παιτόγλης) ἐπελθὼν ἐλεηλάτησε τὴν Λέσβον καὶ ἄρδην κατέστρεψε τὴν εὐδαίμονα πόλιν Καλλονήν, ἥτις ἔκτοτε δὲν μνημονεύεται πλέον. Ἡ Γερουσία τῆς Γενούης ἔγραψε τῷ Δορίνῳ προτρέπων αὐτὸν εἰς γενναίαν ἄμυναν κατὰ τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα γεγονότα ἐξήντλησαν τὰς δυνάμεις αὐτοῦ. Καὶ τῷ 1449 κύπτων ὑπὸ τὸ βάρος ἑβδομήκοντα καὶ πλέον ἐτῶν παρῃτήθη ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ του Δομηνίκου.

Κατὰ Κριτόβουλον Β΄ 16 ὅτι ὁ Δορῖνος Γατιλοῦζος ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐκ τῆς Αἴνου, ἐγκατέστη ὡς ἐξόριστος ἐν Νάξῳ καὶ ἐνυμφεύθη τὴν ἀνεψιὰν τοῦ Δουκός.
Οὐίλλιαμ Μίλλερ, Ἱστ. τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι (μετάφρ. Σ. Λάμπρου, τ. Β΄, 387.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ϛʹ.

ΔΟΜΗΝΙΚΟΣ (ΚΥΡΙΑΚΟΣ)

1449 – 1459

Τὰ ἐν Ἀνατολῇ κρατείδια δεινὴν διήρχοντο κρίσιν, καθ' οὓς χρόνους ὁ Δομήνικος ἀνηγορεύθη ἡγεμὼν τῆς Λέσβου καὶ τῶν ἄλλων Γατελουζείων κτήσεων, ἀπειλουμένης αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεώς των ὑπὸ τοῦ ἡβῶντος Τουρκικοῦ κράτους, οὗτινος ἡ σημαία τροπαιοῦχος πανταχοῦ περιαγομένη ἐνέπνεε τὸν τρόμον καὶ παρέλυε πᾶσαν ἀντίστασιν. Ὅπως τηρηθῇ τουλάχιστον ἡ σκιὰ αὐτῶν εἰς ποικίλας ὑποβάλλοντο ὑποχρεώσεις, μεγίστους δὲ κατέβαλον ἀγῶνας καὶ προσπαθείας, ἵνα παρακάμψωσι πᾶν αἴτιον, δυνάμενον νὰ δώσῃ ἀφορμὴν εἰς τὸν Σουλτάνον πολέμου, οὗ ἡ ἔκβασις ἐκ τοῦ προτέρου ἦτο γνωστή. Οἱ ἡγεμόνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς εὐτυχεῖς ἐὰν κατώρθουν ἀπόμοιραν τινα τοῦ κράτους των νὰ διατηρήσωσι μέχρι τοῦ θανάτου των μὴ ὑπαγομένην εἰς τὴν ἄμεσον τῶν Τούρκων ἐξουσίαν. Οὐ μόνον δὲ ὁ θάνατος αὐτῶν ἀλλὰ καὶ ἡ παραίτησις ὑπέρ τινος τῶν συγγενῶν των παρεῖχεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ ἐπέμβωσι εἰς τὰ πράγματα τῆς ἡγεμονίας των. Διὰ τοῦτο περιεργίας πολλῆς εἶνε ἄξιον, ὅτι οἱ Τοῦρκοι οὐχὶ εὐθὺς μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ Δορίνου, ἀλλ' ἓξ ὅλα ἔτη μετὰ ταῦτα ἀπῄτησαν, ἵνα ὁ διάδοχός του παρουσιασθῇ πρὸς τὸν Σουλτᾶνον καὶ λάβῃ παρ' αὐτοῦ ὡ ς δ ῶ ρ ο ν τὸ κράτος τῶν Γατελούζων· ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1449 ὁ υἱὸς τοῦ Δορίνου εἶχε κόψῃ νομίσματα φέροντα τὸ ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα.

Τὰ ἑπόμενα ἔτη ὁ Δομήνικος ἐπιδιώρθωσε τοὺς προμα-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

χῶνας, οὓς πανταχοῦ τῆς νήσου οἱ προκάτοχοι του εἶχον ἀνεγείρη καὶ προέβη εἰς συνεννοήσεις πρὸς τὴν Γερουσίαν τῆς Γενούης καὶ τοὺς Ἰουστιάνας τῆς Χίου περὶ ἀνυσιμωτέρου τρόπου καταπολεμήσεως τῶν Τούρκων. Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ ἐπιδράμωσι τὰ Τουρκικὰ παράλια μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μουράτ, ὁπότε πιθανῶς ἔριδες περὶ διαδοχῆς θὰ παρέλυον πᾶσαν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους ἐνέργειαν. Ἐπὶ τοιούτων εἰκασιῶν βασιζόμενος, ὑπὸ τῆς θερμουργοῦ ἀναπτερούμενος νεότητος καὶ εἰς τὴν συνδρομὴν τῶν μνημονευθέντων Ἰουστινιανῶν καὶ τῆς Γενούης ἐλπίζων ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου μετὰ πολλῶν πλοίων κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1452 ἐξῆλθε τοῦ λιμένος τῆς Μυτιλήνης διευθυνθεὶς εἰς τὴν ἀπέναντι τῆς Λέσβου παραλίαν τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατεχομένην. Τὰς προξενηθείσας ὑπ' αὐτοῦ τοῖς Τούρκοις ζημίας ὁ Κάρολος Χὸπφ ὑπολογίζει εἰς 150,000 βενετικὰ σκοῦδα. Ἀλλ' ἔμελλε μετ' ὀλίγον πολλαπλασίως νὰ καταβάλῃ τὰ ἀντίποινα τοῦ πατριωτικοῦ του τολμήματος. Αἱ προβλέψεις περὶ μελλουσῶν ἐρίδων ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ αὐτοκρατορίᾳ διεψεύσθησαν, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Μουρὰτ Μεχμὲτ ὁ Β'. ὁ εἰκοσαετὴς νεανίας, ὁ μέλλων διὰ τῆς ἀνδρίας καὶ μεγαλοπραγμοσύνης του νὰ καταπλήξῃ τὸν κόσμον ἀνεγνωρίσθη ὑφ' ἁπάντων τῶν Ὀθωμανῶν βασιλεύς. Δὲν ἐτιμώρησε ἀμέσως τὸν προπετῆ παραβάτην τῶν συνθηκῶν, διότι ἡ Κωνσταντινούπολις ἡ θρυληθεῖσα ἐν τοῖς μύθοις καὶ ταῖς παραδόσεσιν τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας ἐπλήρου ὁλόκληρον αὐτοῦ τὴν διάνοιαν. Ἀνέβαλλε τὴν τιμωρίαν ἀλλ' οὐδέποτε τὴν ἐλησμόνει. Ὅτε δὲ αἱ νῆες αἱ φέρουσαι τοὺς τετιμημένους φυγάδας τοῦ Βυζαντίου, ἀπερχομένους εἰς Ἰταλίαν μετὰ τὴν τῆς ἑστίας τῶν φώτων ἅλωσιν, δι' ἧς τὸ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀπιστεύτως σμικρυνθὲν Βυζαντιακὸν κράτος ὑπήχθη ὑπὸ τὴν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τουρκικὴν δεσποτείαν, συντελεσθείσης οὕτω τῆς ὑποταγῆς σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ προσωρμίσθησαν εἰς τὴν Μυτιλήνην, ἐλευθέραν ἔτι οὖσαν, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου ἀνῆλθεν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἡγεμόνος ἡ τοῦ Πορθητοῦ ἀπειλὴ καὶ φρίττων ἀνελογίζετο πῶς ἔμελλε νὰ ἀντεπεξέλθη κατὰ τοσοῦτον ἰσχυροῦ ἀντιπάλου.

Τῷ 1455 ἀπεστάλη μετὰ ἰσχυροῦ στόλου κατὰ τῆς Ῥόδου ὁ ὠμὸς Χαμζᾶς (Hamsa beg) μετὰ 175 πλοίων. Τὸ πρῶτον ὁ στόλος του προσωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἁγιασματίου, ὁ δὲ Δομήνικος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Τοῦρκον ναύαρχον καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀξιωματικοὺς δῶρα πολύτιμα, ὀκτὼ στολὰς ὑφαντὰς ἐξ ἐρίου καὶ μετάξης, ἓξ χιλιάδας ἀργυρᾶ νομίσματα, εἴκοσι βόας, πεντακόσια πρόβατα, ὑπὲρ τὰ ὀκτακόσια μέτρα οἴνου, διπυρίτου μόδια δύο, ἄρτων μαλακῶν μόδιον ἓν καὶ τυροῦ χιλίας λίτρας διὰ τοῦ Δούκα. Μετὰ δύο δὲ ἡμερῶν ἐπ' ἀγκύρας αὐτόθι διαμονὴν ὁ Χαμζᾶς ἀπῆρε κατευθυνθεὶς εἰς Χίον καὶ ἔπειτα εἰς Ῥόδον, ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ καταλάβη ὑπερασπιζομένην ὑπὸ καταφράκτων διὰ τηλεβόλων ὡπλισμένων προμαχώνων καὶ γενναίων μαχητῶν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν διῆλθε πάλιν διὰ τῆς Μυτιλήνης. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου ἑτοιμάσας ἀπέστειλε διὰ τοῦ αὐτοῦ Δούκα πολυτελὲς δεῖπνον εἰς τὴν ναυαρχίδα, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς προσελθὼν συνεδείπνησε μετὰ τοῦ ναυάρχου *.

Τὴν τριακοστὴν τοῦ μηνὸς Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1455

(*) Ταῦτα λέγει ὁ Δούκας. Κατὰ τὰς δυτικὰς πηγὰς ὁ Χαμζᾶς προσέβαλε τὸ φρούριον τῆς Λήμνου Κόκκινον, ὅπερ ἐσώθη μόνον διὰ τῆς ἡρωικῆς τόλμης τῆς Μαριέττας. Ἀφ' οὗ πολλοὺς τῶν στρατιωτῶν του ἀπώλεσεν ὁ Χαμζᾶς, ἡ δὲ περαιτέρω ἐν Λήμνῳ διαμονὴ αὐτοῦ καθίστατο ἀδύνατος ἀπῆλθεν ἄπρακτος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἐτελεύτησε πλήρης ἡμερῶν ὁ Δορῖνος, κατάκοιτος ὢν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, εἰς ὃν δικαίως ἤθελε τις ἀπονείμῃ τὴν προσωνυμίαν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τὴν πρώτην Αὐγούστου ἀπεστάλη εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν, ἥτις καὶ μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲν ἔπαυσεν οὖσα ἡ ἀγαπητὴ τοῦ Σουλτάνου πόλις, ὑπὸ τοῦ πενθοῦντος υἱοῦ ὁ ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Γατελούζων λίαν εὐόρκως ὑπηρετῶν Δούκας,* ὅπως κομίσῃ τὸν φόρον τῆς ὑποτελείας, τρισχίλια μὲν

(*) Ὁ Δούκας, οὔτινος τὸ πλῆρες ὄνομα ἀγνοεῖται (ἐν ταῖς ἐκδόσεσι αὐτοῦ πάσαις ὀνομάζεται Μιχαὴλ Νέπως Δούκας ὅλως αὐθαιρέτως) ἐγεννήθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς πρώτης δεκαετηρίδος τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος καὶ ἀπέθανε μεταξὺ τοῦ 1463 καὶ 1470 ἐν Φωκαίᾳ, ἔνθα καὶ κτήματα εἶχεν ὡς μνημονεύει ὁ αὐτὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ του. Εἶναι φιλαλήθης καὶ ἀμερόληπτος, ὅσον ὀλίγοι τῶν Βυζαντίνων ἱστορικῶν, τὴν ἀλήθειαν δὲ καὶ ἀκρίβειαν τῆς διηγήσεως του ἀποδίδει ὁ σοφώτατος καὶ κριτικώτατος Κρουμβάχερ εἰς τὸ δημῶδες τοῦ ὕφους του. Ὁ Γ. Σωτηριάδης ἐν τῇ μεταφράσει τῆς «Ἱστορίας τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας» ὑποσημειοῖ, ἀντιφωνῶν πρὸς τὸν συγγραφέα, ὅτι ἥκιστα δύναται νὰ κληθῇ ἡ γλῶσσα τοῦ Δούκα δημοτική. Ἡμεῖς παρατηροῦμεν' ὅτι ὁ Δούκας δὲν εἶναι ἐξ ἐπαγγέλματος συγγραφεύς, homme des lettres. Εἶναι ἰδιώτης μᾶλλον παιδευθεὶς τὰ ἐγκύκλια τῶν τότε χρόνων μαθήματα, ἐγκύψας δὲ ὡς καλὸς χριστιανὸς μετ' ἀγάπης εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Συγγραφικὰς δάφνας ἥκιστα ἐπιζητεῖ ἀναγράφων τὰ σύγχρονα αὐτῷ γεγονότα. Ἁπλῶς θέλει νὰ νουθετήσῃ, νὰ διδάξῃ, νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν μνήμην τῶν μεταγενεστέρων σαφῆ εἰκόνα τῶν θλιβερῶν γεγονότων, ὧν αὐτόπτης μάρτυς ὑπῆρξεν ἐν πολλοῖς, οὐδαμῶς φροντίζων περὶ ὕφους καὶ τεχνικῆς τοῦ λόγου κατασκευῆς. Ἐντεῦθεν ἡ φυσικότης, ἡ ἁπλότης, τὸ ἀτημέλητον καὶ ἄκομψον τοῦ συγγραφέως, ἀποτόμως ἀντιθεμένου πρὸς τὸν σύγχρονον του Χαλκοκονδύλην, ὅστις κατασκευάζει τὸν λόγον αὐτοῦ λίαν περισσότεχνον κατὰ τὰ ἀττικὰ πρότυπα καὶ δὴ τὸν δύσκολον Θουκυδίδην.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

χρυσᾶ νομίσματα διὰ τὴν Λέσβον, δύο δὲ χιλιάδες καὶ τριακόσια εἰκοσιπέντε διὰ τὴν Λῆμνον. Συγχρόνως δὲ ὤφειλε νὰ διαθέσῃ εὐμενῶς πρὸς τὸν Κύριόν του διὰ τῆς διπλωματικῆς του ἱκανότητος τοὺς ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ Σουλτάνου. Ὅταν εἰσήχθη ὑπὸ τῶν αὐλικῶν εἰς τὸν Σουλτᾶνον, οὗτος ἔτυχεν ἀριστῶν, διὸ καὶ προσκυνήσας ἠναγκάσθη ὁ ἡμέτερος πρέσβυς νὰ παραμείνῃ ὡς εἶχε γονυκλινὴς ἀπέναντι τοῦ Τούρκου ἡγεμόνος μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἀρίστου. Τῇ ἐπαύριον παρέδωκε τὰ χρήματα εἰς τοὺς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλους, οἵτινες λαβόντες αὐτὰ τὸν ἠρώτησαν «πῶς ἔχει ὁ ἡγεμών;» — «Καλῶς ἔχει καὶ ἀσπάζεται ὑμᾶς» ἀπεκρίνατο. — «Περὶ τοῦ γέροντος τοῦ καθολικοῦ ἡγεμόνος ἐρωτῶμεν,» ὑπέλαβον οἱ Τοῦρκοι. — «Ἐκεῖνος τέθνηκεν, ἀπήντησεν ὁ Δούκας, ἔχει »ἡμέρας τεσσαράκοντα. Ὁ δὲ νῦν ἡγεμονεύων ὁ υἱός αὐτοῦ »ἐστι πρὸ χρόνων ἕξ· καὶ γὰρ κλινήρης ὢν ὁ πατὴρ καὶ »κατάκοιτος ἐδωρήσατο τὴν ἡγεμονίαν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, ὃς καὶ »ἦλθεν εἰς προσκύνησιν καὶ μίαν καὶ δὶς καὶ ἐν τῇ πόλει φέ»ρων προσαγορεύσεις χαροποιοὺς τῷ μεγάλῳ ἡγεμόνι.» Οἱ λόγοι τοῦ ἀγαθοῦ ἱστορικοῦ οὐδένα ἔπεισαν τῶν ἑρμηνέων τῆς θελήσεως τοῦ Σουλτάνου, οἵτινες προσέβλεπον αὐτὸν βλοσυρῶς. «Ἄφες ταῦτα, ἃ λέγεις τῷ εἶπον· σήμερον ἐγεγόνει καὶ οὐκ »ἔστιν ἄλλως κληθῆναι ἡγεμὼν Λέσβου, πλὴν τοῦ ἐλθεῖν καὶ »λαβεῖν τὴν ἡγεμονίαν παρὰ τοῦ ὑψηλοτάτου ἡγεμόνος· ἄπιθι »τοίνυν καὶ λαβὼν ἐλθέ· εἰ δ' ἄλλως γενήσεται ἐκεῖνος οἶδε »τὸ μέλλον».

Οἱ λόγοι οὗτοι ὅλως ἀπροσδόκητοι ὡς κεραυνὸς ἐν εὐδίᾳ ἐνσκήψαντες κατετάραξαν ἄκρως τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς περὶ αὐτόν. Ἐπανειλημμένως συνεσκέφθησαν περὶ τοῦ πρακτέου, ἀλλὰ πάντοτε κατέληγον εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα. Ὅτι δηλ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ὁ Σουλτᾶνος εἰς οἱασδήποτε περιπλοκὰς καὶ ἂν περιέπιπτεν, ὅσον καὶ ἂν ἡ τύχη ἐδείκνυτο πρὸς αὐτὸν δυσμενής, τὴν κατὰ τῆς ἡγεμονίας τῶν Γατελούζων ἐκτοξευθεῖσαν ἀπειλὴν—ἀργότερον ἢ ἐνωρίτερον—θὰ ἐξετέλει, οὐδεμίαν δὲ ἠδύναντο νὰ ἀναμένωσιν ἐκ Γενούης ἐπικουρίαν. Ἔδει νὰ πορευθῶσι πρὸς τὸν Σουλτάνον καὶ νὰ ἐξαιτήσωνται ἔλεος, ἂν μὴ δικαιοσύνην.

Παραλαβὼν λοιπὸν ὁ Δομήνικος τὸν Δούκαν καί τινας τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων προκρίτων μετὰ πολλῶν δώρων ἔλαβε τὴν πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν ἄγουσαν. Ἠγνόει, ἐὰν θὰ ἐπανίδῃ τὴν Μυτιλήνην καὶ τὴν φιλτάτην του σύζυγον Μαρίαν ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Πάριδος Ἰουστιάνη, ἣν τοσοῦτον ἠγάπα, ὥστε οὐδ᾽ ὅτε προσεβλήθη ὑπὸ λώβης ἔστεργε νὰ ἀποχωρισθῇ αὐτῆς. Τὴν Θράκην ἐμάστιζε τότε πανώλης καὶ διὰ τοῦτο ἠναγκάσθησαν νὰ τραπῶσι πρὸς βορρᾶν, ὅπου εἶχε μετακινήσῃ τὸ στρατηγεῖον αὐτοῦ ὁ Σουλτᾶνος. Ἡ συνάντησις ἐγένετο ἐν τῇ Βουλγαρικῇ κώμῃ Ἴζλατῃ. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου, ἐνεφανίσθη κατ᾽ ἀρχὰς πρὸς τοὺς ὑπουργοὺς Μαχμοὺτ πασσᾶν καὶ Σεῒτ Ἀχμὲτ πασσᾶν, τὴν δ᾽ ἑπομένην παρουσιάσθη πρὸς τὸν Σουλτᾶνον, ὅστις τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν διὰ τῶν εἰρημένων πασσάδων ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Δομήνικον, ὅτι τὴν ν ῆ σ ο ν Θ ά σ ο ν β ο ύ λ ε τ α ι. Μὴ θέλων δὲ νὰ παράσχῃ πράγματα εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ταξειδίου του ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου ἀπήντησεν, ὅτι δέχεται τὴν ἀπὸ τοῦ κράτους του ἀπόσπασιν τῆς νήσου ταύτης. Ἀλλ᾽ ὅτε προέτειναν αὐτῷ τοὺς κατ᾽ ἔτος διδομένους φόρους τῆς ὑποτελείας νὰ διπλασιάσῃ, ἐξήφθη καὶ ἐν στιγμῇ παραφορᾶς καὶ πατριωτικῆς ὀδύνης εἶπεν. «Εἰ καὶ τὴν »Λέσβον ὅλην βούλεται λαβεῖν ὑπὸ τὴν αὐτοῦ ἐξουσίαν ἐστίν· »πλὴν ὃ αἰτεῖ ὑπὲρ τὴν ἐμὴν δύναμιν ἐστίν». Καὶ ἐν τῇ ὑψίστῃ ὅμως ἐντάσει τῆς ταραχῆς δὲν ἐλησμόνησεν ὅτι εὑρί-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

σκετο ἐν ταῖς χερσὶν τῶν Τούρκων καὶ ἐζήτησεν τὴν ἀρωγὴν τῶν εὐμενῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένων Τούρκων πασσάδων. «Πλὴν δέομαι κύριοι μου τοῦ δοῦναί μοι χεῖρα βοηθείας», ἐξηκολούθησεν. Πράγματι τῇ μεσιτεία αὐτῶν ἡ προσαύξησις τοῦ φόρου τῆς ὑποτελείας περιωρίσθη εἰς χίλια νομίσματα.(*) Μετὰ τὴν λύσιν δὲ τῆς διαφορᾶς ἐνέδυσαν οἱ Τοῦρκοι τὸν μὲν Δομήνικον χρυσοϋφάντον στολήν, σηρικὰς δὲ τοὺς περὶ αὐτόν. Ἀφοῦ δὲ ὡρκίσθησαν, ὅτι θὰ ἐκτελέσωσι μέχρι κεραίας τὰ συντεθειμένα, ἀνεχώρησαν εἰς Μυτιλήνην, εἰς ἣν μετὰ δεκατρεῖς ἡμέρας ἀφίκοντο. Ὁ λαὸς ἐνθουσιωδέστατα ἐδεξιώθη τὸν ἡγεμόνα. Διότι ἐγίνωσκε, ὅτι μόνη ἡ ἐπιτηδειότης του ἀπεσόβησε τὴν δουλοσύνην καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς Λέσβου.

Ἀλλὰ καθ' ὃν χρόνον διέτριβε παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ὁ Δομήνικος στόλος οὐ σμικρὸς ὑπὸ ναύαρχον τὸν ἔπαρχον Καλλιπόλεως Πονούζηκ ἐξεπέμφθη κατὰ τῆς Χίου. Περὶ τὴν Πρωάτα καταληφθεὶς ὑπὸ τρικυμίας διεσκορπίσθη καί τινα μὲν τῶν πλοίων αὔτανδρα κατεποντίσθησαν, δύο ἐξ αὐτῶν ἐξώκειλαν, ἡ δὲ ναυαρχὶς μόνον διὰ τῆς ἐμπειρίας τοῦ πηδαλιουχοῦντος Ἱσπανοῦ κυβερνήτου ἐσώθη εἴς τινα ὅρμον τῆς νήσου Χίου καὶ τὰ λοιπὰ δώδεκα πλοῖα κατέφυγον εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης ἐναγωνίως ἀναμένοντα τὸν αὐτόθι κατάπλουν τῆς ναυαρχίδος. Περὶ τὸ ἑσπέρας τῆς τρίτης ἡμέρας ἐφάνη εἰς τὰ κράσπεδα τοῦ αἰθρίου πλέον ὁρίζοντος πλοῖόν τι, τὸ ὁποῖον οἱ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

(*) Ἡ λέξις νόμισμα χρυσοῦν παρὰ τοῖς Βυζαντίνοις ἱστορικοῖς ἔχει ὡρισμένην ἀξίαν πάντοντε ἴσην πρὸς δεκαπέντε χρυσᾶ φράγκα. Περὶ τούτου ἔγραψεν ὁ Κωνσταντῖνος Παπαρρηγοπουλος ἐν τῷ α'. τόμῳ τοῦ Γαλλικοῦ περιοδικοῦ συγγράμματος Bulletin de la Correspondance Hellénique καὶ ὁ Ἰ. Σβορῶνος ἐν τῷ β'. τόμῳ τῆς «Διεθνοῦς ἐπιθεωρήσεως τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας.

Τοῦρκοι ὑπέλαβον ὡς τὴν ναυαρχίδα. Ἦτο ὅμως τοῦτο πλοῖον Λεσβιακὸν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἐπιτρόπου τοῦ ἡγεμόνος Νικολάου Γατελούζου πεμφθὲν εἰς τὴν Χίον διὰ νὰ πληροφορηθῇ, ἂν ἐφάνησαν πλοῖα Καταλανικὰ καὶ ἀναγγείλῃ τοῦτο εἰς τοὺς Τούρκους τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἀπέναντι τῆς Λέσβου Ἀσιατικὴν παραλίαν· ἐπειδὴ εἷς τῶν ὅρων τῆς μεταξὺ τοῦ Σουλτάνου καὶ τῶν Γατελούζων συνθήκης ἦτο, νὰ προφυλάττωσιν οὗτοι τὴν ἀπὸ τοῦ Καΐκου ποταμοῦ μέχρι τῆς Ἄσσου τῆς ὑπὸ τοῦ Δούκα Μαχράμι (σημ. Μπεχράμι) καλουμένης ἐκτεινομένην παράκτιον χώραν ἀπὸ τῆς πειρατείας. Μικρὸν μετὰ τὴν προσόρμισιν τοῦ Λεσβιακοῦ πλοίου κατέπλευσε καὶ ἡ ἀναμενομένη ναυαρχίς. Ὁ Νικόλαος τὸν Ἰονούζην ἐξελθόντα εἰς τὴν ξηράν, ὅπως ἀναπαυθῇ ἀπὸ τοῦ σάλου τῆς τρικυμίας, ὑπεδέχθη μετὰ πολλῆς φιλοφροσύνης. Ἀλλ᾽ ὁ Τοῦρκος ναύαρχος δυσανασχετῶν ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ τῆς ἐκστρατείας, φοβούμενος δὲ νὰ ἐμφανισθῇ πρὸ τοῦ Σουλτάνου ἄνευ λαφύρων, ἀπήτησε νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτὸν τὸ μικρὸν πρὸ αὐτοῦ καταπλεῦσαν πλοῖον λέγων, ὅτι «ἡ διήρης, ἣν ἐγὼ καταδιώξας ἤλαυνον ἕως »ὧδε ἐμὴ ὑπάρχει αὐτή τε καὶ τὰ ἐν αὐτῇ· εἰ οὖν τοῦ ἐμοῦ »κυρίου φίλοι ἐστὲ ἀπόδοτε ταύτην ἐμοί, εἰ δὲ μή γε τῇ ὥρᾳ »ταύρῃ γράψω ταῦτα τῷ μεγάλῳ ἀμηρᾷ». «Οὐκ οἴδαμεν, ἃ λέ»γεις, ἀπήντησεν ὁ Νικόλαος· καὶ γὰρ δι᾽ ἑτέρας ἡμετέρας »χρείας ἐστάλθη ἡ διήρης ἀφ᾽ ἡμῶν ἐν Χίῳ. Τὴν δὲ εὐγενίδα, »ἣν σὺ λέγεις πρὸ πολλοῦ ἐστὶν ὧδε». (*) Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος εὐγενὶς ἦτο ἡ πενθερὰ τοῦ Δομηνίκου τὴν ὁποίαν εἶχε μετακαλέσει ἐκ Χίου, ὅτε ἔμελλε νὰ ἀπέλθῃ πρὸς τὸν Σουλτᾶνον, ὅπως συνδιάγῃ μετὰ τῆς θυγατρός της. Ὁ Ἰονούζης,

(*) Δούκας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ὅπως ἔχῃ εὐπρόσωπον πρόσοδον παρὰ τῷ Σουλτάνῳ ἐπῆλθεν κατὰ τῆς Φωκαίας, ἐλαφυραγώγησεν αὐτήν, ἥρπασεν ἑκατὸν παῖδας καὶ νεάνιδας καὶ ἔσυρεν αἰχματώτους πάντας τοὺς ἐκεῖ εὑρεθέντας Γενουαίους ἐμπόρους, οὓς καὶ ἐπώλησε ἐκ διαταγῆς τοῦ Σουλτάνου ἐν Κων)πόλει.

Ἐν τούτῳ ἐπανῆλθεν ὁ Δομήνικος, ὅστις μετὰ πολλῆς ἐκπλήξεως πληροφορηθεὶς τὰ γενόμενα ἀπέστειλε καὶ πάλιν τὸν μυστικοσύμβουλόν του Δούκαν πρὸς τὸν Σουλτᾶνον, ὅπως ἀναιρέσῃ τὰς ψευδολογίας τοῦ Ἰνούζη καὶ προλάβῃ οὕτω πᾶν ἐνδεχόμενον. Ὁ ἡμέτερος ἀπεσταλμένος ἐν Ἀνδριανουπόλει ἐξέθηκεν ἐνώπιον τοῦ συμβουλίου τοῦ Σουλτάνου τὴν ἀλήθειαν, ἣν καὶ ἐνόρκως ἐπεβεβαίου, ἀλλ' ὁ Ἰνούζης παρὼν ἐκεῖ ἐνόρκως ἀντεβεβαίωσε, ὅτι τὰ ὑπὸ τῶν Δούκα λεγόμενα εἶναι ψευδῆ. Ὡς ἦτο ἑπόμενον, τὸ συμβούλιον ἐθεώρησε δικαίας καὶ νομίμους τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Ἰνούζη, τὸν δὲ ἡγεμόνα τῆς Λέσβου ἐκήρυξε παραβάτην τῶν θαλασσίων νομίμων καὶ ἐχθρὸν τοῦ κράτους. Μόνον ἐὰν κατέβαλεν οὗτος δεκακισχίλια χρυσᾶ νομίσματα δὲν θὰ ἐκήρυσσον τὸν ἐναντίον αὐτοῦ πόλεμον. Ὁ Δούκας θελήσας νὰ καταδείξῃ τὸ ἄδικον καὶ παράλογον τῆς ἀποφάσεως τῶν Τούρκων ἐρρίφθη εἰς τὴν εἱρκτήν, ἀφ' ἧς ἐξῆλθεν, ὅταν ὁ τουρκικὸς στόλος κατέλαβε τὰς νήσους Θάσον, Ἴμβρον καὶ Σαμοθράκην καὶ τὴν πόλιν Αἶνον καταργηθέντος οὕτω τοῦ Κράτους τῶν Γατελούζων, οὗ πρωτεύουσα ἦτο ἡ Αἶνος.

Τῇ 28 Δεκεμβρίου τοῦ 1455 ὁ Δομήνικος ἔγραψε πρὸς τοὺς Protettori delle compere τῆς Τραπέζης τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Γενούης, ἐπικαλούμενος τὴν ἐπικουρίαν καὶ βοήθειαν τῆς πατρίδος του καὶ κρούων τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου. Ματαία ἐλπὶς ἐπιφωνεῖ λίαν εὐλόγως ὁ Χόπφ. Ἡ ὑπο-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

στήριξις, ἣν οἱ περὶ τὰ ἄλλα τυρβάζοντες ἄρχοντες τῆς Γενούης παρέσχον εἰς τὸ κινδυνεῦον κράτος τῶν Γατελούζων περιωρίσθη εἰς κενὰς προτροπὰς καὶ λόγους περὶ ἀνδρικῆς στάσεως ἐν τῷ πρὸς τοὺς Τούρκους πολέμῳ. Δυστυχῶς δὲ ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου δὲν ἠπηλεῖτο μόνον ὑπὸ ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἐσωτερικῶν, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἀδελφοῦ του.

Τραχύς, κακόβουλος, διεφθαρμένος ὁ Νικόλαος μόνον τοῦ βίου του σκοπὸν προέθετο τὴν ἰδιοτέλειαν καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου μηδενὸς ἐφείδετο μέσου, πολλάκις προβαίνων καὶ μέχρι τοῦ ἐγκλήματος. Διορισθεὶς διοικητὴς τῆς Λήμνου ἐκυβέρνησε τραχέως καὶ ἀσπλάγχνως καὶ τοιαύτης ἐγένετο κακοδαιμονίας αἴτιος, ὥστε οἱ κάτοικοι κ α κ ο γ ν ω μ ο ν ή σ α ν τ ε ς ἔπεμψαν τινὰς τῶν προκρίτων των νὰ αἰτήσωσι παρὰ τοῦ Σουλτάνου διοικητὴν τῆς νήσου των. Ὁ Σουλτᾶνος μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας ἀκροασθεὶς τοὺς Λημνίους ἀπεσταλμένους προσέταξε τὸν εὐνοῦχον Ἰσμαὴλ ἔπαρχον τῆς Καλιπόλεως, νὰ ἐπέλθῃ μετὰ στόλου ἐπὶ τὴν Λῆμνον καὶ ἐκδιώξας τοὺς Γενουαίους νὰ παραδώσῃ τὴν νῆσον εἴς τινα Χαμζᾶν διάφορον τοῦ πρώην μνημονευθέντος. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ μαθὼν τὰ ὑπὸ τῶν Λημνίων σκευωρούμενα ὁ Δομήνικος ἀπέστειλε δύο πλοῖα μετὰ ἑκατὸν ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἰωάννου Φουντάνα καὶ Σπινέτα Κολουμπότου ἐντειλάμενος αὐτοῖς, διὰ τρόπου εὐπροσηγόρου νὰ προσπαθήσωσι νὰ ἀποτρέψωσι τοὺς Λημνίους νὰ ἑνωθῶσι μετὰ τῶν Τούρκων, ἐὰν δὲ ἐμμένωσι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πρότερον ἀποφασισθέντων νὰ ἀπέλθωσιν ἐκ τῆς νήσου λαβόντες τὸν Νικόλαον, ὅστις ἐκδιωχθεὶς ἐκ τῆς ἄλλης χώρας εἶχεν ὀχυρωθῇ ἐν τῷ Παλαιοκάστρῳ. Αἱ ἐντολαὶ ὅμως τοῦ ἡγεμόνος Λέσβου ἐντελῶς ἐλησμονήθησαν. Ἀντὶ νὰ προσέλθωσιν οἱ περὶ τὸν Φουντάναν καὶ Κολουμπότην ὡς φίλοι

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καὶ εἰρηνευταί, μόλις ἀποβάντες εἰς τὴν ξηρὰν ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἁρπαγὴν καὶ λεηλασίαν. Κατὰ τῆς ἀληθοῦς ταύτης συμμορίας ἀντεπεξελθόντες πεντακόσιοι Λήμνιοι, τοὺς μὲν κατέσφαξαν, τοὺς δὲ μέχρι τῆς παραλίας καταδιώξαντες κατεπόντισαν καὶ περὶ τοὺς τεσσαράκοντα συνέλαβον αἰχμαλώτους. Οἱ σωθέντες παραλαβόντες τὸν Νικόλαον ἀπῆλθον, τίς οἶδε πῶς δικαιολογήσαντες τὴν ὑπὸ τῶν Λημνίων αἱματηρὰν αὐτῶν ἐκδίωξιν εἰς τὸν Δομήνικον.

Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τῶν ἀπόπλουν τῶν Λεσβιακῶν πλοίων κατέπλευσεν εἰς τὴν Λῆμνον ὁ Ἰσμαήλ. Ἐπῄνεσε τοὺς κατοίκους διὰ τὴν γενναίαν του διαγωγὴν καὶ ἐγκατέστησε διοικητὴν αὐτῶν τὸν μνημονευθέντα Χαμζᾶν· ὅτε δὲ περὶ τὰ τέλη Μαΐου ἀνεχώρησεν, παρέλαβεν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τοὺς Γενουαίους αἰχμαλώτους εἰς τὴν Καλλίπολιν καὶ εἶτα τοὺς ἀπέστειλεν εἰς Ἀνδριανούπολιν, ἔνθα καὶ καθείρχθησαν. Κατ' Αὔγουστον τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1456 ὁ Δούκας κομίσας εἰς τὸν Σουλτᾶνον τὸν ἐτήσιον τῆς Λέσβου φόρον τῆς ὑποτελείας ἱκέτευσεν αὐτὸν ὑπὲρ τῶν ἀτυχῶν θυμάτων τῆς περὶ τὸ κυβερνᾶν ἀδεξιότητος τοῦ Νικολάου· ἀλλ' ὁ Μεχμὲτ δὲν εἰσήκουσε τῶν ἱκεσιῶν τοῦ Δούκα καὶ διέταξεν νὰ ἀποκεφαλισθῶσιν. Εἶχον ἀπαχθῆ εἰς τὸν τόπον τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως καὶ ἡ λαιμητόμος εἶχε στηθῆ, ὅτε ὁ Σουλτᾶνος μεταμεληθεὶς ἀνεκάλεσε τὴν προτέραν του ἀπόφασιν καὶ διέταξεν νὰ πωληθῶ- ἀντὶ χιλίων δουκάτων, ἅτινα καὶ κατέλαβε τὸ ἡγεμονικὸν τῆς Λέσβου ταμεῖον. Μὲ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν αἰχμαλώτων τούτων λήγει πιθανῶς καὶ τὸ διπλωματικὸν στάδιον τοῦ Δούκα· τοὐλάχιστον οὐδεμίαν ποιεῖται μνείαν ἑαυτοῦ ὡς ὑπηρετοῦντος ἐν τῇ αὐλῇ τῶν Γατελούζων, ἐν τῇ συγγραφῇ του ἐν ᾗ λίαν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

πολυτίμους ἀπεθησαύρισε πληροφορίας περὶ τῆς ἐπὶ τῶν Γατελούζων ἱστορίας τῆς Λέσβου.

Ἡ Δημοκρατία τῆς Βενετίας κατὰ Νοέμβριον τοῦ 1456 ἦλθεν εἰς μυστικὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν Γεώργιον Δρομοκαΐτην διοικητὴν τῶν Θρᾳκικῶν νήσων πρότερον διατελέσαντα, ὅστις προσεφέρθη νὰ ἀνακτήσῃ ὑπὲρ τῆς Βενετίας τὰς νήσους Λῆμνον καὶ Ἴμβρον, ἃς πάλιν ὡς τιμάριον παρὰ τῆς νύμφης τοῦ Ἀερίου θὰ ἐλάμβανε. Καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1457 κατέλαβε τὴν Λῆμνον καὶ τὴν Θάσον αἰχμαλωτίσας τὰς τουρκικὰς φρουράς, μετ᾽ ὀλίγον δὲ τὴν Σαμοθράκην καὶ τελευταῖον τὴν Ἴμβρον. Οὕτω τὸ σύμπλεγμα τῶν Θρᾳκικῶν νήσων ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ κράτους· ἀλλ᾽ ἔλειπον τὰ ἀπαιτούμενα χρήματα, ὅπως δυνηθῇ νὰ προασπίσῃ τὰς κτήσεις ταύτας κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν Τούρκων.

Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ Πατριάρχης Ἀκυληΐας καρδινάλιος **Lodovico Scarampi** ἡγούμενος σταυροφορικοῦ στόλου, ὃν παρεσκεύασε ὁ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Πάπα Καλλίξτου τοῦ III κατέπλευσεν εἰς Ρόδον, ἐξ ἧς ἀφ᾽ οὗ παρέλαβε πολλοὺς ἱππότας τοῦ τάγματος τῶν Ἰωαννιτῶν ἐστράφη πρὸς Βορρᾶν. Οἱ ἄρχοντες τῆς Χίου καὶ τῆς Λέσβου γινώσκοντες τὴν δύναμιν τοῦ Σουλτάνου καὶ τὴν ἀστάθειαν καὶ κακοβουλίαν τῶν πολεμιστῶν τῆς Δύσεως παρεκάλεσαν τὸν Καρδινάλιον νὰ ἀπέλθῃ ταχέως ἐκ τῶν νήσων των. Τὸ μόνον ἄξιον λόγου ἔργον τῆς πομπωδῶς ἀγγελθείσης σταυροφορίας ὑπῆρξεν ἡ ἐνίσχυσις τῶν φρουρῶν τῶν Θρᾳκικῶν νήσων, αἵτινες μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1459 διετέλουν ὑπὸ τὴν Λατινικὴν ἐξουσίαν. Ἄλλως ὅμως ἐγένετο πλείστων ζημιῶν παραίτιος εἰς ἐκείνους, ὑπὲρ ὧν εἶχεν ἀποσταλῇ καὶ μάλιστα εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Λέσβου. Ὁ Σουλτᾶνος τοῦτον ἀδίκως ὑπολαβὼν ὡς ὑποκινοῦντα,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ὑποθάλποντα καὶ παρέχοντα ἄσυλον εἰς τοὺς σταυροφόρους διέταξε τὸν ἔπαρχον Καλλιπόλεως Ἰσμαὴλ νὰ πλεύσῃ κατὰ τῆς Λέσβου. Ὁ Τοῦρκος στόλαρχος προσέβαλε τὸν ἔκ τε φύσεως καὶ τέχνης ἐρυμνὸν Μόλιβον. Ἀλλὰ καί τοι δοκιμάσας ἅπασαν τὴν στρατηγικὴν αὐτοῦ ἐμπειρίαν· καί τοι πολιορκητικὰς μηχανὰς καινοφανεῖς μεταχειρισθείς· καί τοι διορύξας ὑπονόμους· καί τοι ἐφόδους πολλὰς ἐπιχειρήσας, ἠναγκάσθη, ἀφ' οὗ εἶνε τοὺς γενναιοτάτους τῶν στρατιωτῶν του πεσόντας, νὰ ἀπέλθῃ καταλιπὼν καὶ ὅπλα καὶ ἄλλο πολεμικὸν ὑλικὸν εἰς τὰς χεῖρας τῶν Γατελούζων.

Ἡ λύσις τῆς πολιορκίας τοῦ Μολίβου, τῆς δευτέρας τῆς Λέσβου πόλεως, ἦτο ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ Δομηνίκου καὶ τὸ τελευταῖον τῶν Γατελούζων γενναῖον ἔργον. Ὁ Νικόλαος ἀνυπομονῶν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν ἐν συνεννοήσει μετὰ τοῦ νόθου υἱοῦ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Αἴνου Παλαμήδους Λουκίνου καὶ τινων ἄλλων ὁμοίων αὐτοῖς ἀπετόλμησαν τὸ μυσαρώτατον τῶν ἐγκλημάτων, τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του, τοῦ ὁποίου τὸ μόνον σφάλμα ἦτο, ὅτι διεχειρίζετο τὴν ἀρχὴν τοῦ ἡγεμόνος, χαλκεύσαντες τὴν κατηγορίαν, ὅτι ὁ Δομήνικος ἐσκόπει καὶ προὐτίθετο νὰ παραδώσῃ τὴν νῆσον εἰς τοὺς Τούρκους, οὓς πρὸ ὀλίγου γενναίως καὶ εὐθαρσῶς ἀπέκρουσε. Καὶ ἑσπέραν τινὰ τοῦ 1459, καθ' ἣν κεκοπιακὼς ἐκ τῆς μακρᾶς ἐργασίας ἀμερίμνως παρεδίδετο εἰς τὰ θέλγητρα τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου ὁ ἡγεμὼν, παρελθὼν ὁ θηριώδης Νικόλαος μετὰ τῶν ἐγκαθέτων του ἀπέπνιξεν αὐτόν. Τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχον ἴσως καὶ ἡ σύζυγός του Μαρία, διότι περὶ αὐτῆς οὐδεὶς γίνεται μετὰ ταῦτα λόγος· τὸ μόνον τέκνον των εἶχεν ἀποθάνῃ ἐν παιδικῇ ἡλικίᾳ. Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ ἐναγὴς ἀδελφὸς ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ μεγάρου ἡγεμόνα τῆς Λέσβου κληρονομικῷ δικαίῳ. Τὸ σῶμα τοῦ λίαν οἰ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

κτρῶς καὶ ἐπωδύνως τελευτήσαντος τὸν βίον Δομηνίκου ἐγένετο σπάραγμα τῶν κυνῶν. Πλεῖστοι τῶν φίλων του, ἐν οἷς συνηριθμοῦντο ἅπαντες οἱ ἐξέχοντες τῶν πολιτῶν ἢ ἐφονεύθησαν, ἢ καθείρχθησαν. Ἡ ἐπακολουθήσασα δὲ τρομοκρατία μικρογραφία τῆς τοῦ Σύλλα καὶ τοῦ Μαρίου δὲν περιγράφεται. Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας οἱ φίλοι τοῦ Νικολάου* καὶ συνεργάται εἰς τὸ ἀνόσιον καὶ καταχθόνιον αὐτοῦ ἔργον περιήρχοντο τὰς πόλεις καὶ κώμας τῆς νήσου λεηλατοῦντες, ἁρπάζοντες, σφάζοντες. Πρὸς ποῖον νὰ ἀπευθύνωσι τὰ παράπονά των οἱ οὕτως ἀδικούμενοι καὶ καταπιεζόμενοι; Ὁ Δομήνικος οὐδέποτε ἐμακαρίσθη πλειότερον.

Ὁ ἀγαθὸς δαίμων μετὰ τὸν θάνατον τούτου ἀπεχαιρέτισε διὰ παντὸς τὴν Λέσβον, τὰ δὲ ὄργια τῶν Λατίνων ἐπιδρομέων συνεπλήρωσαν οἱ μετὰ τριετίαν ἐπελθόντες Τοῦρκοι. Τὰ γεγονότα ἐπῆλθον ἀκαταμάχητα καὶ ραγδαῖα, ὁ δὲ Νικόλαος διὰ τὴν ἀβουλίαν αὐτοῦ καὶ ἀπόνοιαν κατελήφθη ὅλως ἀπαράσκευος. Ἀλλ᾽ ἀνάγκη λεπτομερέστερον νὰ ἐξετάσωμεν καὶ ἀναψηλαφίσωμεν τὰ ἀφορῶντα τὴν πολιορκίαν καὶ ἅλωσιν τῆς πρωτευούσης τῆς Λέσβου, τῆς ὑπὸ τοῦ Λόγγου ἐν ἀρχῇ τῶν Ποιμενικῶν προσαγορευομένης «μεγάλης καὶ καλῆς».

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

(*) Ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης μὴ πληροφορηθεὶς καλῶς τὰ ὀνόματα τῶν τελευταίων ἡγεμόνων τῆς Λέσβου, τὸν μὲν παραδόντα τὴν νῆσον τοῖς Τούρκοις καλεῖ Δομήνικον, Νικόλαον δὲ τὸν προκάτοχόν του. Μεγαλειτέρα ἀδικία κατὰ τῆς μνήμης τοῦ Δομηνίκου ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ.

Ζ΄.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ*

1459—1462

Ἐπὶ τῆς ἀθλίας ἐκ παντὸς λόγου καὶ τυραννικῆς ἡγεμονίας τοῦ Νικολάου θλιβερὰ γεγονότα μόνον ἔχομεν νὰ ἱστορήσωμεν. Ἐκυβέρνησε διὰ τοῦ τρόμου καὶ τῆς πιέσεως. Ἀλλ᾽ ὁ μετὰ τοσαύτης ἀσπλαγχνίας καταπιέζων τοὺς ὑπηκόους του, ὁ μηδαμῶς διστάζων νὰ μεταχειρισθῇ τὸ ξίφος πρὸς κορεσμὸν τῶν ἀτομικῶν αὐτοῦ παθῶν κατελαμβάνετο ὑπὸ ῥίγους, ὁπότε ἀνελογίζετο τουρκικὸν στόλον πολιορκοῦντα τὴν Μυτιλήνην. Ὁ Σουλτᾶνος ἐπὶ μακρὸν ἀνέβαλλε τὴν τοιαύτην ἐκστρατείαν, διότι εἶχεν ἐστραμμένην ὅλην αὐτοῦ τὴν προσοχὴν πρὸς τὸν ἀτρόμητον καὶ ἀνυπότακτον τῆς Ἀλβανίας ἡγεμόνα Ἰωάννην Καστριώτην καὶ εἰς τοὺς τὰ βορειότερα τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου οἰκοῦντας λαούς. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἰσχυρισθῶμεν βεβαίως, ὅτι κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν μέχρι τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1462 διάστημα ἔμενε μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου καὶ προσέβλεπεν ἀταράχως τὸν ἐπικρεμάμενον κίνδυνον. Καὶ τὰ φρούρια ἐπιδιώρθωσε ὅλης τῆς νήσου καὶ προμαχῶνας κατεσκεύασε πολλοὺς εἰς τὰ στρατηγικώτερα μέρη καὶ νέους ἐκ τῆς Δύσεως μαχητὰς προσεκάλεσε καὶ συνήγαγε πολεμοφό-

* Ἀγνοῶ, διατί ὁ Κροκιδᾶς ἐν τῇ μεταφράσει τῆς ἱστορίας τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Χάμμερ γράφει Νικλάς. Ἐνταῦθα ὀφείλω νὰ παρατηρήσω, ὅτι ὁ Χάμμερ ἐν τῇ διηγήσει τῆς ἁλώσεως τῆς Μυτιλήνης ἀκολουθεῖ τὸν Δοῦκαν καὶ τὸν Χαλκοκονδύλην, οὐδαμοῦ δὲ ἀναφέρει, ὅτι δι᾽ ἐγγράφου ὁμολογίας σωζομένης ὡς διατείνονται οἱ ὀθωμανοὶ λόγιοι τῆς Μυτιλήνης, παρεδόθησαν οἱ κάτοικοι.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

δια ἀρκοῦντα διὰ πολυχρόνιον πολιορκίαν. Ἀλλὰ ταῦτα μηχανικῶς ἔκαμνε καὶ οἱονεὶ πειθαναγκαζόμενος. Ἡ δύναμις τῆς βουλήσεως καὶ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἀνδρὸς καὶ ὁ ἠθικὸς αὐτοῦ χαρακτὴρ κατεδείχθη κυρίως ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Μυτιλήνης.

Τὸν Αὔγουστον τοῦ 1462 ὁ Μεχμὲτ ὁ Β'. καταλύσας ἤδη τὴν ἡγεμονίαν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ὑποτάξας τὴν Βλαχίαν παρεσκευάσθη πρὸς τὴν ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα τῆς Λέσβου ἐκστρατείαν, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτὸν διὰ τὸν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ διὰ τὴν εὔνοιαν ἣν ἑκάστοτε ἐδείκνυε πρὸς τοὺς Καταλανοὺς πειρατάς. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πλοίων του διαφωνοῦσι οἱ ἱστορικοί. Κατὰ μὲν τὸν Χαλκοκονδύλην ἦσαν ἑκατὸν εἴκοσι πέντε, κατὰ δὲ τὸν Δούκαν ἑξήκοντα ἑπτὰ καὶ κατὰ τὸν αὐτόπτην μάρτυρα Λενονάρδον Ἰουστινιάνην ἐπίσκοπον τῶν ἐν Μυτιλήνῃ Λατίνων ἑκατὸν δέκα, ὧν τριήρεις εἴκοσι τέσσαρες, ἄλλα μακρὰ μετ' ἐμβόλων πλοῖα, καὶ δεκαπέντε φορτηγὰ πλήρη μηχανῶν κομισθέντα ἐκ μόνης τῆς Σινώπης. Ὁ μὲν πεζὸς στρατός, ἐν ᾧ κατελέγοντο δισχίλιοι Γενίτσαροι, ὑπὸ τὴν αρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ Σουλτάνου διὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πορευθεὶς ἐσκήνωσε περὶ τὸ σημερινὸν Ἁγιασμάτιον, ὁ δὲ στόλος προσωρμίσθη εἰς τὸν λιμένα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς ὃν ἀπεβιβάσθησαν οἱ ναῦται. Οἱ ἐν τῷ φρουρίῳ μετ' ἐκπλήξεως εἶδον τοῦ Τουρκικοῦ στόλου τὸν κατάπλουν καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀνόρυξιν τάφρων βαθειῶν καὶ εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν κινητῶν πραγμάτων ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Ἐλπίζοντες δέ, ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποφύγωσι τὸν ἐξανδραποδισμόν, ἐποίησαν τὴν ὑστάτην ἀπόπειραν ἐξευμενίσεως τοῦ Σουλτάνου* .

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

* Ἐν τῇ ἐκθέσει τῆς πολιορκίας τῆς Μυτιλήνης ἀκολουθοῦμεν τὴν ἐν μορφῇ ἡμερολογίου συντεταγμένην ἐπιστολὴν τοῦ ἐπισκόπου Λεο-

Ἀπέστειλαν εἰς τὸν Μαχμοὺτ πασσᾶν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Σουλτᾶνος εἶχεν ἐπιτρέψη τὴν διεύθυνσιν τῶν πολιορκητικῶν ἐργασιῶν ἀγγέλους ὅπως ἐρωτήσωσι, πρὸς τί ἡ ἐκστρατεία, ἀφ' οὗ ἐτησίως καταβάλλουσι τὸν νενομισμένον φόρον τῆς ὑποτελείας κατ' οὐδὲν δὲ ἔβλαψαν τὸ Τουρκικὸν κράτος. Εἰς τούτοις ὁ Μαχμοὺτ πασσᾶς ἀπήντησε, ὅτι ὁ βασιλεὺς καὶ κύριος αὐτοῦ αἰτεῖ τὸ φρούριον τῆς Μυτιλήνης καὶ τὴν νῆσον ἅπασαν. Καὶ ταῦτα μὲν λέγει ὁ Λεονάρδος. Ὁ δὲ Χαλκοκονδύλης διηγεῖται, ὅτι πρῶτος ὁ Μέχμετ προσεκάλεσε τὸν Νικολαον νὰ παραδώσῃ τὴν νῆσον ἐπὶ τῷ ὅρῳ νὰ παραχωρηθῇ αὐτὸ ἄλλη χώρα ἱκανὴ πρὸς διατροφήν του· ἀλλ' ὁ ἡγεμὼν τῆς Λέσβου διεμήνυσε τῷ Σουλτάνῳ ὅτι «οὐκ ἔστι παραδοῦναι τὴν πόλιν »καὶ τὴν νῆσον, εἰμὴ πρῶτον αὐταὶ πολεμικῷ νόμῳ κτανθή»σονται». Ἡ ἀπάντησις τοῦ τελευταίου ἡγεμόνος τῆς Λέσβου εἶναι βεβαίως γενναία, πατριωτική, ἐν πολλοῖς ἀναμιμνήσκουσα ἡμᾶς τοὺς λόγους τοῦ τελευταίου τῶν Παλαιολόγων· δὲν φαίνεται ὅμως ἀληθής. Ἀναφέρεται ὑπὸ μόνου τοῦ Χαλκοκονδύλου, οὗ τὰς περὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Μυτιλήνης εἰδήσεις μετὰ πολλῆς ἐπιφυλάξεως καὶ ἀμφιβολίας πρέπει νὰ ἀποδεχώμεθα. Οὐδὲ κἂν καλῶς εὑρημένη εἶναι ἐὰν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὸ θρασύδειλον καὶ ψοφοδεὲς καὶ πρὸ τῶν κινδύνων πτῆσσον τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Νικολάου.

Ὁ Σουλτᾶνος πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας ἐπεραιώθη εἰς Μυτιλήνην καὶ ἐσκόπει νὰ παραμείνῃ αὐτόθι μέχρι τῆς ἁλώσεως. Ἀλλ' ὁ Μαχμοὺτ πασσᾶς τῷ παρετήρησε, ὅτι ὑπάρχει

νάρδου Ἰουστινιάνη πρὸς τὸν Πάπαν Πίον τὸν Β', de Lesbo a Turcis capta, ἣν τὸ πρῶτον ἐδημοσίευσε ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ ὁ Κάρολος Χὸπφ μετὰ μικροῦ προλόγου καὶ ἐλαχίστων σημειώσεων. Ἐπανελήφθη καὶ ἐν τοῖς Chroniques Graeco Romnes τοῦ αὐτοῦ Χὸπφ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

φόβος μὴ Φραγκικὸς στόλος ἐλθὼν βοηθὸς τῶν πολιορκουμένων ἀποκλείσῃ αὐτὸν ἐν τῇ Λέσβῳ. Διὰ τοῦτο μετὰ βραχεῖαν διαμονὴν ἐν τῇ νήσῳ ἐπανῆλθεν εἰς Ἁγιασμάτιον.

Κατὰ τὸν Λεονάρδον ἡ πολιορκία ἤρχισε τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου. Πρὶν ἔτι οἱ ἐν Μυτιλήνῃ κλείσωσι τὰς πύλας τοῦ μεγάλου φρουρίου, ἐν τῷ ὁποίῳ περιελαμβάνετο ὅλη ἡ πόλις, οἱ Τοῦρκοι σφοδρότατα προσέβαλον τὸ ὀχύρωμα. Ἀλλὰ μετὰ τὸν φόνον πολλῶν ἐξ αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἄνωθεν τοῦ τείχους ῥιπτομένων λίθων ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι. Τὰς ἑπομένας ἡμέρας, ὅπως μὴ αὐτὸ πάθωσι δὲν ἐπεχείρουν ἐφόδους, ἀλλὰ ἠρέθιζον τοὺς πολιορκουμένους πρὸς μάχην ἐν ἀναπεπταμένῳ πεδίῳ. Ἀλλ' οἱ ὑπερήφανοι τῆς Δύσεως ἱππόται θεωροῦντες αἰσχύνην νὰ καταγελῶνται ὑπὸ Τούρκων ἐξώρμων ἐκ τοῦ τείχους ἀλλὰ μᾶλλον ἀψιμαχίαι τινὲς ἢ μάχαι ἐκ τοῦ συστάδην ἐγένοντο. Σπουδαιοτέρας βλάβης πρόξενοι ἐγένοντο αἱ ἔξοδοι, εἰς ἃς προέβαινον οἱ Γενουαῖοι, ἵν συλλέξωσι βέλη· διότι περιπίπτοντες εἰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν ἔξωθεν τοῦ φρουρίου ἀπεκόπτοντο τὰς κεφαλάς. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ἀναρτῶντες αὐτὰς ἐπὶ τῶν δοράτων ἔφερον μετὰ κραυγῶν εἰς τὸν ἀρχηγόν, ὅστις ἤμειβεν αὐτοὺς δεόντως. Τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ τῆς πολιορκίας, ἐν ᾧ οἱ Τοῦρκοι ἐποιοῦντο ἐπίδειξιν τῶν κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν πεσόντων πολιορκουμένων, εὑρέθησαν ἐκτὸς τοῦ φρουρίου χίλιοι περίπου ἄνδρες, φέροντες ἀσπίδας καὶ περικεφαλαίας, δύο δηλ. τάγματα Ροδίων μετὰ ἑβδομήκοντα πυκτῶν καὶ ἑκατὸν δέκα ἐκ Χίου Καταλανῶν. Ἂν καὶ ἠγωνίσθησαν μετὰ πολλῆς καρτερίας οἱ ἄνδρες οὗτοι, ἂν καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας προσεπάθουν νὰ ἀποκρούσωσι τοὺς ἐχθρούς, ἡ ἀνδρία αὐτῶν καὶ ἡ τόλμη ὑπῆρξεν ἀνωφελής. Ἡ φάλαγξ τῶν πολεμίων συμπυκνωθεῖσα διὰ τῆς προσελεύσεως νέων δυνάμεων περιεκύκλωσεν αὐτοὺς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καὶ ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος πάντας ἐν στόματι μαχαίρας διεπέρασαν. Καὶ οὕτω λέγει ὁ Λεονάρδος «τοῦ ἀγω-»νος των τὸν δρομον εἰς τὸν Θεὸν ἀνήλωσαν, τυχόντες ἀντὶ »λάρνακος τὸν οὐρανόν».

Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν νίκην ταύτην καὶ μετὰ τὸν φόνον τοσούτων μαχητῶν ἡ θέσις τῶν Τούρκων ἀπέναντι τῶν πολιορκουμένων δὲν ἐβελτιώθη οὐσιωδῶς. Τὰ ὀχυρώματα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην εἶχον ὑποστῇ βλάβην, ἱκανοὶ δὲ ἦσαν καὶ οἱ ταῦτα προασπίζοντες. Ὁ Δούκας ἀναβιβάζει τὸ πλῆθος τῶν Χριστιανῶν μαχητῶν εἰς πεντακισχιλίους τῶν δὲ ἐν τῷ φρουρίῳ γυναικοπαίδωθ εἰς εἰκοσακισχίλια. Ἄγνωστον πόσοι ἐκ τῶν μαχητῶν ἦσαν Λέσβιοι· διότι αἱ πηγαὶ οὐδὲν λέγουσι περὶ τῆς στάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν πολιορκίαν. Οἱ νεώτεροι ἱστορικοὶ Φίνλεϋ καὶ Χὲϋδ ἰσχυρίζονται, ὅτι οἱ Ἕλληνες μετὰ μεγάλης ζέσεως εἰργάσθησαν ὑπὲρ τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῶν εἰς τὸ Τουρκικὸν κράτος. Ἂν καὶ γνωρίζωμεν, ὅτι ἡ ἱστορία δὲν εἶναι ὁ ἁρμόδιος τόπος πρὸς διάχυσιν τῶν πατριωτικῶν συναισθημάτων, δὲν δυνάμεθα ὅμως νὰ μὴ διαμαρτυρηθῶμεν κατὰ τοῦ ἀδίκου καὶ ἀσυστάτου τῆς κρίσεως τῶν Εὐρωπαίων ἱστορικῶν, οἵτινες κρίνουσι οὕτως ἐξ ὑποκειμενικῶν ὅλως σκέψεων ἀγόμενοι. Ὁ ἑλληνικὸς πληθυσμὸς τῆς Μυτιλήνης ἀφορμὰς παραπόνων ἠδύνατο νὰ ἔχῃ μόνον κατὰ τοῦ Νικολάου, οὐχὶ δὲ καθ' ὅλου τοῦ συστήματος τῆς Γατελουζείου ἡγεμονίας. Εἶχεν ἴδῃ τὴν τύχην τῶν Ἑλλήνων τῶν περιελθόντων ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν καὶ προθύμως παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν καθολικῶν ἠγωνίσθη κατὰ τῶν Τουρκικῶν ὀρδῶν. (*)

(*) Ὁ διευθυντὴς τῆς ἐν Ὀδησσῷ Ἑλληνικῆς σχολῆς Ἰωακεὶμ Παυλίδης ἐν τῷ ποιήματι αὐτοῦ «*Μαρία Γατελούζη*» τῷ δημοσιευθέντι ἐν τῇ ποιητικῇ συλλογῇ αὐτοῦ «*ἡ Ἑλλὰς τὴν βάρβιτον*» θεω-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν πέμπτην ἡμέραν ἀπεβίβασαν οἱ Τοῦρκοι ἐκ τῶν πλοίων ἓξ μεγάλα τηλεβόλα. Καὶ τὰ τρία μὲν ἔστησαν εἰς τὸ καλούμενον Σαπωνοποιεῖον ἀπέχον ἀπὸ τῶν τειχῶν βολὴν λίθου, ἕτερον δὲ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου *, τὸ πέμπτον ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Καλέως (;) (Cali) ἐγγὺς τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἐπιλεγομένου τῶν μετανοούντων καὶ τὸ ἕκτον ἐν τοῖς προαστείοις, ἀπέναντι τοῦ πύργου τὸν ὁποῖον ὁ καθολικὸς μοναχὸς Ἀνδρέας καί τις Ῥόδιος στρατιώτης μεθ' ἑπτὰ ἑτέρων ὑπερήσπιζον. Τὸ πρῶτον θῦμα τῶν τηλεβόλων τούτων ἐγένετο ὁ πύργος τῆς Παναγίας, τοσαύτην δὲ φθορὰν ἐπήνεγκον τὰ ἐκσφενδονισθέντα 150 βλήματα, ὥστε οὗτος μετεβλήθη εἰς σωρὸν ἐρειπίων. Οἱ πολιορκούμενοι διὰ παντοίων μηχανῶν καὶ τρόπων προσεπάθησαν νὰ ἐκμηδενίσωσι τῶν βλημάτων τὰ ἀποτελέσματα· ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσαν. Ἀτυχέστατοι ὑπῆρξαν ἐν τῇ ἀμύνῃ τοῦ ἐν τῷ λιμένι πύργου, ὃν Γαλλικανός τις Πέτρος Δελαράνδας ἔκτισεν. Ὁ πύργος οὗτος βαλόμενος ὑπὸ τοῦ τηλεβόλου τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ μεγίστου πάντων ἐγκατελείφθη πάραυτα, μηδενὸς τολμήσαντος νὰ παραμείνῃ ἐν αὐτῷ πρὸς ἄμυναν.

Τὴν ὀγδόην ἡμέραν (8 Σεπτεμβρίου) προσέβαλον οἱ Τοῦρκοι

ρεῖ ὡς μόνους προμάχους τῆς ἐλευθερίας τοὺς Ἕλληνας τοὺς δὲ καθολικοὺς Γενουαίους ὡς προδότας, συμμάχους τῶν Τούρκων. «*Ἡ Μαρία Γατελούζη*» κατὰ τοῦτο ἔχει ἀξίαν τινα, καθ' ὅσον εἶναι τὸ μόνον, ἐὰν δὲν ἀπατῶμαι, Λεσβίου ποίημα τοῦ ὁποίου ἡ ὑπόθεσις ἐλήφθη ἐκ τῆς Μεσαιωνικῆς Λεσβιακῆς ἱστορίας.

(*) Ἡ θέσις τῶν ἐνταῦθα μνημονευομένων εἶναι παντελῶς ἄγνωστος. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο ἐὰν τις τῶν ἐν Ἀθήναις ξένων ἀρχαιολογικῶν σχολῶν ἀνελάμβανε τὴν μελέτην καὶ ἔρευναν τῆς τοπογραφίας τῆς μεσαιωνικῆς Λέσβου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

αὐτὸ τὸ μέγα φρούριον, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν μετ' ἀπωλειῶν. Τότε ἡ προσοχὴ αὐτῶν προσηλώθη εἰς τὸ τεῖχος τοῦ Μελανουδίου. Ἐνταῦθα ἀνεγείραντες χαρακώματα ἔκαμαν ἐπανειλειμένας ἐφόδους, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος. Δὲν ἀπώλεσαν ὅμως τὸ θάρος των· ἀνασυνταχθέντες ἐπῆλθον καὶ πάλιν καί τινες ἀναβάντες τὸ τεῖχος ἥρπασαν σημαίαν Ἀραγωνικην, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ριπτομένων λίθων ἀποδεκατευόμενοι ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσιν. Ἡ πάλη περὶ τοῦ Μελανουδίου, τοῦ ὁποίου τὴν θέσιν δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ ὁρίσωμεν, πάντως ὅμως ἔκειτο πλησίον τοῦ λόφου τοῦ σήμερον καλουμένου «Καρὰ Τεπέ», διήρκεσεν ἐπὶ πέντε ἡμέρας, ἔμελλε δὲ νὰ κρίνῃ τὴν ὅλην ἔκβασιν τῆς ἐκστρατείας. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ πολιορκούμενοι κατεβύθισαν τὰ ἐν τῷ λιμένι πλοῖα αὐτῶν ἀφ' οὗ μετήνεγκον τὰ ἐξαρτύματά των εἰς τὴν ξηράν, διότι μετὰ τὴν ἅλωσιν τοῦ πύργου τοῦ λιμένος εὐκόλως ἠδύναντο νὰ τὰ κυριεύσωσιν οἱ Τοῦρκοι. Τινὲς προέτειναν νὰ καταστρέψωσι καὶ τὸ φρούριον τοῦ Μελανουδίου πρὶν ἢ οἱ Τοῦρκοι καταλάβωσιν αὐτὸ καὶ τὸ καταστήσωσιν ὁρμητήριον τῶν περαιτέρω ἐργασιῶν των· ἀλλὰ δὲν ἔτυχον τῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν πολλῶν. Εἰκοσακισχίλιοι Τοῦρκοι ἐπελθόντες μετὰ πολλοῦ θυμοῦ τὴν 13ην Σεπτεμβρίου, ἐν ᾧ αἱ κραυγαὶ αὐτῶν καὶ αἱ σάλπιγγες ἀντήχουν μέχρις οὐρανοῦ, εἰσώρμησαν εἰς τὸ φρούριον καὶ ᾐχμαλώτισαν τοὺς πλείστους τῶν ἐν αὐτῷ. Ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν φρούρησιν τοῦ Μελανουδίου Λουκῖνος, ὅστις κατὰ τὰς τελευταίας τῆς πολιορκίας ἡμέρας ἐπέδειξεν ἀσύγγνωστον ἀμέλειαν ἐσώθη *· οἱ κατορθώσαντες δὲ νὰ διαφύγωσι τὰς χεῖρας τῶν

(*) Ὁ μεταφράσας Ἰταλιστὶ καὶ συμπληρώσας τὸ ἱστορικὸν ἔργον τοῦ Δούκα οὐδὲν ἀναφέρει περὶ τῆς δράσεως τοῦ Λουκίνου κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Μελανουδίου, κατηγορεῖ ὅμως αὐτὸν ὅτι λάθρα ἐλθὼν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τούρκων ἀσθμαίνοντες καὶ ὑπὸ τοῦ ἱδρῶτος περιρρεόμενοι ἔφερον τὴν τρομερὰν καὶ ἀπαισίως ἐπιδράσασαν ἐπὶ τὴν ψυχὴν τῶν πολιορκουμένων ἀγγελίαν τῆς πτώσεως τοῦ Μελανουδίου. Ἡ εἴδησις ἐγέννησεν ἀληθῆ κατάπληξιν εἰς τὸν λαόν, ὅστις ἐνόμισεν ὅτι δεινὴ συμφορὰ προδοσίας ἠπείλει τὴν πόλιν. Συγχρόνως δὲ μέγα τουρκικὸν τηλεβόλον ἕλκον βάρος ἑπτὰ στατήρων ἐπενέφου τὸ ἔδαφος διὰ τῆς ἐκσφενδονίσεως παμμεγίστων βλημάτων καὶ κατέστρεψε πολλὰς οἰκίας καὶ ἐφόνευσε τινὰς τῶν ἐν αὐταῖς εὑρισκομένων γυναικῶν καὶ παίδων. Ἡ ἐκ τούτου γεννηθεῖσα σύγχυσις καὶ ταραχὴ ὑπῆρξε μεγίστη. Οἱ ἄνδρες ἀπέλπιδες ῥίψαντες τὰ ὅπλα, ὡς παράφρονες περιεπλανῶντο ἀνὰ τὴν πόλιν ἢ ἐκρύπτοντο εἰς τὰ ὑπόγεια, ἐν ᾧ ἡ πολιτεία ἀπόλυτον εἶχεν αὐτῶν ἀνάγκην πρὸς φυλακὴν τῶν τειχῶν καὶ πρὸς ἐπισκευὴν τῶν καταπεσόντων αὐτῶν μερῶν. Οὐδεὶς πλέον ἐσκέπτετο περὶ ἀμύνης. Ἡ ἅλωσις τῆς Μυτιλήνης ἦτο ὡρῶν μόνον ζήτημα.

Ἀναμφιβόλως τῆς τοιαύτης τῶν πραγμάτων καταστάσεως αἴτιος εἶναι ὁ ἡγεμὼν Νικόλαος μετὰ τοῦ Λουκίνου. Δὲν παρῆλθον εἰς τὸ μέσον τῶν πολιορκουμένων, ὅπως ὑπεκκαύσωσι καὶ ἀναζωπυρήσωσι τὴν φιλοπατρίαν καὶ ἐξεγείρωσι καὶ παροτρύνωσιν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀγῶνα· ὅπως καταδείξωσιν, ὅτι ὁ ἀγὼν δὲν εἶναι προσωπικός, ἀλλὰ μᾶλλον ἱερὸν ὑπὲρ βωμῶν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

εἰς τὸν Μαχμοὺτ πασᾶν ὑπέδειξεν αὐτῷ τὰ ἀσθενῆ τοῦ μεγάλου φρουρίου μέρη, ἐλπίζων νὰ τύχῃ ἀμοιβῆς διὰ τοῦτο. Οὕτω λοιπὸν παρασκευάσας τὴν προδοσίαν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν καὶ μετὰ τοῦ προσποιητοῦ φόβου παρέστησεν εἰς τὸν ἡγεμόνα τὴν ἀκροσφαλῆ τῶν πραγμάτων θέσιν καὶ τὸν μέγαν κίνδυνον, ὃν διήρχετο ἡ ζωὴ αὐτοῦ καὶ τῶν πολιτῶν ἐὰν δὲν προελάμβανε διὰ συνθηκολογίας νὰ σώσῃ ὅ,τι ἠδύνατο.

καὶ ἑστιῶν, ἀλλ᾽ ἀδρανεῖς καὶ ἀμέριμνοι ἐκαραδόκουν τὴν μοιραίαν τῆς πόλεως πτῶσιν. Πόσον διάφορος ὑπῆρξεν ἡ διαγωγὴ τοῦ μεγαλεπιβόλου Κωνσταντίνου, ὅστις καὶ κατ᾽ αὐτὴν τὴν πρωΐαν τῆς 29 Μαΐου ἐν ἀγαλλιάσει ἀνέκραζε πρὸς τοὺς τελευταίους προμάχους τῆς ἐλευθερίας. «Συστρατιῶται καὶ ἀδελ»φοί, ἡμῶν ἐστὶν ἡ νίκη, ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν πολεμεῖ.» Καὶ ὁ Λεονάρδος δὲ αἴτιον τῆς ταχείας ἁλώσεως τῆς Μυτιλήνης θεωρεῖ τὸν ἡγεμόνα. «Τρόφιμα, λέγει, ὑπῆρχον πετροβόλων καὶ ἀμυντικῶν ὅπλων ποικίλα εἴδη, ἄνδρες πολλοὶ κατάλληλοι εἰς μάχην . . . . . . ἀλλ᾽ ὁ ἀρχηγὸς καὶ ἡγεμὼν οὐδὲν ἔπραξεν πρὸς ἄμυναν.» Ὅθεν οὐδαμῶς εἶναι ἄπορον, ὅτι οἱ κάτοικοι τὴν δεκάτην τετάρτην Σεπτεμβρίου καταλιπόντες πᾶσαν περὶ τῆς φρουρήσεως τῶν τειχῶν φροντίδα, ἐν τῇ πεποιθήσει, ὅτι ὁ θάνατος ἀναμένει αὐτούς, ἀμερίμνως παρεδόθησαν εἰς τὸν Βάκχον, ὅπως ἐξαντλήσωσι πᾶσαν δυνατὴν ἐν τῷ κόσμῳ ἡδονήν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν βλέποντες οἱ πρόκριτοι τῆς πόλεως ὅτι ἡ ἀντίστασις κατέστη ἀδύνατος, συνῆλθον καὶ μετὰ μακρὰν σύσκεψιν ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Μαχμοὺτ πασᾶν δύο πρέσβεις περὶ παραδόσεως τῆς πόλεως. Οἱ ὅροι τῆς προτεινομένης συνθήκης, καθ᾽ ἣν οἱ πολιορκούμενοι ἀφίεντο ἐλεύθεροι νὰ ἀπέλθωσιν ἐγένοντο ἀποδεκτοὶ ὑπὸ τοῦ Τούρκου ἀρχιστρατήγου, ὁρκισθέντος εἰς τὸ διὰ πολυτίμων λίθων κεκοσμημένον ξίφος του καὶ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Σουλτάνου, ὅτι ἀκριβῶς θὰ τηρήσῃ τὴν συνθήκην. Ὁ ἔκπτωτος ἡγεμὼν τῆς Λέσβου τότε παρουσιάσθη μετὰ δύο ἱππέων ἐνώπιον τοῦ Μεχμὲτ κομίζων τὰς κλεῖς τοῦ φρουρίου. Μετὰ δακρύων ἀτενίζων τὸν κατακτητὴν ἔλεγε: «Ὦ »βασιλεῦ, οἶσθα μέν, ἐξ ὅτου εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆσδε τῆς νή»σου περιῆλθον, οὔτε τοὺς ὅρκους παρέβην πώποτε καὶ ἀνδραπόδων ὑποδοχὴν ὡς οὐδέποτε εἰργασάμην, δῆλον ἂν γένοιτο ὑπὸ

»τῶν τῆσδε τῆς Ἀσίας ἐπιχωρίων ὡς αὐτίκα ἁλισκόμενα ἀπε-»δίδοτο ὑπ' ἐμοῦ, καὶ σπουδὴν ἐποιούμην, ὅπου τῶν ὑμετέρων »τινι ἀνδραπόδῳ προστύχοι τις ἑλεῖν τε καὶ εἰς τὸν δεσπότην »αὐτοῦ ἀπαγαγεῖν. Τοὺς δὲ πειρατὰς ἀποδεχόμεν ἔπρασσον, »ὅπως μὴ τὴν χώραν ληΐζονται καὶ δῃοῦντες λεηλατοῦσιν· »ἀφορμὴν δὲ οὐδενὶ τούτων ἔγωγε παρειχόμην, ὥστε τὴν χώ-»ραν τὴν σὴν βλάπτειν ἐπιπλέοντας· νῦν δὲ ἥκω παρὰ σὲ »πόλιν μὲν τήνδε παραδοὺς καὶ νῆσον ξύμπασαν, αἰτοῦμαι δέ »σοι ὡς εὐνοίας τε ἔχοιμι περὶ τὰ σὰ πράγματα, οὕτως ἀμεί-»βεσθαι βασιλέα ἡμᾶς» *. Περαιτέρω ἐξακολουθῶν τὸν λόγον ἐμέμφετο τοὺς πολίτας ὡς ἀναγκάσαντας αὐτὸν εἰς ἀντίστασιν καὶ γενομένης αἰτίους τοσαύτης αἱματοχυσίας. Ἀλλ' ὁ Σουλτᾶνος ἐλαχίστης προσοχῆς ἠξίωσε τοὺς λόγους τοῦ θεοστυγοῦς ἀδελφοκτόνου. Ἀντὶ νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐμένειαν καὶ τὴν εὐαρέσκειαν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἡγεμόνα τὸν τοσοῦτον ἀνάνδρως παραδίδοντα τὴν πόλιν καὶ τὴν νῆσον ἅπασαν, σκληρῶς τὸν ἐπετίμησε, διότι δὲν ὑπήκουσεν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὰς ἀπαιτήσεις του. Διέταξε δὲ ἀνώτερόν τινα Τοῦρκον στρατιωτικὸν νὰ καταλάβῃ παρευθὺς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Μυτιλήνης. Αἱ τουρκικαὶ σημαῖαι ἀνεπετάσθησαν ἐπὶ τοῦ τείχους καὶ εἰς τοὺς ὀρθίους ἔτι μένοντας πύργους εἰσῆλθον Τοῦρκοι στρατιῶται. Τὸ ὄνομα τοῦ Μεχμὲτ ἀνευφημεῖτο καθ' ἅπασαν τὴν πόλιν· τὴν δὲ νύκτα οἱ Τοῦρκοι ἔθυσαν ἀφθόνως τῷ Βάκχῳ.

Ὅπως ἡ παράδοσις τῶν ἄλλων τῆς νήσου φρουρίων γίνῃ ἄνευ αἱματοχυσίας κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Σουλτάνου γραμματεὺς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λέσβου ἐπορεύθη μετὰ τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων, κομίζων ἐγγράφους τοῦ Νικολάου διαταγὰς πρὸς

(*) Χαλκοκονδύλης.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τοὺς στρατιωτικοὺς διοικητάς. Μετ' ὀλιγίστας ἡμέρας αἱ Τουρκικαὶ σημαῖαι ἐπτυχοῦντο ἐπὶ τῶν τειχῶν τοῦ Μολίβου τῆς Ἐρεσοῦ τοῦ Αὐγερινοῦ καὶ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων.

Τὰς δύο δὲ μετὰ τὴν παράδοσιν * τῆς Μυτιλήνης ἡμέρας ὁ φανατισμὸς καὶ τὰ ἄγρια ἔνστικτα τοῦ Τουρκικοῦ ὄχλου ἐλώφησαν, ἵνα ἐκδηλωθῶσιν ἀπαισιώτερα τὴν 17 Σεπτεμβρίου. Ὁ Σουλτᾶνος παρὰ τὰς ἀκτὰς τοῦ βορείου λιμένος τῆς Μυτιλήνης, εἰς ἣν μετὰ τὴν ἅλωσιν διεπεραιώθη ἐκάθισεν ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ, διατάξας νὰ ἐμφανισθῶσι ἀπαξάπαντες οἱ κάτοικοι ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ νὰ καταγραφῶσι ὑπὸ τῶν ἐκεῖ παρισταμένων γραμματέων. Ὡς βαρὺς ρόχθος κυμάτων μακρόθεν ἠχούσης θαλάσσης διηγέρθη ὁ κοπετὸς ἀπὸ τῶν οἴκων ὅτε ὁ κῆρυξ μέγα βοῶν ἐκήρυξε τὴν Σουλτανικὴν διαταγήν. Κατηφεῖς, περίτρομοι, ὡς ὑπὸ θεηλάτου ὀργῆς διωκόμενοι, ἐν ἀμηχάνῳ θλίψει διηρώτων οἱ Μυτιληναῖοι ἀλλήλους περὶ τῆς ἀναμενούσης αὐτοὺς τύχης (*).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

* Ὁ Χαλκοκονδύλης καὶ πάντες οἱ γράψαντες ἱστορίαν τῆς Τουρκίας ἰσχυρίζονται ὅτι ἡ πολιορκία τῆς Μυτιλήνης διήρκεσεν εἰκοσιεπτὰ ἡμέρας. Ἡμεῖς οὐδαμῶς ἀμφιβάλλομεν περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς μαρτυρίας τοῦ Λεονάρδου, καθ' ἣν ἡ πολιορκία δὲν παρετάθη πλείους τῶν δεκαπέντε ἡμερῶν.

(*) Παραθέτομεν ἐνταῦθα τοὺς σχετικοὺς στίχους τοῦ Ἰ. Παυλίδου.

. . . .

. . . .

Κρέμαται ἐκ τοῦ λαιμοῦ τοῦ πατρὸς ὁ χρυσοῦς νεανίσκος,
ἔχει τὸ χρῶμα λευκὸν κ' ἐρυθρόν, ὡς τὸ χρῶμα τοῦ ῥόδου,
θωπεύει αὐτὸν τοῦ πατρὸς ἡ λευκὴ γενειὰς καὶ ἡ κόμη,
τὸ δάκρυ τοῦ γέροντος φεῦ! εἰς τὰ δάκρυα πλέει ἐκείνου.
Ἕπεται μήτηρ καλή, καὶ κρατεῖ 's τὰς θερμάς της ἀγκάλας
ὡραίαν ὡς κρίνον λευκόν, ῥαδινὴν ὡς κυπάρισσον κόρην·
τρέμουν τὰ γόνατ' αὐτῶν, ὡς τὰ φύλλα τῶν θάμνων πρὸς αὔραν,

Ὅτε ἡ ἀρρήτως θλιβερὰ τούτων συνοδία παρήλαυνε πρὸ τοῦ ἐπὶ χρυσοῦ θρόνου καθημένου Σουλτάνου καὶ ἔκλινον πρὸ αὐτοῦ ὡς πρὸ τοῦ θρόνου τοῦ Πλάστου οἱ νεκροὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ κόσμου, δι' ἑνὸς νεύματος του φοβεροῦ κατὰ μὲν τὸν Λαόνικον Χαλκοκονδύλην ὀκτακόσιοι, κατὰ δὲ τὸν Λεονάρδον πεντακόσιοι εὐθαλεῖς καὶ ῥαδινοὶ νεανίαι καὶ νεάνιδες ἐγένοντο ἀνάρπαστοι. Ἡ διαδραματισθεῖσα τότε σκηνὴ τραγικῶς πένθιμος καθιστᾷ τὴν ἅλωσιν τῆς Μυτιλήνης δραματικωτέραν καὶ συγκινητικωτέραν τῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἧς τοῦ τραγικοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ἀπείρου σπουδαιότητος στερεῖται βεβαίως. Οἱ λευκότριχες γονεῖς, ἀφ' οὗ ἀπεσπῶντο τὰ φίλτατα αὐτῶν, αἱ θυγατέρες καὶ υἱοί, οὓς ὡς ὑπηρετήμα.α αἰσχρῶν λογισμῶν ἐξέλεξεν ὁ πορθητής, συνέπνιγον τοὺς λυγμοὺς αὐτῶν καὶ τὰ δάκρυα, προσποιούμενοι, ὅτι ἐχασμῶντο μᾶλλον, ἢ ὅτι ἐστέναζον. Ἡ λύπη αὐτῶν καὶ ἡ συγκίνησις διὰ λόγων δὲν ἐξεδηλοῦτο, ἀλλ' ἤρκει ἐπὶ στιγμὴν μόνον νὰ προσβλέψῃ αὐτούς, διὰ νὰ αἰσθανθῇ, ὅτι ἀντικρύζει ἀνθρώπους καταβάλλοντας τὴν ὑστάτην προσπάθειαν, ὅπως ἐμποδίσωσι τὴν ἔκρηξιν τοῦ ἀμηχάνου αὐτῶν ἄλγους. « Ὁ θάνατος, λέγει ὁ πλειστάκις μνημονευθεὶς Λεονάρδος, ὅστις συνήθως ἐπέρχηται τοῖς θνητοῖς ἐπώδυνος, ὅταν δὲν καλεῖται, καθ' ὅλην

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καὶ προχωροῦσιν ἀργά, καὶ φιλοῦσιν ἀλλήλων τὰ χείλη.
Κρύπτει τὸ βρέφος ἐκεῖ μία μήτηρ μακρὰν 'ς τᾶς ἀγκάλας,
καὶ τὸ πιέζει σφιχ-ὰ εἰς τὸ στῆθός της μὴ τὸ ἁρπάσουν.
Φαίνεται γέρων εὐθὺς ὑψηλὸς μὲ λευκὴν γενειάδα,
μὲ τὰς λευκάς του ὀφρῦς, καὶ μὲ τὴν σκυθρωπάζουσαν ὄψιν·
ῥάβδος στηρίζει μακρὰ τὸ ἀργόν τε καὶ τρέμον του βῆμα,
γραῖα τὸν ἀκολουθεῖ κεκυφυῖα, καὶ ταύτην παιδίον
τῆς θυγατρὸς ὀρφανὸν ἐκ τοῦ πέπλου τὴν σύρει ὀλολύζον.

ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἡμᾶς ἀπαιτοῦντας αὐτὸν καὶ ὑπὸ τῆς λύπης ἐξησθενημένους ἀπηξίωσε να ὑπακούσῃ. Προετιμῶμεν νὰ ἀποθάνωμεν μᾶλλον ἢ τὰς συμφορὰς τοῦ ἡμετέρου γένους νὰ ἐπίδωμεν» *.

Ἀλλὰ καὶ τούτους δὲν ἀνέμενε καλλιτέρα τύχη. Ὅ,τι εὐγενές, ὅ,τι ὡραῖον, ὅ,τι ἐπ᾽ ἀρετῇ καὶ ἀνδρίᾳ διακρινόμενον ὑπῆρχε ἐν τῇ εὐάνδρῳ καὶ καλλιγύναικι Μυτιλήνῃ ἐπεβιβάσθη εἰς τὰ πλοῖα ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ πτωχοί, οἱ ἄσημοι, οἱ ἀφανεῖς, οἱ ἀπαίδευτοι, οἱ καλούμενοι Θεοδωριανοί, οὓς αἱ Δυτικαὶ πηγαὶ θεωροῦσι ὡς τοὺς τελευταίυυς κυρίους τῆς Λέσβου κατελείφθησαν ὡς μόνιμοι κάτοικοι τῆς ἁλωθείσης πόλεως. Καὶ οὗτοι δὲ δὲν ἐτόλμων νὰ ἐξέλθωσι τῶν οἰκιῶν αὐτῶν ἐκ φόβου. Καθ᾽ ἅπασαν τὴν πόλιν ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐβασίλευεν νέκρωσις καὶ ἀκινησία.

Ἐν τοῖς πλοίοις οἱ ἐν εὐμαρείᾳ τὸν πρότερον βίον διαγαγόντες Λέσβιοι—καὶ τοιοῦτοι ἦσαν ὅλοι οἱ αἰχμάλωτοι—ἐδοκίμασαν ἀμέτρους κακουχίας. Ἀσυνήθιστοι ὄντες εἰς μακροὺς πλοῦς καὶ τρικυμίας, μέχρις οὗ ἀφικύντο 16 Ὀκτωβρίου εἰς Κων)πολιν πολλοὶ ἀπέθανον ἐκ τῆς στενοχωρίας καὶ τῆς λύ- καὶ ἐρρίφθησαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀφ᾽ οὗ προηγουμένως ἀπεκόπη ὑπὸ τοῦ ναυτικοῦ γραμματέως τὸ ἀριστερὸν αὐτῶν οὖς. Ἐκ τῶν ἐπιλιπομένων συμποσουμένων εἰς δέκα χιλιάδας, ὁ Σουλτᾶνος τοὺς μὲν προσέφερεν δῶρον εἰς τοὺς ἐξέχοντας τούρκους, τοὺς δὲ ἐπώλησεν ὡς δούλους, τοὺς ἀλκιμωτέρους δὲ εἰσήγαγε εἰς τὸν στρατόν. Ἐλάχιστοι ἴσως τὸ ἑκατοστὸν ἐξ

* Ὁ Χαλκοκονδύλης διηγεῖται ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἅλωσιν 300 φράγκους ἀπαγαγόντες οἱ Τοῦρκοι εἴς τι προάστειον ἀνεκρέμασαν διχοταμήσαντες τὸ σῶμα. Ὅπως δὲ τὸν θάνατον καταστήσωσιν ἀλγεινότερον τὴν διχοτομίαν κατέπαυον εἰς τὸ διάφραγμα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ ὁ ἐπίσκοπος Λεονάρδος, ἐξηγοράσθησαν διὰ παπικῶν χρημάτων. Εἰς τὴν Λέσβον ὁ Σουλτάνος ἔστειλε διακοσίους Γενιτσάρους καὶ τριακοσίους Ἀζάπιδας ἀντὶ πάντων τῶν ἐξανδραποδισθέντων καὶ ἐξοικισθέντων πολιτῶν ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμλιάτη (Σελὶμ ἢ Σουλεϊμὰν), οὗ τὸ ὄνομα δὲν μνημονεύει ὁ Χαλκοκονδύλης. Εἰς αὐτοὺς δὲ περιῆλθον καὶ πᾶσα ἡ κτηματικὴ πορiουσία τῶν εἰς τὴν Κων)πολιν ἀπαχθέντων χριστιανῶν.

Ὁ δὲ Νικόλαος μετὰ τοῦ Λουκίνου ἀφίκοντο εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐπὶ τῶν αὐτῶν πλοίων συνεπιβαίνοντες. Δὲν παρῆλθον ὅμως πολλαὶ ἡμέραι καὶ ὁ Σουλτᾶνος πιθανῶς ἕνεκα τῆς ἀρχαίας αὐτου ἀντιπαθείας πρὸς τοὺς Γατελούζους (*) καθεῖρξεν ἀμφοτέρους. Πρὸς ταχεῖαν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῶν πολλῶν καὶ ἀνηκέστων δεινῶν, τὰ ὁποῖα ἐν τῇ εἱρκτῇ ὑφίσταντο, ἐξώμοσαν τὴν θρησκείαν των καὶ ἐνεστερνίσθησαν τὴν τοῦ Μωάμεθ. Καὶ τότε μὲν περιτεμόντες αὐτοὺς οἱ Τοῦρκοι ἐνέδυσαν βασιλικὰς ἐσθῆτας καὶ τιάρας· ἀλλ᾽ ὁ Μεχμὲτ ὅστις εἶχε περιφρονήσῃ τὴν ἀχρειότητα τοῦ ἤθους τῶν τελευταίων Γατελούζων καὶ γνωρίσῃ, ὅτι ἡ μεταστροφὴ αὐτῶν παρήχθη ὑπὸ τῆς ἐλπίδος εὐχαρίστου ζωῆς καὶ τρυφηλῆς ἀναπαύσεως, τόν τε Νικό-

(*) Ταύτην τὴν αἰτίαν παραδεχέται ὁ Χαλκοκονδύλης, θεωρῶν ἀπίθανα τὰ ὑπό τινων ἄλλων συγχρόνων του λεγόμενα, ὅτι παῖς εὔνους τοῦ Σουλτάνου διαφυγὼν τὴν βασιλικὴν αὐλὴν πρότερον ποτε προσέφυγε παρὰ τῷ ἡγεμόνι τῆς Λέσβου, ἔνθα ἠσπάσθη τὸν χριστιανισμόν. Ἁλωθείσης δὲ τῆς νήσου ὁ Νικόλαος λησμονῶν τὰ προηγούμενα τοῦ νεανίσκου ἐδωροφόρησε τοῦτον τῷ Σουλτάνῳ ὅπως ἐπὶ πλέον ἐξευμενίσῃ. Ἀλλ᾽ οἱ παῖδες τῶν ἀνακτόρων ἀναγνωρίσαντες τὸν ἀρχαῖον σύντροφον ἐξήγγειλαν τοῦτο τῷ Σουλτάνῳ, ἐφ᾽ ᾧ ὀργισθεὶς διέταξε τὴν κάθειρξιν τοῦ Νικολάου καὶ τοῦ Λουκίνου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

λαον καὶ τὸν Λουκῖνον μόλις ἀναλαβόντας ἐκ τῶν ἀλγηδόνων τῆς περιτομῆς διέταξε νὰ τοὺς ρίψωσιν πάλιν εἰς τὰ δεσμὰ καὶ μετὰ μικρὸν ἐπαξίως ἀνταμείβων αὐτοὺς κατεδίκασεν εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. Καὶ ἀπηγχονίσθησαν ἀμφότεροι διὰ χορδῆς τόξου, καθ' ὃν τρόπον αὐτοὶ ἀπέπνιξαν τὸν Δομήνικον, ὅπως ἀφαρπάσωσιν ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἀρχήν.

Οὕτως οἰκτρῶς καὶ ἀδόξως ἐξέλιπεν ὁ ἐπὶ 107 ἔτη ἄρξας τῆς Λέσβου οἶκος τῶν Γατελούζων. (*) Ἡ διοίκησις αὐτῶν ἑλληνικὴν δὲν ἔφερε χαρακτῆρα, οὐδ' ἦτο δυνατὸν τοῦτο, ἀλλ' ὑπὲρ πάντας τοὺς ἐν Ἀνατολῇ ἐγκαταστάντας Λατίνους ἐδείχθησαν εὐμενέστεροι πρὸς τὸν ἑλληνισμόν, οὗ τὴν ἐκμηδένισιν οὐδέποτε ἐπεζήτησαν. Ἡ πρώτη ἡγεμονὶς ἦτο Ἑλληνίς, τὰ ἐπικυριαρχικὰ δὲ τοῦ βασιλέως τοῦ Βυζαντίου δικαιώματα, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴπομεν, οὐδέποτε παρέκρουσαν οἱ ἡγεμόνες τῆς Λέσβου Καὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα ἐντελῶς δὲν παρημελήσαν. Ὁ ἐπὶ Δορίνου ἐπισκεφθεὶς τὴν νῆσον Ἰταλὸς περιηγητὴς Κυριακὸς ὁ ἐξ Ἀγκῶνος δὲν εὑρίσκει λέξεις πρὸς ἔκφρασιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ὃν πρὸς τὰς Λεσβιακὰς ἀρχαιότητας ἐδείκνυε ὁ ἡγεμὼν οὗτος, ὅστις ὡς καὶ πάντες οἱ τῆς οἰκογενείας του ἦσαν ἐκ τῶν λογιωτέρων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνδρῶν. Ἐπὶ ἀποχῇ δὲ ἀπὸ μεγαλομανῶν κατακτητικῶν σχεδίων διακρινόμενοι οἱ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

(*) Περὶ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος καὶ τῶν οἰκονομικῶν μέτρων τῶν Γατελούζων ὡς καὶ περὶ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ὡς Ἰταλῶν ἐπὶ τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῆς Λέσβου θὰ πραγματευθῶμεν προσεχῶς ἐν ἰδιαιτέρᾳ μελέτῃ λεπτομερῶς. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἐν γένει διοικητικὴ διαρρύθμισις τῶν Γατελουζείων κτήσεων φέρει ὅλως ἴδιον χαρακτῆρα, διαφέρουσα ἐν πολλοῖς ἀπὸ τῆς τῶν ἄλλων Γενουηναίων ἀποικιῶν, περὶ ὧν ἔγραψεν ὁ Carlo Pagano (delle Imprese e del dominio dei Genovesi nella Graecia).

Γατελοῦζοι ἅπασαν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἶχον συγκεντρώση εἰς τὴν εἰρηνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας καταστήσαντες τὸ κράτος αὐτῶν ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων καὶ πλουσιωτέρων τῆς Ἀνατολῆς. (*) Ἡγεμόνες τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ἱππόται τῆς Δύσεως ἐκ τοῦ οἴκου αὐτῶν ἐζήτουν συζύγους παρέχοντες τρανὸν τεκμήριον τῆς ἐκτιμήσεως μεθ' ἧς περιέβαλον τὸν ἡγεμονικὸν οἶκον τῆς Λέσβου. Οἱ ὑλικὸν πόροι τῶν Λεσβίων καταπληκτικῶς ηὐξήθησαν διὰ τῆς ἀναπτύξεως τῆς γεωργίας, τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἐν γένει ἡ κατάστασις τῆς Λέσβου προπάντων ἐπὶ Ἰακώβου καὶ Δορίνου ἦτο λίαν ἀνθηρά.

Ἀνεξαρτήτως δὲ τῆς ὑποστηρίξεως ἢ μὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Λέσβου, ἁπλῶς ὡς Γενουαῖοι ἡγεμόνες οἱ Γατελοῦζοι ἐξεταζόμενοι σπουδαιοτάτην κατέχουσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ θέσιν. Τὸ κράτος αὐτῶν ἦτο τὸ πολυπληθέστατον καὶ πλουσιώτατον ἐκ τῶν φραγκικῶν ἡγεμονιῶν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. «Καὶ τῆς Γενούης, ἐπιλέγει ὁ δεινὸς τῆς ἱστορίας τοῦ ἐμπορίου ἐρευνητὴς Χέϋδ, ἡ ἐν Ἀνατολῇ δύναμις καὶ ἐπιρροὴ ὑπερβαλλόντως ηὐξήθη διὰ τῶν Γατελούζων. Συνδέσαντες οὗτοι τοὺς στενοτάτους συγγενικοὺς δεσμοὺς μετὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν οἴκων τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς Τραπεζοῦντος ἤσκουν μεγάλην ἐπίδρασιν ἐπὶ τὰς ἀποφάσεις τοῦ Ἕλληνος αὐτοκράτορος, ἀλλὰ καὶ ἐγνώριζον τὴν προϊοῦσαν παρακμὴν καὶ διά-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

(*) Πλὴν τῶν ἐν σελίδι 33 ἀναγραφέντων νομισμάτων διεσώθησαν καὶ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων τὰ ἑξῆς. Τοῦ Φραγκίσκου τοῦ Α'. 7 χαλκᾶ τοῦ Δορίνου 2 χρυσᾶ, 2 ἀργυρᾶ καὶ 16 χαλκᾶ· τοῦ Δομηνίκου 2 χρυσᾶ καὶ 3 χαλκᾶ καὶ τοῦ Νικολάου 2 χαλκά.

λυσιν τῆς Ἑλληνικῆς αὐτοκρατορίας, ὅπως αὐξήσωσι τὰς ἑαυτῶν κτήσεις».[1]

Ἡ μετὰ τὴν βαρυστένακτον καὶ ἀξιοθρήνητον ἅλωσιν κατάστασις τῆς Λέσβου ἦτο οἰκτοτράτη. Τὴν αὐτὴν μὲ τὴν πρωτεύουσαν τύχην ἔσχον καὶ αἱ ἄλλαι τῆς νήσου πόλεις· ἐὰν δὲ ὑπολογίσωμεν τὸν ἐπὶ Γατελούζων πληθυσμὸν τῆς Λέσβου εἰς ἑκατὸν χιλιάδας, κατὰ τὰ πρῶτα τῆς Τουρκοκρατίας ἔτη εἶχον περιορισθῆ εἰς τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα χιλιάδες. Ἐν τοιαύτῃ ἀσημότητι, ἀφανείᾳ καὶ ἀθλιότητι ἔζων, ὥστε νεώτερος ἱστορικός, ὁ ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Ὄθωνος ἀνταποκριτὴς τοῦ «Λονδινείου Χρόνου» Φίνλεϋ λέγει[2] ὅτι «ἀπὸ τῆς ἁλώσεως καὶ ἐντεῦθεν οἱ κάτοικοι τῆς Μυτιλήνης ἐγένοντο κυριολεκτικῶς μία τῶν μάλιστα ἐκφυλισμένων κοινωνιῶν παρὰ τοῖς νεωτέροις Ἕλλησιν. Ἡ κακοπραγία καὶ ἡ ψευδολογία αὐτῶν ἐκφράζεται ἐν τῇ παροιμίᾳ

«Ἀθηναῖοι καὶ Θηβαῖοι
καὶ κακοὶ Μυτιληναῖοι
ἄλλα λέγουν τὸ βραδὺ
κἄλλα κάμνουν τὸ ταχύ[3]»

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

1 Διὰ τοῦ θανάτου τοῦ **Νικολάου** καὶ τοῦ **Λουκίνου** δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς ὁ οἶκος τῶν **Γατελούζων**. Δύσκολον ὅμως εἶναι νὰ ὁρισθῇ ἡ σχέσις τῶν νῦν φερόντων τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα **Κατελοῦζοι** ἐν Ἀθήναις, Σμύρνῃ, Νάξῳ καὶ ἀλλαχοῦ πρὸς τὸν ἡγεμονικὸν οἶκον τῆς Λέσβου.

2 The historyof Graece under Othoman and Venetian donination. Edimbourgh and London 1856.

3 Περὶ τῆς παροιμίας ταύτης ὁ μοναδικὸς Ἕλλην λαογράφος **Ν. Πο-**

Καὶ ἂν παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ παροιμία εἶναι πολὺ προγενεστέρα τοῦ ιϛ΄. αἰῶνος, ἄλλα γεγονότα μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ περὶ τῆς Μυτιλήνης ἐπὶ Τουρκοκρατίας κρίσις τοῦ Φίνλεϋ δὲν ἀφίσταται πολὺ τῆς ἀληθείας. Ἡ ἀείποτε εἰς ὑλικοὺς πόρους εὐημεροῦσα Λέσβος κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον καὶ δέκατον ἕβδομον αἰῶνα κατετρύχετο ὑπὸ ἀφορήτου πενίας. Ἀντὶ τῶν πολυταλάντων μεγάρων καὶ τῶν κοσμοβριθῶν πόλεων ὑφ᾽ ὧν ἐκαλύπτετο ἡ νῆσος ἐπὶ τῶν Γατελούζων, κῶμαι μικραὶ ἐξ οἰκίσκων μόνον ὑπῆρχον ἐπ᾽ αὐτῆς κατὰ τοὺς ἐρεβώδεις καὶ σκοτεινοὺς τούτους αἰῶνας. Ὁ ἀναγινώσκων τὸν ἐν τῇ Μητροπόλει τῆς Μυτιλήνης ἀποκείμενον κώδικα ἀπὸ τοῦ 1567 μέχρι τοῦ 1652, βλέπει, ὡς λέγει ὁ μεθ᾽ ὅλας τὰς μωρολόγους ἐτυμολογίας τῶν Λεσβιακῶν τοπωνυμιῶν ἐν πολλοῖς χρησιμώτατος Σταυράκης Ἀναγνώστης*, «τὴν ἐλεινὴν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατάστασιν καὶ ὡς πρὸς τὸ σκέπτεσθαι καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀθλίως διάγειν». Ἡ παιδεία σχεδὸν εἶχε ἐκλίπει καὶ δι᾽ ἄλλους λόγους καὶ διότι τὰ μοναστήρια (*), ἅτινα ἀλλαχοῦ ἀνεδεί-

λίτης λέγει (Δημώδεις Παροιμίαι τομ. Α΄.)«Ἡ παροιμία φαίνεται παλαιά. Δύσκολον βεβαίως εἶνε καὶ ἀκροσφαλὲς νὰ ὁρισθῇ ἐκ τίνων ἀφορμῶν ἐπλάσθη. Ἄξιον περιεργίας ὅμως φαίνεται ὅτι ἀληθεύει ὡς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους ἀναφερομένη εἰς τὰς ἐν ἔτει 427 π. Χ. ἀντιθέτους ἐντὸς δύο ἡμερῶν ἀποφάσεις περὶ τῶν Μυτιληναίων».

* Λεσβιὰς κτλ. ἐν Σμύρνῃ 1851.

(*) Ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταττινουπόλεως Ἡσαΐου (1323—1334) ὑπῆρχον αἱ ἑπόμεναι μοναὶ ἐπὶ τῆς Λέσβου· αἱ τῶν ὁσίων Πατέρων, τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῆς Γλύστρας, τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, τῶν Κάτω Πτωμαίων, τοῦ Ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ τοῦ Ἀκρονησιώτου, τοῦ ἁγίου Νικολαου, τῆς Καλῆς Λαγκάδος, τοῦ Ξηροκάστρου, τῆς Μυρσίνης, τοῦ Κρυοκόπου, τῆς Ἁγίας Θεοφανὼ (sic), τῆς Ὁδηγητρίας τοῦ Βούρκου, τῶν Ἁγίων Πέντε, ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τῇ ἐνορίᾳ Κόρακος,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

χθησαν φυτώρια ἐκπαιδευτικὰ εἶχον ἐκλίπη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ιε΄. αἰῶνος. Μόλις περὶ τοῦ 1560 ἱδρύθη τὸ μοναστήριον τοῦ Λειμῶνος ὑπὸ τοῦ δικαίως ὑφ᾽ ὅλων τῶν Λεσβίων ὡς δικαίως τιμωμένου Ἰγνατίου· ἀλλὰ καὶ τούτου οἱ καρποὶ ἦσαν περιωρισμένοι καὶ σχεδὸν ἐλάχιστοι.

Ἡ κατάπτωσις τῆς Λέσβου τὴν ἐπαύριον τῇ ἐγκαταστάσεως ἐπ᾽ αὐτῆς τῶν Τούρκων ἦτο τοιαύτη ὥστε μόνον ὁ «ε ὑ μ α ρ ὴ ς Θ ε ὸ ς ὁ χ ρ ό ν ο ς» ἠδύνατο νὰ ἐπουλώσῃ τὸ ἀπιστεύτως ἐξησθενήσαντα Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν αὐτῆς. Ἐδέησε νὰ παρέλθωσι τρεῖς αἰῶνες, ὅπως ἀνακύψῃ ἐκ τῆς ἀφανείας καὶ ἀναλάβῃ τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ θέσιν ἐν Ἑλληνισμῷ. Ἡ κατὰ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος ἐμφάνισις δύο μεγάλων Λεσβίων λογίων τοῦ Δωροθέου καὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ φιλοσόφου καὶ ἡ ἵδρυσις ἀξίου λόγου ἑλληνικοῦ σχολείου ἐν Μυτιλήνῃ ἀρκούντως τεκμηριοῦσιν, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἡ Λέσβος εἶχεν ἐξέλθη ἐκ τῆς νεκροφπνείας. Τὴν τότε ἀρξαμένην πρόοδον ἐπὶ βραχὺ μόνον ἀνέκοψαν τὰ ἐν ἔτει 1770 κατ᾽ ἀκολουθίαν τῆς ἐμφανίσεως Ρωσσικοῦ στόλου πρὸ τῆς Μιτυλήνης διαπραχθέντα ὑπὸ τῶν Τούρκων κακουργήματα, ἅτινα λεπτομερῶς ἀφηγεῖται ὁ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐξόριστος ἐν Μιτυλήνῃ πατριάρχης Κων)πόλεως Μελέτιος, ἐν ὑπομνήματι, δημοσιευθέντι τὸ πρῶτον ἐν τῇ «Πανδώρᾳ», ὑπὸ τοῦ Γ. Ἀριστείδου καὶ εἶτα ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Κωνσταντίνου Νικοδήμου ἐν τῷ «Ὑπομνήματι περὶ τῶν Ψαρῶν» αὐτοῦ. Περὶ τοὺς αὐτοὺς δὲ χρόνους ἐγκατέστησαν πολλοὶ Λέσβιοι ἐν Κων)πόλει. Ὁ Ἀθανάσιος Κομνηνὸς Ὑψηλάντης ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ τῷ ἐπιγρα-

τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ Κληματίου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ *Καλλέως*.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

φεμένῳ «Τ ὰ Μ ε τ ὰ τ ὴ ν Ἅ λ ω σ ι ν» ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ 1789 τὰ Πατριαρχεῖα ὑπέβαλον τοὺς ἐν Κων)πόλει «λαδάδας 9 τὸν ἀριθμόν, Μιτυληναίους χωρὶς σπίτια εἰς τὴν πόλιν καὶ γυναίκας εἰς τὴν καταβολὴν 50 ὀκάδων ἀσημικῶν». Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι σήμερον τὸ ἐμπόριον τοῦ ἐλαίου ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ τῆς οἰκονομικῆς εὐρωστίας τῆς νήσου.

Κατὰ τὸν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐκπνεύσαντα αἰῶνα ἡ οἰκονομικοὶ πόροι τῆς Λέσβου καὶ ὁ πληθυσμὸς τεραστιῶς ηὐξήθησαν ἀνάλογος δὲ ἡ ὑπῆρξε ἡ πρόοδος αὐτῆς εἰς τὰ γράμματα καὶ τὸν πολιτισμόν. Ἡ ἱστορία δι' ἀμαράντων ἀνθέων θὰ πλέξῃ τὸν στέφανον τῶν Λεσβίων καὶ ἰδιαίτατα τῶν Μυτιληναίων τοῦ 19ου αἰῶνος ὡς ἐνθουσιωδῶν τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, «τ ῆ ς φ α ε ι ν ῆ ς κ ρ η π ῖ δ ο ς τ ῆ ς ἐ λ ε υ θ ε ρ ί α ς», σημαιοφόρων, ὡς ἀνταξίων ἀπογόνων τοῦ Πιττακοῦ, τοῦ Θεοφράστου, τοῦ Διοφάνους, τοῦ Χριστοφόρου τοῦ Πατρικίου.

ΤΕΛΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Τῆς ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Γατελούζων ἡγεμόνων τῆς Λέσβου κατὰ τὸν Γεώργιον Φίνλεϋ

1.	**Φραγκῖσκος** I	1355
2.	**Ἰάκωβος** υἱὸς τοῦ Φραγκίσκου τοῦ I ἦτο ἡγεμὼν τῷ	1395
3.	**Φραγκῖσκος** II.	
4.	**Δορῖνος** ἀδελφὸς τοῦ Φραγκίσκου (;)	1455
5.	**Δομήνικος** ἢ **Κυριακὸς** υἱὸς τοῦ Δορίνου	1455—1458
6.	**Νικόλαος** ἀδελφὸς τοῦ Δομηνίκου	1458—1462

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος . . . . Σελ. 5

α'.) Δομήνικος Κατάνης . . . . . . » 11

β'.) Φραγκῖσκος Α'. Γατελοῦζος . . . . » 22

γ'.) Ἰάκωβος Γατελοῦζος . . . . . » 32

δ'.) Φραγκῖσκος Β'. Γατελοῦζος . . . . » 34

ε'.) Δορῖνος Γατελοῦξος . . . . . » 35

ς'.) Δομήνικος Γατελοῦζος . . . . . » 40

ζ'.) Νικόλαος Γατελοῦζος . . . . . » 54

Χρονολογικὸς πίναξ τῶν ἡγεμόνων τῆς Λέσβου κατὰ Φίνλεϋ . . . . » 74

Γενεαλογικὸς πίναξ τῶν Γατελούζων κατὰ τὸν Χόπφ . . . . » 75

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

La vieille Phocée.. était affermée par convention, emphythéotique à la famille des Gattilusi de Lesbos, depuis que, en 1358, Kalothetos en avait été chassé.

Paride Giustiniani (succede à Francesesco Drapperio administrant Phocée 1437-47) maria sa fille Maria, célèbre par l'amour extraordinaire que lui voua son mari, au prince Domenico Gattilusio de Lesbos (1).

(Les Giustiniani de Chios) frappaient des ducats d'or, imitant ceux de Venise; cent de ces ducats équivalaient, en 1454, à 141½ florins de Gênes... Cette imitation.... était également suivie par les Gattilusi de Lesbos vu que le sequin était alors la monnaie la plus courante en Orient.

Les Giustiniani dynastes de Chios. Étude historique par Karl Hopf traduite de l'Allemand, par Etienne A. Vlasto, Paris, Ernest Leroux, editeur, 28 r. Bonaparte. 28, 1888. p. 107, 110, 126.

---

(1) (Note du traducteur). Maria étant été atteinte de la lèpre, qui alors passait pour une maladie incurable, son mari, l'aimant passionément, refusa constamment de se séparer d'elle, garda le même lit, la même table, et fut tué dans ses bras, quand Domenico fut étranglé par ordre de son frère Nicolo qui, par ce fratricide, s'empara du pouvoir.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Ἐν Μυτιλήνῃ

Μιχ. Π. Κουρτζῆς, 10 Θρασ. Ἀρχοντόπουλος, 10 Β. Μουζάλα 4, Β. Π. Βασιλείου 4, Σπ. Τζωρτζίδης 4, Ἐμμανουὴλ Πετριανὸς 2, Μαρῖνος Βαρβούρης 1, Μιχ. Βαμβούρης, 2, Σιφναῖος, Κ. Νιανιας, Β. Π. Γρημάνης, Χρ. Χ. Γιαννάκης Ἰω. Σιφναῖος, Π. Παλαιολόγος, Μ. Μ. Κατσάνης, Παν. Βαμβούρης, Μιχ. Ψακῆς, Ἀλεξ. Μητρέλλιας, Π. Π. Βασιλείου, Λ. Γοῦτος, Π. Σιφναῖος, Ἰωάννης Κόντος, Θεμ. Παραδέλλις, Βασ. Μ. Γοῦτος. Κλέων Καψιμάλης, Θ. Χ. Χατζηδημητράκη, Γ. Μ. Κούμπα, Θ. Φινάλης. Θ. Θεοδοσιάδης, Ἀθηνᾶ Σταυράκη, Σ. Γρηγοριάδης, Κ. Δομένικος, Ν. Μοσχονήσιος, Σ. Δόριζας, Γ. Βαφειάδης, Γ. Μαλλίδης, Π. Παντελίδης, Παππᾶ Γώργιος, Μ. Πατρίδης, Π. Κοσμηματογράφος, Τρύφων Κακκαβίας 5, Σ. Μ. Κούμπα, Γ. Μ. Καψιμάλη, Γ. Κωνσταντῖνος, Ἀχ. Τ ακοόσης, Γ. Γρηγορίου, Ἀργ. Θ. Χριστοδούλου, Χ. Χαραλάμπους, Κυρ. Παρασκευαΐδης, Μιλτ. Χ. Ράλλης, Νικ. Χ. Ράλλης, Βασ. Βενλῆς, Ἀπ. Καραβάλλης, Β. Βουζβούνης, Δημ. Ἀντωνίου, Δ. Α. Χαούλης, Χαρ. Δημητριάδης, Ἰ. Ἀποστολίδης, Β. Γρηγορίου, Θρασ. Σαββιάδης, Κων. Τριανταφυλλίδης, Π. Τζωρτζίδης, Θεόδωρος Δημητρίου, Θ. Κώστα, Π. Βουγιούκα, Γρ. Μανδάνη, Ἰ. Ὀλύμπιος, Μ. Μιχαηλίδης, Χ. Φραντζῆς, Μ. Στεφανίδης, Ε. Καρατζᾶς. Δ. Δημητριάδης, Σ. Μεταξᾶς, Ἰ. Εὐσερατιάδης, Ι. Καψῆς, Δ. Μελανδινός, Ἐλπινίκη Κα-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ρακούση, Μ. Μελανδινοῦ, Κλεονίκη Παλαιολόγου, Σ. Α. Ἀποστολάκη, Γεώργιος Ζεέρης, Νικ. Πασσιούρα, Γ. Πετρέλλις, Θ. Α. Ἀργυρίου, Θ. Α. Χ. Ἰωάννου, Σ. Χ. Παλαιολόγου, Γ. Στυλιανοῦ, Π. Δήμου, Σ. Λεβέντης, Π. Καψιμάλης, Μ. Κωνσταντινίδης, Δημ. Βοστάνης, Ἀλ. Βοστάνης, Ἀθανάσιος Σίμου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Μαρίνου Χη. Γαβριήλ.**

Κ. Καβέτσος, Ἀν. Κοκκώνης, Κ. Β. Ψακῆς, Ν. Α. Καλογρίδης, Σολ. Τσακύρης Θ. Μ. Κατσάνης, Π. Β. Μάνδρας, Π. Σ. Ζερβίνης, Ἀργ. Μανδάνης, Ἠλ. Τσακύρης, Νικ. Καλιόγλου, Κων. Μαρζέλος, Ἀσ. Γρηγορίου, Στέλλιος Εὐριπιώτης, Ν. Σ. Τριανταφύλλου, Η. Κ. Βογιατζῆς, Ἀ. Καραγιάννης, Ἰωαν. Βόμβας, Χρ. Βελισσάριος, Γ. Παπαδόπουλος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Α. Βηνόγλου.**

Α. Βηνόγλου 4, Α. Ν. Καρακάσης, Μ. Μηχαηλίδης, Σ. Γιαννουλᾶτος, Α. Χ. Κανέλλις, Ν. Σάλτας, Σ. Κοντοπιάδης, Ν. Σεμνόπουλος, Α. Χαδουμέλλις, Σ. Τσακωνέλλι.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Ἀλκ. Μαριγλῆ.**

Κλ. Μαριγλῆς, Γαβ. Γερμανός, Θεοδ. Κορώνης, Δ. Κανάραχος, Βασ. Χριστοφίδης, Παΐσιος Μοναχός, Ι. Ε. Καφ-τζέλης, Κ. Μ. Παπαδόπουλος, Γ. Ἀποστόλου, Π. Μεϊμάρης, Γεώρ. Σ. Μαριγλῆ, Εὐγ. Νικολαΐδης, Ἄννα Ἰωάννου, Λ. Π. Μανωλακέλλης, Γ. Χ. Ἀνδρέου, Μαριάνθη Σκορτέλλη, Γρηγορ. Πασσιούρα, Β. Κ. Σακελλαρίου, Δ. Παπαβασιλείου. Γ. Δ. Πιττέλης, Ν. Δουκαρέλης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Ἰγ. Χριστοφόρου.**

Κ. Κοκκίνης, Μιχ. Μαρμαρινοῦ, Γεωργ. Παππακυριάκου, Ἀσημ. Σουτιαρῆς, Ν. Ἀβαγιανοῦ, Στυλ. Μακρῆς, Θεοφ. Ἀλεξάνδρου, Α. Εὐσταθίου, Ἰωάννης Μ. Καμπούρης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Κ. Χ. Ἠλία.**

Κων. Τσακύρης, Κ. Χ. Ἠλίας, Εὐ. Ἀσωματιανός, Σ. Μαλουλακέλλης, Α. Στεφάνου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Γ. Γιουλάκη.**

Ἀδελφοὶ Φωτίου Πληγγῶνι, Ν. Καρακωνσταντίνου, Γ. Ἐλευθερίου, Θ. Μαργώνης, Ἀ. Χαραλάμπους, Β. Στεφάνου, Θρ. Χ. Κανέλλης, Γ. Γρηγορίου, Μιχ. Γρηγορίου, Δ. Φωτιάδης.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Ἰ. Κασιμάτη.**

Ἰ. Κασιμάτης, Γ. Πονοπάρτης, Δημ. Μαυρογιάννης, Ἀδελφοὶ Ψαρροῦ, Παν. Θεοδώρου, Σ. Χιώτης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Ν. Μαραγκοῦ.**

Ἀργύριος Παρασκευαΐδης, Ι. Θ. Κεντέρη, Ἀλ. Μανουλέλλι, Δ. Τριανταφυλλίδης, Ν. Ψαραδέλλης, Μάρκος Καλίτσου, Μ. Σκοπελίτης, Σ. Μαρμαρηνός, Θεοφάνης Καμῆς 2, Σαράντος Μάγειρος, Ἕκτωρ Χρηστίδης, Κ. Καμπούρης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Β. Χλιάτζου.**

Ἀπ. Σωτηρίου, Εὐρ. Θεοδοσιάδης, Κ. Κεφάλα, Ἐμμανουὴλ Ψωμᾶ, Μιλ. Κωνσταντίνου, Σ. Ψωμᾶ, Εὐσ. Δημητρίου.

ΕΝ ΘΕΡΜΗ

Νικ. Τσαμπάσης, Π. Μακρῆς, Ν. Μακρῆς, Δ. Χ. Γρηγορίου, Δ. Σ. Βαρελτζῆς, Α. Ἀγιασσώτου, Δ. Παππαδανιηλ.

ΕΝ ΜΥΣΤΗΓΝΟΙΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Θ. Ἀρχοντόπουλου.**

Ἀριστείδης Ἰωάννου, Ἀκίνδυνος Χ. Λάμπρου, Εὐστ. Ἀναγνώστου, Ἀπ. Σουβληρός, Εὐστ. Μιχάλη, Εὐστ. Παλαιολόγου, Ἰγ. Ἰωάννου, Α. Ἄνθιμος, Σταῦρος Ἰωάννου.

ΕΝ ΚΑΤΩ ΤΡΙΤΩ

Νικόλαος Ἐμμανουὴλ, Πρ. Πέτρου, Μενέλαος Καραμάνος 2, Π. Π. Διανοπούλου, Ἐμ. Μαμᾶκος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΠΟΛΥΧΝΙΤΩ

Ἀρχιμανδρίτης Χρυσόστομος, Θεόφιλος Σάκκης, Χαρίλαος Χαλβατζῆς, Γεώργ. Καραβοκύρης.

ΕΝ ΚΑΛΛΟΝΗ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Π. Θεοδοσίου** φ. θ.

Μιχ. Βωβός, Ἱερομνήμων Νεόφυτος, Α. Θ. Παπαγεωργίου, Δ. Θ. Παπηγεωργίου, Ἀρ. Κουτρουλῆ, Ι. Παπαδόπουλος, Κυριακὸς Παναγιώτου, Δ. Ἀλτιπαρμάκης, Π. Παπάνης, Εὐ. Ρηγέλλις, Ν. Πατσέλλις, Τιμόθεος ἱεροδιάκονος, Γαληνος Καραντζίδης.

ΕΝ ΣΥΚΑΜΝΙᾼ

Κ. Δημητριάδης, Γ. Ἰωαννίδης, Κ. Θεοδωρίδης, Χ. Σπαματούλη, Εὐσ. Βατίδης, Ἀνώνυμος, Κ. Διαμαντόπουλος, Π. Ν. Βοσνάκης, Ν. Ἰωαννίδης, Ν. Μιχαήλ, Ε. Κυριαζῆς, Σ. Ἀναγνώστου, Ε. Σταματόπουλος, Χ. Γρηγορίου.

ΕΝ ΠΕΤΡᾼ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Ν. Μιχαηλίδου.**

Θρασ. Σταύρου, Ν. Ἐλευθεριάδης, Δημ. Μολυβιάδης, Π. Κουτρῆς, Κ. Πασσαδέλης, Θ. Ἠλιόπουλος, Π. Π. Ἐλευθεριάδης, Ε. Νικολαΐδης, Γ. Φραγκάτος, Κ. Βασιλείου, **Μ.** Βασιλειάδης, Δ. Καπωτέλλης, Ε. Παυλίδου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΓΕΡᾼ

Τῇ εὐγενεῖ Φροντίδι **Ευσ. Βαρελτζίδου** φ. ἰ.

Ἀρ. Βαρελτζίδης 2, Ἐμ. Βάλλης, Εὐσ. Βρανᾶς 2, Δημ. Ἀλβανός, Κ. Κυριαζῆς, Εὐσ. Ψαρρός, Π. Σουρλάγκας 2, Εὐσ. Βαρλετζίδης 2.

ΕΝ ΥΨΗΛΟΜΕΤΩΠῼ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Ν. Κυπρίου.**

Νικ. Κύπριος 2, Ἡ κοινότης Ὑψηλομετώπου 1, Εὐσ. Χαβιαρίδης, Κ. Καραμιχαήλ, Ἰγ. Μπίνιας, Φραγγούλης Νικο-

λάου, Ἰγ. Στυλιανοῦ, Στυλ. Σωτηρίου, Περικλῆς Μαρίχλης, Εὐσ. Καραελευθερίου.

ΕΝ ΚΥΔΩΝΙΑΙΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Κ. Διαμαντοπούλου.**

Χρῆστος Κοντέλλις, Ν. Λεντούδης, Π. Μαγείρου, Εὐαγ. Μέλος, Ε. Σαρατέλλις, Γ. Ἀθανασιάδης, Λ. Σαριβαξεβάνης, Δ. Διμπαμπῆς, Ν. Ψυρούκης, Σπ. Δαδιώτης, Κ. Λ. Κονταξῆς, Ι. Ἰωαννίδης.

ΕΝ ΑΔΡΑΜΥΤΤΙΩ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Ἐλ. Καραελευθερίου** φ. φ. ε.

Ἀριστείδης Μεϊμάρογλους, Ἀλ. Μεϊμάρογλους, Ἐλευθ. Ἀξαρλῆς, Σωκ. Ἀξαρλῆς, Εὐσ. Δαλακιώτης, Χαρ. Γούναρης, Νικ. Μαρσῆς, Ἀπ. Καραελευθερίου, Εὐστρ. Φραγκούλης, Εὐστ. Παύλου, Γεώργιος Σεβαστοῦ, Παῦλος Ὀρφανίδης, Εὐάγγελος Καλλιπολίτης, Δημ. Παυλιόγλου, Χριστόφορος Κόντας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΧΑΛΚΗ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Β. Στεφανίδου.**

Β. Κ. Στεφανίδης, Θ. χ. Σταύρου, Χ. Καβουρίδης 3, Λ. Παπαδημητρίου, Ἰω. Βασιλικός.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Φ. Φρύσσα.**

Σπ. χ. Ἀντωνίου, Δ. Ξυπτερᾶς, Π. Μωραϊτίνης, Φ. Π.

Καραμπάλης, Β. Ε. Μωραΐτης, Ἀπ. Δούκας, Στυλ. Λουλάς, Εὐσ. Παππαδόπουλος Β. Μάτας.

ΕΝ ΠΑΝΟΡΜΩ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Μ. Παποδοπούλου**

Α. Ι. χ. Ἀντωνίου, Δ. Πέτρου, Γ. Ε. Λαμπρόγλους, Γ. Λογοθέτης, Ἀρ. Οὐστὰ Γεώργη, Δ. Γ. χ. Βαλῆ, Δ. Δημάκης, Ν. Κατσικέρης, Ἐμ. Λιάρος, Α. Δ. χ. Ἀναστασίου, Σταῦρος Κ. Ψαρᾶς, Μ. Κ. Νικολαΐδης, Νῖκος Στεφάνου, Ἀχ. Μουσικός, Β. Παπάζογλους, Παῦλος Παντελίδης, Ν. Πανώριος.

ΕΝ ΚΙΩ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Π. Αὐγουστίνου.**

Α. Πινάτζης, Α. Τζερβένης, Α. Κ. Προδρόμου, Β. Ν. Καλούδης, Π. Μ. Βορίδης, Α. Νόλας, Ι. Μουράτης, Σ. Καβουνίδης, Γ. Σαφαρίκας, Φ. Πινάτζη, Περ. Δελικιαβούρης, Κ. Χ. Τριγέλλου, Σ. Ε. Τζάλης, Α. Βλάχου, Μαργαρίτης Τζιούμης, Δημ. Πανταζίδης, Ὅμ. Καγιᾶς, Α. Ζαφαρίκας, Α. Θωμᾶ, Μιχ. Ἐλμαλικλῆ, Σ. Φούρμας, Σπ. Θεοχάρης, Α. Μαραγκοῦ, Δ. Στρούμπου, Θεοδ. χ. Κωνσταντίνου, Φ. Ἀναστασιάδης, Κ. Στρούμπου, Δ. Αὐγουστίνου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Ἐν τῇ σπουδῇ μεθ' ἧς ἐξετυπώθη τὸ παρὸν βιβλίον παρεισέφρησαν λάθη τινα, ὧν τὰ κυριώτερα διορθοῦμεν ἐνταῦθα.

Ἐν σελ. 6 στιχ. 13 ἀντὶ Λεσβικὰς γραπτέον Λεσβιακάς. Ἐν σελ. 11 στιχ. 2 ἀντὶ Θεοφράστρου γρ. Θεοφράστου. Ἐν σελ. 21 στιχ. 16 ἀντὶ usufruitiez γρ. usufruitier ἐν σελ. 22 στιχ. 18 ἀυτὶ Gateluxus γρ. Gateluxius. ἐν σελ. 22 στ. 22 ἀντὶ Βετῶν γρ. Βενετῶν. Ἐν σελ. 29 στ. 3 ἀντὶ γρ. Rafino Rafaino. Ἐν σελ. 43 στ. 30 ἀντὶ ἀνατιθεμένου γρ. ἀντιτιθεμενου. Ἐν σελ. 50 στ. 24 ἀντὶ κατέλαβε γρ. κατέβαλεν. Ἐν σελ. 56 στ. 29 ἀντὶ Romnes γρ. Romanes. Ἐν σελ. 57 στ. 10 ἀντὶ δὲν γρ. δέν. Ἐν σελ. 69 ἀντὶ ὑλικὸν γρ. ὑλικοί. Ἐν σελ. 72 στ. 8 ἀντὶ ἐπουλώσῃ γρ. τονώσῃ. Ἐν σελ. 73 στ. 4 ἀντὶ γυναίκας γρ. γυναῖκας.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
007000023490

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τιμᾶται δραχμὰς 1.80

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ